

**GYÓGYPEDAGÓGUS-TÖRTÉNETEK –
FOGYATÉKOS GYEREKEKET, FELNŐTTEKET ELLÁTÓ INTÉZMÉNYEK
KAPOSVÁRON ÉS A DÉL-DUNÁNTÚLON**

KAPOSVÁRI EGYETEM PEDAGÓGIAI KAR

Gelencsérné Bakó Márta – Kovács Attila – Kovácsné Nagy Ibolya

**Gyógypedagógus-történetek –
fogyatékos gyerekeket, felnőtteket
ellátó intézmények Kaposváron és
a Dél-Dunántúlon**

SZERKESZTŐ:

Takács István – Gombos Péter

Kaposvár, 2015

Szerzők:

Gelencsérné Bakó Márta

Kovács Attila

Kovácsné Nagy Ibolya

Szerkesztette:

Gombos Péter

Takács István

Szakmai lektor:

Varga Imre

Anyanyelvi lektor:

Bíró Ferencné

A kiadvány a TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 azonosító jelű,
a „Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban”
elnevezésű projekt keretében készült.

ISBN 978-615-5599-10-1

Felelős kiadó:

Podráczy Judit

Nyomda:

Dombóvári Szecsox Nyomda Kft.

© Gelencsérné Bakó Márta, Kovács Attila, Kovácsné Nagy Ibolya, 2015.

Minden jog fenntartva!

Tartalom

Előszó (<i>Takács István</i>).....	7
Maitz Jánosné Szentiványi Piroska: A „bűnös tudománytól” a gyógypedagógiáig (<i>Gelencsérné Bakó Márta és Kovács Attila</i>).....	9
Gyurina Géza: „Nem orvosi munkát végeztünk, hanem neveléssel gyógyítottunk” (<i>Kovács Attila és Gelencsérné Bakó Márta</i>).....	18
Király Lajosné Lovász Klára: „Nem tudtam, mi vár rám, de mentem...” (<i>Kovács Attila</i>).....	28
Kiszler Józsefné Wagner Ilona: A zárdától Iregszemcséig (<i>Gelencsérné Bakó Márta és Dr. Kovácsné Nagy Ibolya</i>).....	35
Magyar Márta: „A ’gyógyra’, nem pedig a ’pedagógiára’ helyezném a hangsúlyt” (<i>dr. Kovácsné Nagy Ibolya és Gelencsérné Bakó Márta</i>).....	45
Mihalovics Jenő: „Szinte valamennyi volt tanítványunk megtalálta helyét az életben” (<i>dr. Kovácsné Nagy Ibolya és Gelencsérné Bakó Márta</i>).....	52

Előszó

Kaposvári gyógypedagógus-történeteket tart kezében a kedves olvasó. Könyvünk létrejöttét két budapesti kötet megjelenése előzte meg. A 2006-ban megjelent *Gyógypedagógus-történetek* a Bárczin tanító oktatókat mutatta be, majd ennek folytatásaként lá látott napvilágot az *Újabb gyógypedagógus-történetek* című munka 2010-ben. Mindkét budapesti kötetnek három-három szerzője volt. Az első kötetet Bánfalvy Csaba, Szauder Erik és Zászkaliczky Péter jegyezték. A második elkészítésében Szauder Erik tragikus elhunytával jómagam kerültem a Bánfalvy–Zászkaliczky duó mellé. Izgalmas munka volt munkatársaink életét megismerni, s azzal a céllal közkinccsé tenni, hogy a mindenkori újak példát, segítséget, iránymutatást kaphassanak választott hivatásuk műveléséhez.

Két oka is van annak, hogy a somogyi gyógypedagógus-világ közelmúltjának reprezentánsait megszólítottuk.

Bánfalvy Csabával több olyan mikrokatatást végeztünk az ELTE Bárczi Karán a kétezres évek elején, amelyekben hallgatóinkat kérdeztük: van-e példaképük? Az eredmények nem voltak túl rózsásak, s úgy vélem, ma sem állunk jobban. A szakmaiság, a szakmai alázat, a kliens szolgálata pedig szükségessé tenné, hogy a pályát kezdők előtt legyenek ismertek olyan szakemberek, akiknek élete, munkássága orientációs lehetőséget nyújt a szakmai útkeresésben.

A másik ok pedig az, hogy a dél-dunántúli, somogyi gyógypedagógiai ellátás országos elismertséget szerzett magának az elmúlt bő emberöltő során. Olyan intézményrendszer s ellátási színvonal alakult ki a múlt század második felében, amely jelentősen javította a térségben érintett rászoruló életminőségét. Ezért evidenciaként gondolkodtunk egy ideje arról, hogy a kaposvári gyógypedagógus-hallgatóknak meg kellene ismerniük a régióban történt, megvalósult gyógypedagógiai innovációkat. Múltunk ismerete megerősíthet, orientálhat, segíthet jövőképünk formálásában – miért ne segítenénk ily módon a kötetrel a pályát mostanság kezdőknek?

A budapesti gyakorlathoz hasonlóan a kötet létrejöttét egyfajta elbeszélte történelem, az oral history segítette. Az interjúzó kaposvári oktatókkal – Gelencsérné dr. Bakó Mártával, Kovács Attilával, dr. Kovácsné Nagy Ibolyával – előzetes interjútervet készítettünk. Interjúink alanyai – Gyurina Géza, Király Lajosné Lovász Klára, Kiszler Józsefné Wagner Ilona, Maitz Jánosné, Magyar Márta és Mihalovics Jenő – a struktu-

rált interjúk során saját interpretációjukban mutatták be intézményük közelmúltját, mindazt a munkát, amelyet ők maguk és korabeli munkatársaik végeztek egykori iskoláikban.

Kötetünk szomorú tisztelgés is. Maitz Jánosné, Piroska néni már nem veheti kezébe e munkát, elbúcsúzott a földi világtól. Élt egy magyar költő, műfordító, klasszika-filológus, Devecseri Gábor, aki élete vége felé ezt írta: „Az értelem, ha már kinyílt,/ mindéig itt sugárzik;/ gazdája holtával se hal;/ nem illan, szét nem ázik.” A vers címe: A múlandóság cáfolatául. Piroska néni gondolatait is őrzi e kötet – a múlandóság cáfolatául...

Reményeink szerint olyan olvasmányt tart kezében Ön, kedves olvasó, amely nem pusztán tananyag lehet, hanem szellemi támaszt is nyújt saját arculata, leendő szakmai személyisége formálásához. Úgy véljük, hogy kötetünk betekintést ad elődeink mindennapjaiba, s egyben tisztelgés is idős pályatársaink előtt.

Köszönetet mondok a kötetben megszólaló pályatársaknak s a kötetet megalkotó oktatótársaimnak!

Kaposvár, 2015.

Takács István

A „bűnös tudománytól” a gyógypedagógiáig

Maitz Jánosné Szentiványi Piroska

Hol töltötte gyermekkorát, honét jött, akár földrajzi értelemben is?

Somogy megyei vagyok, nevezetesen Véséről származom. Bár a pedagógusi indíttatásom megvolt – apám tanító lévén –, azonban annak, hogy én gyógypedagógus lettem, nem ez az oka. Tízéves voltam, amikor édesapám meghalt, anyám egyedül nevelt bennünket a húgommal, sajnos róla is már csak múlt időben beszélhetek.

Két okból lettem gyógypedagógus. Az egyik az, hogy mikor Kőszegen végeztem a gimnáziumot, a tornatanárom egyfolytában a Testnevelési Főiskolára akart irányítani. Én tudtam, hogy oda nem mehetek – egyszerűen anyagi okok miatt. A húgom még érettségi előtt állt, tehát azt, hogy anyám őt taníttassa, és én is továbbtanuljak, elképzelhetetlen volt. A sí- és korcsolyafelszerelés, a teniszfelszerelés ott olyan volt, mint máshol a toll és a ceruza, alap. Kötelező sítúrák voltak, az országon belül a hegyekben, ami szintén nagy költséggel járt. Akkor is drága volt, mint ahogy ma is drága. Tudtam, hogy ezt nem lehet, nem bírnánk anyagilag. És akkor azt gondoltam, mint minden hasonló korú lány: fodrász szerettem volna lenni vagy kozmetikus. Na, erre a nagyanyám azt mondta, hogy azt már nem. Hát, ha nem, gondoltam, akkor nem.

Az érettségi után egy évet vártam. Akkoriban nagyon érdekelt a pszichológia, és utánajártam, hol lehet ezt tanulni. Abban az időben a pszichológia mint olyan – az 1940-es évek végében és az 1950-es évek elejében kell gondolkodni – amolyan „bűnös tudomány” volt. Szinte nem is létezett, de volt más – a filozófia. Az meg nekem túl komoly tudománynak tűnt, és azt gondoltam, hogy én ezt nem tudom megtanulni.

Ekkor jött egy ötlet, hogy el kellene menni gyógypedagógusnak, mert ha valahol van pszichológia, akkor a gyógypedagógián kell lennie. No, így kerültem én erre a pályára, pontosabban a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára (ma ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar).

Nappali tagozaton?

Igen.

Kik tanították?

Kanizsai Dezső, Bárczi Gusztáv, Kiszely György, Mérei Ferenc és felesége, Mérei Vera, Balkáni Sarolta, Gleimann Anna, aki pszichológiát tanított, Vértes O. József, Ilyés Gyuláné. Nagyon jó tanerőink voltak – ez Bárczi Gusztávnak köszönhető.

Vannak olyan élmények, amelyek Bárczi Gusztávhoz, vagy az előbb felsorolt oktatókhoz kapcsolódnak? Akár szemléletmód vagy épp annak változása, amelyhez egy esemény hozzájárult?

Azt tudni kell, hogy a mi főiskolánk egészen az Alkotás utcáig tartott. A MOM területén volt a főiskola, a Frim Jakab Gyakorlóiskola és két kollégium, egy a fiúknak, egy a lányoknak. Plusz a gyakorlóiskola: a budapesti Állami Gyógypedagógiai Nevelőintézet. Ezek olyan közel voltak, hogy a kollégiumból csak átfutottunk a főiskolára és a gyakorlóiskolába. Nagyon jó helyünk volt, nem kellett órákat közlekedni, hogy valamit megközelítsünk. Bárczi Gusztávról az emlékem konkrétan az, hogy nagyon atyáskodott felettünk, főként az első évben. De nem tartott szigorú gyepelével bennünket, hanem elengedett. Szigor nélkül is remekül tudtuk a határokat. Egy példa: a két kollégium egymás mellé épült, hát szövődtek a szerelmek.

Egyszer összehívtó bennünket Bárczi és csak annyit mondott, hogy én főiskolát, kollégiumot létesítettem, szülőkollégiumot nem fogok létesíteni. Mindenki tudta miről van szó...

Milyen ember volt hallgatói szemmel Bárczi Gusztáv?

Volt egy filozófiája. A problémákra – amivel megkeresték, esetenként megkerestük – mindig azt mondta, hogy „majd holnap.” Később jöttünk rá, hogy ebben mennyi igazság van, mert nagyon sok minden megoldódik magától. Nem kell feltétlenül a dolog elébe menni. A másik, amivel szintén már gyakorló gyógypedagógusként szembesültem: Bárczi Gusztáv az egész embert láttatta velünk a sérült gyermekek keresztül. Bár nem tudom, hogy ez milyen oktatásnak számít, de Bárczi szellemisége egészen biztosan meghaladta a korát. A gyógypedagógus-képzés és a fogyatékos gyermekek tanítása, fejlesztése terén egyaránt. Azokat az éveket talán úgy tudnám jellemezni, mintha alapozó lett volna, de nemcsak a szakmaválasztás, hanem az egész életet nézve. S különösen a képzés eleje volt meghatározó. Alapozó ismereteket adtak, melyben benne volt a szakma, de a szakma iránti alázat is, valamint az általános emberi, erkölcsi alapok egyaránt. Utána jött a szakválasztás, lehetett szakot választani, szakosodni.

Kinél írta a szakdolgozatot? Emlékszik a témavezetőre és a címre?

Bárczi Gusztávnál. Abban az időben minden másként történt. Az évfolyamon huszonnyolcan voltunk. Az elkészült szakdolgozatot fel kellett olvasni az egész csoportnak, és az évfolyamtársak is minősítették, hogy mi volt jó vagy nem, esetleg nem szakszerű. Indokolni kellett a jót és a hibát is. A szakdolgozatom címe az aranydiploma átvételének előkészítése során került megint elő. (Gordosné Szabó Anna szervezte az ünnepséget.) Vele csoport- és szobatársak voltunk. Akkor vettem elő újra a diplomám, tudja, kicsit nosztalgiztam. Aztán ahogy elolvastam a címet, meghökkenem: „Globális nevelés és a kondicionális reflex viszonya.” Atyavilág! A „globalizáció” szót az 1940-es évek végén, az '50-es évek elején még nem is lehetett hallani. Talán ez is igazolja a modernitást, a modern megközelítést.

Milyen emlékeket tud még felidézni a főiskolai évekkel kapcsolatban?

Gordosnéval erről is beszélgettünk – sokszor telefonáltunk egymásnak –, s az is szóba került, hogy mitől voltak nekünk ilyen jó tanerőink. Ezek az emberek a háború utáni években jól kvalifikált szakemberek voltak a maguk pályáján, de valamiért nem voltak a rendszernek megfelelők. Bárczi Gusztávnak pedig jó szimata volt ehhez. Meghívta őket a főiskolára. Hogy valójában milyen emberek voltak, arra csak egy példát mondanék. A templom előtt sétáltam egyszer, ahonnan hangversenyt hangjai szűrődtek ki, hát bementem. A közönség sorai között megláttam Kiszely Györgyöt, aki szerintem szenzációs előadó volt. Rám mosolygott, egymásra néztünk és tudtuk, hogy mi nem láttuk egymást.

Persze több ilyen érdekes esemény történt meg. Például a Pető Intézet a mi intézményünkéből nőtt ki. Az alagsorban kezdte meg Pető a maga „gyógytornáját”, amely mostanra világhírű lett. Sosem dolgoztam náluk, csak annyit tudtunk, hogy ott vannak, és valamit másként csinálnak, mint a többiek...

A gyakorlóiskolai felkészítés miként zajlott?

A gyakorlóba súlyos imbecilis gyermekek jártak. - Én még a régi nómenklatúrát használom. - Abban az időben 50 perces órákat tartottunk, bizony, kezdetben a tanítás nem volt könnyű, de hamar megtaláltam a hangot a diákokkal. Egy konkrét esetet mesélek el, amikor a tanításon Bárczi Gusztáv is jelen volt. Már javában ment az óra, és egy gyermek megszólalt, hogy melege van. Annyira tanítottam, hogy ezt az apróságnak tűnő dolgot először észre sem vettem, pedig a gyerekek szempontjából fontosnak számított, hisz egy idő után már nem tudtak volna figyelni. Aztán reagálnom kellett, én pedig odamentem, és levettem róla a kabátot, majd a helyére akasztottam, s mintha mi sem történt volna, folytattam a tanítást. Vagyis nem estem kétségbe, hanem minden szépen ment tovább a maga útján. Nehéz helyzetben voltam, nem tudom pedagógiailag megindokolni, hogy miért így vágtam ki magam, de sikerült. Bárczi Gusztáv a bírálatában hangsúlyozta, hogy helyesen tettem, hogy nem estem kétségbe, és a lehető legegyszerűbben reagáltam a dologra.

A kanyargós pályaválasztás, a pálya megtalálása végül is elégedettséget hozott?

Valójában igen. Így jutottam el a gyógypedagógiához. Kezdetben a pályaválasztáskor nem éreztem elég elhivatottságot, mert tulajdonképpen a pszichológia vezérelt, de összességében nem csalódtam. A gyógypedagógiai pszichológiát a kezdetektől nagyon élveztem. Megtanultuk, vizsgáztunk, de a gyakorlatban, amikor szembesültünk dolgokkal, néha csak álltunk, hogy most hogyan tovább. Akkor kellett elővenni a tanultakat. Majd később, a tanítás során a sok tapasztalat is segített abban, hogy ne kövessék el olyat, ami nem helyes. Mert bizony voltak rázós szituációk a gyermekekkel.

Hogyan került, kerültek a párjával Somogyvárra?

Somogyvárra az ötvenes évek elején kerültünk. Természetesen előtte Maitz János¹, aki később a férjem lett, eljött megnézni, hogy tulajdonképpen hol is van Somogyvár. Egy romos épületet talált, amelyben voltak már gyermekek, de olyan jellege volt az

¹ Maitz János (1928-1984) – részletes életrajz a Gyógypedagógia című folyóirat 1984. 3. 89. számában olvasható

egésznek, mint a „Valahol Európában” című filmben... Voltak ugyan koncepciók, de még nem kristályosodtak ki a tervek a gyermekcsoportokkal kapcsolatban.

Valamikor gyönyörű épület volt Széchenyi Zsigmond kastélya, de ez is – mint oly sok más – háborús dolgoknak volt kitéve. Bárczi Gusztáv a férjemet és még egy évfolyamtársát irányította ide, hogy ifjú titánok kellenek az intézmény felvirágoztatásához. Ő mindig nagy szavakat használt, azt mondta, hogy itt lesz Közép-Európa leghíresebb ilyen jellegű intézménye.

Hát lejötték, de nem tudták, hogy mit vállaltak. Honnan tudná egy 23 éves, Pestről idekerült fiatal, mit vállal vidéken, Somogyváron.

Én pedig úgy kerültem ide, hogy a siketeknél kezdtem Kaposváron. Az volt a kedvenc területem, és akkor már Maitz Jánossal komolyan terveztük a házasságot. Kaposváron egy albérlet annyiba került, mint az én fizetésem. A tulajdonos még azt is kikötötte, hogy gyerek nem lehet, és csak egy szobát kapunk. Mit tudtunk kezdeni ezzel? A férjem akkor már Somogyváron volt, és megkérdezte, mi lenne, ha ide kijönnénk. Nem volt kifogásom ellene, a park gyönyörű volt, és a terület hatalmas. Úgy gondoltuk, néhány évig itt leszünk és megyünk tovább, vissza Kaposvárra vagy valahova máshova.

Végül az lett belőle, hogy az akkori igazgatót a saját kérésére felmentették és elengedték, de úgy engedték el, ha javasol valakit helyette. Végül a férjemet jelölték, párton kívülként – akkor ez nagy merészség volt – és mindössze 26 évesen. Mondtam neki, hogy nem szabad elvállalni, mert ez nagy feladat. De elvállalta.

Hogyan teltek a somogyvári évek?

Az igazgatói álláshoz a férjem feltételeket szabott. Képzelteti, párton kívülként. Mondta, hogy elvállalja, ha a tetőszerkezetet átépítik, és a vizesblokkot felújítják. Biztosak voltunk abban, hogy a Minisztérium ezt úgysem csinálja meg, de aztán csak elkészült.

Végül milyen épületek, épületrészek újultak meg?

Kicsérélték a tetőszerkezetet, tatarozták a hálókat, teljesen felújították a vizesblokkokat. Amikor kijöttek helyszíni szemlét tartani, akkor jutott valakinek eszébe a hatalmas park láttán, hogy bővíljen az intézet egy új kollégiummal, ami már 200 gyermek befogadására is alkalmas lenne. Újabb harcok következtek. János azt mondta, ha ekkora intézetet akarnak, annak a működtetéséhez megfelelő méretű konyha, ebédlő kell a gyerekeknek és a személyzetnek, valamint egészségház. (Meg kell jegyezni, hogy az országban itt épült elsőként elkülönített egészségház.) Központi fűtés és pedagóguslakások is kellek. Azt kérdezték, hát az minek, mikor a faluban van albérlet. De a férjem ezt nem engedte. Azért tudom ilyen pontosan a részleteket, mert az irodája nagyon kicsi volt, és ezért minden itt fent történt az emeleten a lakásunkban... Kávét hordtam, s közben óhatatlanul mindent hallottam. Én persze izgultam, hogy csak ne egyezzenek bele a Minisztériumtól, és ne legyenek pedagóguslakások. Tudtam, ha valóban nagy építkezés lesz, akkor nem három évre maradunk. A férjem azt mondta, ha nem lesz lakás, akkor viszont nem lesz további építkezés. Húzódott ez hónapokig. Végül abba is beleyeztek.

Hát így lett pedagóguslakás is. Azt gondolták, hogy senki sem fog itt maradni, de hogy Somogyvárra eljönnek, az biztos. A háború utánra kell gondolni, amikor nagyon szegény volt mindenki, ráadásul egyformán szegény. Eljöttek, mert olcsó volt a lakás – és mert egyáltalán volt lakás. S persze a megélhetés is olcsóbb vidéken. Így hamar benépesült az intézet.

A csoportból a hallgatótársak közül jöttek többen?

Nem. A férjem és Lovász Tibor voltak csoporttársak, Tibor felesége és én jöttünk még. A később végzetek közül kerültek ide többen is. Jó hangulat volt, a gyermekfelügyelők falubeliek voltak, és nagyon lelkesek. De azt hiszem, hogy mi az ötvenes években valamennyien lelkesek voltunk. Ez betudható annak is, hogy felszabadultunk a háború rémei elől, nem kellett bujkálni, nem jöttek a bombázó Liberátorok, nem kellett félni. Más világ volt. A mi nemzedékünket az akkori politika egyáltalán nem érdekelte. Hangulatilag is más volt, mint a mai húszévesek világa, de azt ne is tudják meg soha...

Amikor megkezdődött az intézet kialakítása, milyen területek voltak, amelyeket felügyelt maga az intézmény? Milyen fajta ellátást biztosítottak?

Az átalakítás, tehát az építkezés előtt, amikor megkezdődött intézet feltöltése gyermekekkel, nem volt szelekció. Az építkezés vége fele kezdődött az imbecilis és debilisek különválása. Mint mondtam, én még a régi nomenklaturát használom. Lehet az elnevezéseken változtatni, de szerintem a 40-es IQ-t akárhogy is nevezzük, az 40-es IQ.

Valóban sok új terminológia került a 20. század második felében napvilágra, többek között a diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia is. Volt ezekkel kapcsolatban tapasztalata?

Igen volt, és olyan komoly dolgok hangzottak el, hogy az oligofrén jeleknél nem lehet diszlexia, mert nehezen eldönthető, hogy azért téveszti a betűket, mert beszűkült az értelme, vagy valóban diszlexiás. Ezt nem tudom, és nem is foglalkozok állás, de még a tanárban is nagy vita volt erről. Ráadásul igazgatófeleségként a függőségi viszony is komoly kihívás volt számomra a tantestületen belül, s ez hasonló kérdéseknél is előjött. De próbáltam mindig megbirkózni a feladattal. Szakmailag azt gondolom, hogy olyan nincs, hogy egy 13 fős osztályból öten diszlexiások. Persze nehéz eldönteni, hogy ez mitől van.

Hogyan alakult az intézeti napirend a kezdetekkor, és milyen lett, miután beindult az iskola?

Nyolc órakor kezdtünk mindennap. Nagy jelentősége volt az évszakoknak. Általában tavasszal két óra tantermi foglalkozás, majd következett a kertészet, szántóföld, park, gyümölcsös – délután egy óráig, ebédig. Utána a gyermekfelügyelők csinálták a délutáni foglalkozásokat. Házi feladat nem nagyon volt. Amikor én idejöttem, kevés gyermekfelügyelő volt. A kezdetekkor a gyermekfelügyelőket csak megőrző felügyelettel bízták meg, rendszeren ellátták a gyermekeket, de nem tudták azt a „finomságot” biztosítani, ami megillette a gyermeket, és amit a későbbi gyermekfelügyelők viszont már megadtak, és magas színvonalon képviseltek. Ezek a segítők a faluból jöttek, és

általában férfiak voltak, mert a kerti munkát leginkább ők látták el, no és értették is ezt a fajta munkát.

Mennyire vonódtak be a feladatokba a gyógypedagógusok?

Mondhatni teljes mértékben a feladatok részesei voltunk, főként a férfiak, de azért némely területen a nők is. Nem volt teljes iskolarendszer, de tavasszal, ősszel az intézmény parkjában dolgoztunk. Mondhatom többes számban, mert együtt csináltuk a gyermekekkel. Volt például csillagfürtünk, amely roppant érdekes növény, hiszen hajnalban lehetett csak szedni, mert utána már nem volt megfelelő a feldolgozáshoz. Kimentek a férfikollégák a gyerekekkel – a hajnal alatt négy óra értendő... – leszüretelték, leszedték, levágták, pontosan nem tudom, mit kellett vele csinálni. Utána bejöttek, pihentek. Mi meg végeztük az iskolai munkát. Szóval ilyet és hasonló tevékenységet végeztünk a gyerekekkel, de ez természetes volt akkoriban. Tudom, hogy ma ilyen jellegű munka nincs, mert ma már más a világ. Ezzel kapcsolatban bennem gyakran felmerül a kérdés, hogy ezek a gyerekek miből és hogyan fognak majd megélni. Nem kellene, hogy kötelező legyen, például a földmunka? Meggyőződésem, hogy annak is visszajön a becsülete. Nem tudom, hogy Önök így látják-e, de én így érzem.

Somogyvárott 1955-től a közoktatás keretei között létesült gazdasági foglalkoztató azoknak a tanulóknak, akiket az akkori tantervek szerint a felső osztályokból „kirekesztettek”, de még tankötelesek voltak.

A gazdasági foglalkoztatónak külön tanterv készült, amelynek jelentős részét igazgatóként János és a munkatársai készítették. Később itt alakították ki az értelmi fogyatékos tanulók iskolájának befejező szakaszát, a munkára felkészítő tagozatot vagy munkára felkészítő csoportot, amely a készségfejlesztő speciális szakiskola előképe volt.

Amikor iskolarendszer szerint működtek, hogy oldották meg a taneszközellátást, a tankönyvek beszerzését?

A tankönyveket a Tankönyvkiadó adta vagy a megye vette, ezt nem tudom pontosan, hogyan volt. Az biztos, hogy mindig mindenkinek jutott tankönyv. Filléres gondjaink soha nem voltak a tanteremben sem. A gyerekek szünetben szó nélkül vették a szappant és a törülközőt, és tették vissza a helyére, ha végeztek. E nélkül manapság sem szocializálódnak megfelelően a gyermekek.

A gyermeklétszám hogyan alakult az évek során?

100-an kezdtünk, mert a kastély annyit bírt el. A bővítés után 250 főre emelkedett a keret. Sokáig igen magas létszámmal működünk, aztán az évek múlásával ez fokozatosan csökkent.

Milyen emlékeket tudna felidézni a tanítási évek időszakából?

Akaratlanul megdolgozták az embert az évek, de azok adták a hatalmas tapasztalatot, amit a könyvekből nem tanulhattunk meg. Valóban úgy van, hogy csak a szépre emlékezem. Tudom, hogy voltak nehézségek is, de azok valahogy feledésbe merülnek. Szívesen osztok meg egy-két kedves emléket. Volt például két nagyothalló gyermekem az osztályban, akik pillanatok alatt vesztek össze egymással. Egyik veszekedés alkalmával megkérdeztem tőlük, hogy miért veszekednek folyton. Egyikük azt válaszolta

sajátos kifejezéssel: „azé’ me’ aszonta’ sike’ vagyó.” Hát nem vagy az? – kérdeztem. „De.” Attól kezdve szinte elválaszthatatlan barátok lettek. Csak ennyi kellett, egy kis segítség. Egy másik példa: egy alkalommal, mikor jöttünk haza a nyaralásból, csengettek az ajtón. Honnan tudták és honnan sem mikor érünk haza, ez a két gyermek két hatalmas mezevirág-csokrot hozott nekem. Amikor ilyet kap az ember, az nagyon jól esik, és természetesen nemcsak a virágra gondolok, hanem magára a gesztusra. Ezek olyan jó emlékek!

Elmondanék még egy történetet. Amikor a kiváló tanári címet kaptam, a portás odaadott nekem a szünetben egy levelet, amit a zsebembe tettem. Nem néztem meg rögtön, hogy mi az. Majdnem megkezdtem az órát és eszembe jutott a levél. Veszem ki a zsebemből, hát látom ám, hogy az Oktatási Minisztériumtól jött. Mondtam a gyerekeknek, hogy egy pillanat, elolvasom a levelet, mert nagyon fontos helyről kaptam. Elolvastam, és közben folytak a könnyeim. Pillanatok alatt a gyerekek ott voltak az asztalnál és körülvettek. Aggódva kérdezték, hogy baj van-e. Erre én azt feleltem, hogy olyan is előfordul, amikor örömmünkben sírunk, ezek örömkönnyek.

Biztosan volt több gyermek, akik ragaszkodtak Önhöz és az intézményhez.

Volt olyan is, aki ide bekerült és nem akart innen elmenni, jól érezte magát, tudott tisztálkodni, étkezni, meleg, rendezett helyen volt. Az iskolában nem közösítették ki, nem csúfolták, valóban jól érezte magát. Egyszer egy gyereket novemberben hoztak be az osztályba. Tudja, amikor már kezd összerázódni az osztály, egy új gyerek sok mindent megváltoztathat. Olvasni nem tudott, de számolni szenzációsan számolt. A gyerek pontosan megfogalmazta, hogy mióta nem tud olvasni.

Elkezdtem vele foglalkozni, mert azt gondoltam, nem itt a helye. Azt szerettem volna, hogy visszakerüljön az általános iskolába, de ő nem akarta. Itt jól érezte magát, volt sikerélménye, nem akart innen elmenni. Azt mondta, akkor inkább nem akar okosodni, de ő innét el nem megy...

A gyerekek közül jártak vissza néhányan?

Igen. Amikor kikerültek, eleinte sokan jöttek vissza. Mi voltunk a kapocs. De sokukat nem ismertem meg. Egyszer becsengetett egy nagy, melák gyerek, nem ismertem meg. Mondta, hogy ő volt a legrosszabb. Na, innentől már tudtam névről ki volt az... Behívtam és hosszasan elbeszélgettünk. Elmondta, hogy van munkája, egy fia, és hogy sokat köszönhet az iskolának és nekem. Ezek nagyon jó dolgok, mert igazolják az ember munkáját.

Volt olyan, hogy sétáltam itt a parkban, és megállt mellettem egy autó, kiszállt belőle két gyermek, vagyis inkább már fiatal férfi farmerban, fehér ingben. Az egyik a nyakamba esett, és már sorolta is, hogy kikkel járt egy osztályba, hogy milyen kalandokba keveredtek, és hogy milyen jól érezte magát. S azt is, hogy nagymértékben meghatározta a további életét ez a hely. Szakmája lett, családot alapíthatott.

Bárczi Gusztáv volt az a személy, aki patronálta az intézményt. Ha igaz, a felújítást követően szakmai találkozókat, rendezvényeket is szerveztek itt.

Szegényesen kezdtük ezt el, lerobbant intézmény volt ez a kastély. Eleinte azt mondták, hogy egy kastélyban lakni érdekes. Hát, én azt gondoltam, hogy mi nem

kastélyba jöttünk, hanem egy lekorhadt intézménybe, egy szobába. Néha rosszul éreztem magam, mert úgy gondoltam, hogy nekem nincs itt keresnivalóm. És minden körülmény dacára Bárczi úr valóban sokszor eljött hozzánk.¹⁷

Ez több napot is felölelt? Kollégák is jöttek?

Bárczi Gusztáv nem olyan volt, hogy két héttel előbb megmondta, hogy mikor jön, hanem ha ötlete támadt, és meg akart nézni bennünket, akkor jött. Nem ellenőrizni, csak találkozni, beszélgetni. Ő csak egy-két órát töltött itt, lejött, körülnézett, amire kíváncsi volt, azt megnézte, és már ment is tovább. Sokfélét csinált ő. Ezek az összejövetelek később továbbképzésekké váltak.

Milyen volt a kapcsolat a környéken vagy a távolabb lévő intézményekkel?

Ezek a környékbeli iskolák jóval később alakultak ki, akikkel utána tartották a kapcsolatot: Öreglak, Marcali, Lengyeltóti. Ez a három település közel van, jó lehetőség volt az együtt dolgozásra. Jártak ide szakot tanítani, tantestületi összejövetelek is voltak. Nyüzsgő életforma volt itt szakmailag. Mi is eljártunk távolabbi intézményekbe is tapasztalatszerésre, de ők is jöttek hozzánk: Velencéről, Tornanádásról, Kecskemétről, Kőszegről, Iregszemcséről.

Abban az időben hogyan működött a tanfelügyeleti rendszer?

Elég szigorú volt a tanfelügyelői ellátás, ellenőrzés. Az egyik szakfelügyelő régi gyógypedagógus volt, mindent tudott, szakmát, emberséget. Egyszer földrajzórán meglátogatott. Örömmel vettem, de szorongva vártam. Izgultam, mégis más, ha valaki bent van az órán. Úgy kezdtem a földrajzórát, hogy térképet kellett elővenni, jeleket megnézni, rövid időt adtam az egyéni feladatokra, de a nagyterképen is meg kellett csinálni. Tetszett neki, hogy rendhagyó órakezdés volt a sok eszköz miatt. Elmondtam az okát. A férjemnek olyan volt a pedagógiai elve, hogy bejött, és elmondta az órai anyagot. De amikor kapsz egy problémás osztályt, akinek „se istene, se hazája”, akkor törődni kell az osztállyal. Mondok egy példát. Matematikaórára készítettünk szorzótáblát, ami mai szóhasználattal mátrixként működött. A gyerekek folyamatosan használhatták az eszközt, de mindig úgy, hogy a feladat alapján igazzá kellett tenni az állítást.

A férjem nem sok jóval kecsgettetett, azt mondta, hogy ebbe belebukok. De nem így lett. Az volt az elvem, hogy azért van az eszünk, hogy gondolkodjunk vele, ha a Jóisten néhány társunknak szűkebben is mérte. Ez a szemléletmód abban az időben kicsit modernnek számított, a „nagykönyvben” nem pont ez volt megírva...

Ahogy meséli, Piroska néni is megelőzte a korát. Ma azt valljuk, hogy a meglévő képességek használata és alkalmazása rendkívül szükséges ahhoz, hogy tudjuk fejleszteni a klienseket. Ön is ezt csinálta.

Így van, jöjjön rá az a gyerek. Például az olvasmányt feldolgoztuk a gyerekekkel úgy, hogy eljátszottuk. Ezt mondják dramatizálásnak. Vagy tornaórán a szabad gyakorlatokat mindig zenére csináltam, amit szívesen csináltak, jó hangulatot adott. Soha nem volt olyan, aki nem akart tornázni. Lehet, hogy ezt máshol nem tolerálták volna, de itt megtehettük, és ettől jól éreztük magunkat. Családilag sem vállaltam volna, hogy négy gyerekkel óvodába, iskolába futkossak, például a fővárosban. Nekem, ne-

künk ez így volt jó. A gyermekeket nyugodt szívvel ki tudtam engedni a parkba, nem kellett félni semmitől és senkitől.

Volt felkérés, hogy másik intézményben folytassák a pályájukat?

Igen, az 1970-es években előfordult.

Akkorra pedig éppen jól működő intézménnyé vált a somogyvári, talán kár lett volna itt hagyni.

Igen, ez volt az egyik szempont. Sokat dolgozott a férjem, hogy idáig eljusson. Jó hírű intézménnyé váltunk szakmai berkekben. Budapestről, a főiskoláról minden évben jöttek gyakorlatra a hallgatók, éveken át tanév közben és a nyári szünetben is. Egy idő után azonban már nem ment, sem fizikailag, sem pszichikailag sem bírtuk a hallgatókkal való foglalkozást. Nagy felelősség egy hallgató, mellettük aztán semmiféle lazítás nem fért bele.

Említette a lazítást, és a tapasztalatcserét. Abba nyilván sok közösségi program is belefért.

Igen. Volt szakmai része az összejövetelnek, és persze más vidám pillanatok is akadtak. Voltak rendezvények, ahol a gyógypedagógusok rendszeresen találkoztak. Ilyen találkozók talán most is vannak még. Gordosné volt az egyik nagy szervezője ezeknek a MAGYE-s (Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete) rendezvényeknek.

Tartja a kapcsolatot az intézmény mai dolgozóival?

Tulajdonképpen szinte csak köszönés szintjén. Nagy már a generációs különbség. Nagyon udvariasak, kedvesek, de már a szakmáról sem tudnánk talán beszélgetni, én évtizedek óta nyugdíjas vagyok. A mindennapokban nem vagyok bent, nem tudom, hogy most mi folyik itt. Nem feltétlenül értem az intézménnyel kapcsolatos döntéseket sem. Különválás, összevonás, szinte követhetetlen számomra. Persze ha csak számomra, az még elfogadható.

Van egy kapcsolat, amely a régi időkből megmaradt, annak idején gyermekfelügyelőként dolgozott a kolléganő, vele rendszeresen beszélgetek. Sajnos Gordosné Szabó Annával már nem beszélgethetek. Ahogy azt a beszélgetés kezdetén említettem, a pályaválasztásom nem volt tudatos, de biztos állíthatom, hogy soha nem bántam meg. Nemcsak megszoktam, de megszerettem a somogyvári életet. Szerettem tanítani, nagyon szép emlékeim vannak a munkával eltöltött évekről. Mindent egybevetve szeretettel és megelégedéssel emlékszem vissza azokra az évekre.

Az interjút készítette: Gelencsérné Bakó Márta

„Nem orvosi munkát végeztünk, hanem neveléssel gyógyítottunk”

Gyurina Géza

Géza bácsi már gyermekkorában kapcsolatba került azzal az intézménnyel, amelynek a későbbiekben igazgatója is lett. Kérem, meséljen ezekről az évekről!

A somogyvári általános iskolában jártam, első osztályban minden tantárgyam jeles volt, ami akkor azt jelentette, hogy egyes... Csak énekből nem, mert valamiért nem tudtam énekelni. Volt egy óvónőm, úgy hívták, hogy Viktória nővér, az apácák főnövére volt, ugyan is az apácázárdába jártam óvodába. Ő volt az én kedvencem, illetve én az övé. Beíratta a bizonyítványom záradékába, hogy „óvodás korában betegsége folytán énekhangját elvesztette.”

Faluhelyen szokás volt annak idején, hogy aprószenetek napján korbácsoltak. Fűfavesszőből fontak korbácsot, és azzal általában a lányokat, asszonyokat szokták megkorbácsolni. A szomszéd Pista font korbácsot nekem és a Gyszi nevű osztálytársamnak. Egyik nap a fiú nem jött iskolába. Egyszer csak megjelent apukájával, az igazgató úrral a kis Feri is, és elmondta az osztályfőnöknek, hogy mi őt korbáccsal megvertük. Az én osztályfőnököm Szeréna nővér volt (apácák között nőttem fel). A következőképpen büntettek meg: a Gyszival együtt el kellett menni minden osztályba és elmondani, hogy mi megvertük a Ferit korbáccsal. A másik büntetés pedig az volt, hogy nem mehettem a templomba ministrálni. Ez nekem igazi büntetés volt, mert azt szerettem. Következő nap hittanórán az esperes plébános első kérdése az volt: „Géza, miért nem voltál a misén?” „Esperes úr a tisztelendő nővér eltöltött ezért meg ezért.” „Jó, ha holnap ott leszel, én megbeszélem az apácával”. Így is volt, megbeszélte az apácával. Ilyen összefüggések voltak a büntetés és az irgalmazás kérdése között... Ugyanabban az évben kitüntetést kaptam jó magaviseletért. Az ember elgondolkodik, hogy melyik az igaz. „Maradj mindig jó, szelíd és engedelmes, az ilyen fiú nagyon kedves.”

Az persze sosem derült ki, hogy ki verte meg Ferit, szerintem senki...

Igaz, mindannyian elég csibész gyerekek voltunk, sok történetem van erről... Hetedik osztályban történt például, hogy Albertina nővért megvicceltük – ő tanította a történelmet. Szokása volt, ha bejött az osztályba, akkor ledobta magát a székre, az osztálynaplót meg az asztalra. Volt egy dobogó, azon állt a szék és az asztal. Feri odament,

és kimilliméterezte a szék két hátsó lábát a dobogó szélére. Bejött Albertina nővér, ledobta a naplót, és le akart ülni, de hanyatt esett. Felállt, és kérdezte, ki volt az. Senki sem szólt. „Rendben van, akkor kezdem az én általam gondolt első számú gyanúsítot-tal”. Szó se róla, kitalálta, és persze a büntetés sem maradt el.

A későbbiekben elvégezte a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát. Milyen kép-zésben részesült?

Mi államvizsgáztunk még „siketből” is, „vakból” is meg „értelmi fogyatékosokból” is. Sőt, amikor odakerültem a főiskolára, akkor még lehetőség volt a mozgássérültek-nél gyakorlatot szerezni a Pető Intézetben.

Kik tanították annak idején?

Dr. Méhes Józsefet említeném elsőként. Mi még tanultunk anatómia élettant és egészségtant is. Anatómiából kellett szigorlatozni is, Horváth tanár úrnál. Aki nála átment, az gyakorlatilag elvégezte a gyógypedagógiai főiskolát. Aztán ott volt Kanizsai Dezső professzor, vele egy kis élményem is volt. A felvételi vizsgánál én voltam az utol-só, és azt mondta nekem: „Hát kedves kolléga itt az a szokás, hogy a felvételi bizottság előtt utolsó vizsgát tevő kolléga meghívja ebédre a bizottságot.” Azt hitte, megijedek, hát erre mondom, hogy „Professzor úr, szabad egy telefont, hogy melyik éttermet hív-jam fel, hol rendeljen meg az ebédet.” Oltári nagy nevetés támadt.

A főiskolát levelezőn végeztem 1965-ben. Szaktanításumat a vakoknál és a sike-teknél tartottam. Györfi, a siketnéma-intézet akkori igazgatója a főiskolán is tanított. Vele egy héttel előtte Kaposváron a beszélgettünk az ottani intézetben. Én beállítot-tam vizsgázni hozzá. A vizsga azt jelentette, hogy tanítási gyakorlat plusz szaktanítás. Bekopogtam, mondom, hogy miért jövök. Mintha nem is találkoztunk volna. „Mit gondol, kolléga? Nézzen az órájára? Hány óra van?” „ Mondom, hogy 8 óra lesz 10 perc múlva.” „ Nálunk az a szokás, hogy 7 óra 45 perckor mindenkinek itt kell lenni. Menjen, keressen magának valakit, akinél letanít.” – volt a válasz. Kimentem a folyo-sóra, s gondoltam, most mi lesz. Akkor összetalálkoztam egy korábbi ismerőssel, aki pártfogásba vett, és mindent „leszaktanítottam”.

Kik voltak, még az oktatók, akik elméleti tárgyakat tanítottak?

Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra, Lányiné Engelmayer Ágnes, Montágh Imre, Hatos Gyula, Gordosné Szabó Anna – utóbbinál vizsgáztam gyógypedagógia-történetből.

A gyermekkorban szerzett élményeken túl mi motiválta, mi vezette a gyógype-dagógus pályára?

Hogy mi volt a motivációm? Semmi, mondom én, pedig nem igaz, valami alapja mégis volt. Mint említettem, Ujváry Ferenc Erdélyből került ide a háború után, ő volt itt az alapító igazgató. Ő vette át Somogyváron Széchenyi Ilona Mária grófnő kastélyát, birtokát. Itt hozta létre az intézetet 44/45 telén. Már akkor kapcsolatom volt az intézet-tel, az igazgató úrnak volt egy Ferenc nevű fia, akivel én egy osztályba jártam. Abban az időben templomba jártak az intézeti gyerekek is. Én is templomba járó ministráló fickó voltam, aki majdnem minden misén ott volt, és rendszeresen találkoztunk, lát-tam a „süketeket”. A faluba becsöppent egy ilyen társaság, akik egyébként eleinte nem szívesen látott vendégek voltak. Sokáig el is különültek.

Később – már középiskolába – bejártam Kaposvárra a Táncsicsba. Az egyik osztálytársammal, Gézával elhatároztuk, hogy megmentjük a Somogyvári Sportegyesületet, amely akkor halódott. Akkor 17-18 éves legények voltunk. A sportélet nemcsak labdarúgást jelentette, volt például röplabda is. Maitz János, aki aztán igazgató lett és Lovász Tibor, aki később a Bárczi főigazgatója lett, állandóan röplabdáztak. A grófnő idejében volt itt egy teniszpálya, és ők abból csináltak egy röplabdapályát. Páran gimnazisták betévedtünk ide, és ebből a betévedésből az lett, hogy röplabdacsapattá alakultunk. Minden járási csapatot megvertünk, és felkerültünk a megyei első osztályba. Így alakultak ki a kapcsolatom az intézet egyes dolgozóival. Ennek ellenére eszembe sem volt akkor még, hogy gyógypedagógus legyek. Hanem aztán volt egy rossz pályaválasztásom. Szüleim nem voltak olyan anyagi helyzetben a háború utáni években, hogy az én továbbtanulásomat finanszírozzák. Pedig már gimnáziumban eminens tanuló voltam, kaptam 50 Ft havi ösztöndíjat is. Az annyi pénz volt, hogy meg tudtam venni havonta a vonatbérletet. Azt terveztem, hogy elmegyek tisztisiskolára, mégpedig a Műszaki Tisztis Iskolára, mert akkor mérnök szerettem volna lenni. Volt egy csábító ajánlat, ha elvégezzük a tisztisiskolát, akkor másodévesként bekerülhetünk a műszaki egyetemre, már tisztis fizetéssel. Aztán jött 1956, és vége lett a tisztis iskolának, hazakerültem. Itt jött a kapcsolat. Maitz János igazgató akkor becsalogatott gyermekfelügyelőnek. Ha egy órával később jövök, akkor már nem tudott volna felvenni, mert betöltik mással a helyet. A kinevező szerv a Megyei Tanács Művelődési Osztálya volt. János a déli vonattal bevitte az anyagomat, és délután ötkor már itthon volt, és immár papírom volt arról, hogy kineveztek. Így kerültem ide. Az érdekesség ebben az egészben az, hogy mégis volt valami. Valami olyan apró kis támpont, amibe belekapaszkodhattam. Mondjam azt, hogy ez véletlen? Biztos nem, nem tudom.

Hogyan indult a pályafutása az intézetben?

Gyermekfelügyelőként kezdtem. Talán harmadik nap, amikor éjszakás voltam, és végigjártam a hálókat. Egy picike kis kölyökhöz odamentem – mind 14–18 éves korú gyermekek voltak –, azt mondja, hogy „bácsi, nagyon fázom”. Nem tudom, mi ragadott meg engem, kivittem a szolgálati szobába, lefektettem és betakartam. Reggel mondta, hogy köszönöm. Soha nem felejttem el a hálás tekintetét. Így kezdődött. 22 évesen kerültem ide, és furcsa volt, hogy Géza bácsinak szólítottak, mert volt köztük olyan is, aki 5-10 évvel is idősebb volt, mint én.

Említette, hogy a gyerekek nemcsak tanultak, hanem az intézet fenntartásában is aktívan részt vettek. Ugyanaz igaz volt a nevelőtestület tagjaira is?

Akkoriban nem volt kollektív szerződés, mindent meg kellett csinálni. Az intézmény neve akkor Állami Gyógypedagógiai Gazdasági Fiúfoglalkoztató Intézet volt. Volt egy húszhektáros parkunk és ugyanennyi szántó, valamint egy ötholdas kertészet. Azt kellett megművelni a gyerekekkel. El lehet képzelni, mennyi feladat volt. Hajnali fél négykor keltünk, és mentünk ki a szántóföldre lóherét összegyűjteni, mert nem akartuk, hogy letörjön a levele. Aztán bejöttünk, megreggeliztünk, és kezdődött a munka. Nem volt zsörtölődés. A hálók meszelését mi, felnőttek a gyerekekkel együtt csináltuk és utána mi is takarítottunk. Itt sütötték a kenyeret az intézetben belül, az

ehhez szükséges fát a gyerekek aprították. Ma, ha hajnalban kinézünk az ablakon, látjuk, hogy hozza a kocsit az árut. Akkoriban, ha kinéztünk hajnalban, az intézet lovas kocsija egy hónapban egyszer elment Kaposvárra bevásárolni. Négy óra oda, négy óra vissza, reggel elmentek, este koromsötétben hazaértek, és meghozták az árut. Automata mosógép akkor nem volt, fateknőben mostak az asszonyok. Ez volt az alap, a kezdet.

Az intézet profilja is folyamatosan változott.

1946. november 4-én indult be a tanítás. Akkor négy gyermek volt, de aztán folyamatosan nőtt a létszám. Az összetétel fantasztikus volt, mert a háború utáni időben nemcsak fogyatékos, hanem elhanyagolt, esetleg bűnöző gyerekek is bekerültek. Mint a Valahol Európában című híres filmben. Eléggé vegyes társaság volt. Amikor idekerültem, még én is vittem el innen gyerekeket, akik nem idevalók voltak, pedig akkor már 1957-et írtunk. Az intézmény nem megyei, hanem országos intézmény volt. Volt gyerekünk a Délvidékről, de Eger mellől, Apról is.

A tanév szeptember végén kezdődött és április végén fejeződött be. Reggel 8-tól 10-ig iskolai osztályfoglalkozás volt, és 10-től 12-ig gyakorlati foglalkozás. Délután 2-től 4-ig csak gyakorlati foglalkozások voltak. A gyakorlat mindig ahhoz kapcsolódott, hogy milyen szezonális munka volt a kertészetben. Nem úgy, mint később. Ebben a parkban mintha a növényeket is a szemléltetéshez tervezték volna. Első volt a hóvirág, utolsó a ciklámen. Dühös is voltam, amikor decemberben kellett a kukoricáról tanítani...

A karácsonyi szünidő egy hónap volt, decemberben elmentek a gyerekek, és januárban visszajöttek. Ez sem volt egyszerű a messze lakók esetében. Volt egy gyűjtőpont, mégpedig Budapest, oda elvittük a gyerekeket, a szülők ott vették át őket, és vitték tovább, haza.

A 60-as években, amikor már kiegészítő tagozat is volt az intézetben, felújították az épületet. Utak épültek, kazánház, internátus, lakások, egészségház. Az intézmény ekkor 320 fő befogadására volt alkalmas. Fiúk részére építették, a Somogy és Zala megyei fiúk jöttek Somogyvárra, a lányok pedig Zalaszentgrótra. Aztán a 70-es évek elején jött a nagy átalakítás. Kiadták a parancsot, hogy márpedig koedukált intézeteket kell létrehozni. A pár éve milliókból felújított épületeket újra át kellett alakítani.

Az intézmény elnevezése Állami Gyógypedagógiai Gazdasági Fiúfoglalkoztató Intézet volt.

Mi lett az intézetből kikerülő fiatalok sorsa?

Azok a tanulók, akik itt fejezték be tanulmányaikat, kikerültek a nagybetűs életbe, továbbtanulásra nem volt lehetőségük. A foglalkoztatók elhelyezése megoldott volt. Szociális foglalkoztató intézetekbe kerültek akkoriban is, többek között Polgárdi-Tekerespusztán, Diósjenőn, Szigetvár mellett Turbékpusztán. A tanköteles koron túli fiatalokat átvették, és foglalkoztatták őket. De 1962-től volt egy másik tanulócsoporthoz, a kiegészítő, akiknek a továbbtanulása akkor még szóba sem jött. Amikor én igazgatóhelyettes lettem, megbeszéltem Maitz Jánossal, hogy hasonlítsuk össze a mi gyerekeinket azokkal az általános iskolából kikerült közepes vagy gyengébb bizonyítvánnyal rendelkezőkkel, akik szakmunkásképzőbe jártak. Akkor jött a nagy ütköztetés, de én

vállaltam ennek a rizikóját. Kísérletképpen hat gyereket beiskoláztam Budapestre hidegburkoló szakmunkásképzőbe, közelebb nem fogadták be őket. A következő évben már volt egy fogadóintézmény, a szőcsénypusztai erdészeti iskola, oda tudtunk beiskolázni. Megkezdődött a nagy próbatétel. Volt akkor egy jó osztályom, most is emlegetem őket. Az első igazi kitüntetését tőlük kaptam. Nem akkor, amikor itt voltak, hanem amikor elmentek.

Említene konkrét példákat, amikor pozitív visszajelzést kapott a volt tanítványaitól?

Szerencsére sok ilyen volt a pályafutásom alatt, ezek adtak erőt a nehezebb időkben is. Lehetett kapcsolatot teremteni, megtalálta a hangot az ember. Van például egy nyolcoldalas levelem. Az írójával úgy kerültem kapcsolatba, hogy szeptember elején kint voltunk az udvaron, és ők lébecoltak. Kérdeztem tőle, hogy „Jóska, jól tudsz futni?” Mondta, hogy „igen, de nem megyek sehova”. Becsöngették, és én lettem az osztályfőnöke. Amikor meglátott a gyerek, nagyon elszégyellte magát. Én sem szóltam semmit, se jót, se rosszat, de ugyanúgy törődtem vele, mint a többivel. Abban az időben volt olyan megoldás, amit korcsoportos oktatásnak hívtunk. Például, aki mondjuk matematikából nem tudta teljesíteni a követelményeket, az nem ismételt osztályt, hanem hetedikesként a hatodikos matematikát tanulta, a többi tárgyból pedig a hetediket. Elindult Józsi egyéni korrekciója, ami azt jelentette, hogy plusz két órával többet kapott. Józsi később többször is írt levelet. Az elsőben azt írta, hogy Pesten él, továbbtanult. A levélben elmesélte az intézetben lévő iskolai dolgait, jókat, rosszakat. Ott akarta hagyni a kollégiumot, és dolgozni akart, de a segítségemet kérte a döntésben. Sikerült maradásra bírnom, később azt írta, hogy sikerült beilleszkednie, ő az egyik legrendesebb az osztályban, és írt a szakmatanulásról is.

Az intézményi légkör és a munkahelyi kapcsolat között óriási a különbség, ezt kellene nekünk gyógypedagógusoknak áthidalni, hogy ez ne így legyen.

Ezek a levelek egytől egyik gyereksorsok. Van több ilyen gyereksorsom. Sz. Laci például az egyik legjobb tanulóm volt, vele kezdtem a beiskolázást. A nyolcadik osztály vége előtt őt is tovább küldtem, de ő gondolt egyet és nem folytatta a sulit, hanem elment katonai tiszthelyettesképző iskolába. Felvették, és el is végezte. Utána, egy hónap múlva kaptam egy levelet, amelyben azt írta, hogy nincs értelme az életének, mert ő soha nem mehet el az édesanyjához, soha nem látja, nem találkoznak, nincs kapcsolatuk. Talán már nem is él, és boldog lenne, ha tudná, hol a sírja, ha meghalt, hogy oda leborulhatna. Szeretné, ha megkeresném. Kerestem, és három hónap múlva meg is találtam az édesanyját. Sajnos csalódnia kellett, mert nem azt kapta, amit várt. Szerencsére túljutott ezen a krízisen is. Vagy öt év után egyszer csak egy mikrobusz megjelenik egy vasárnapi ebéd után az intézmény előtt. Jön Sz. Laci és felesége meg két kissrác Rudolf barátjával, aki szintén intézeti tanuló volt, egy évvel később végzett, mint ő. Hatalmas öröm és meglepetés volt, hogy beállítottak ide.

Később, már igazgatóként a mai értelemben vett menedzseri munkát is kellett végeznie, a gyerekek érdekében néha még a kiskapukat is megkeresve. Így jutott az intézet autóbuszhoz is...

Felmerült sokszor az életem során, amíg itt voltam, hogy tulajdonképpen mennyire hátrányos helyzetűek a gyerekeink, még akkor is, ha akár szülőként próbáljuk segíteni őket. Elmentem egyszer a megyei főnökeimhez a következővel. A siketnéma-intézetnek volt egy autóbusha, amit már lejáratok, és önjóváírással oda akarták nekünk – az intézetnek – adni. Elmentem, hogy ez nem kell, mert roncsot itthon is találunk, de én teszek egy javaslatot. A mi gyerekeinknek, többek között a 320 főből 190 fő állami gondozottnak, akinek a 70-80%-a itt marad nyáron is, szüksége van arra, hogy járják az országot, hogy valami kikapcsolódást szerezhessenek. A megyei pénzügyi osztályvezető a minisztériumba készült, és az utolsó pillanatban tudtam vele beszélni, hogy ha én megkaphatom a pénzt egy új autóbushra, akkor hozzájárulok ahhoz, hogy a megyei tanács dolgozói is használhassák. Ha kell valahova menniük, a busz elviheti őket. Azt mondta, rendben, de lehetőleg olcsó autóbushot vegyünk. Én felmentem Székesfehérvárra az Ikarushoz, bemutattam az intézményt, és elmondtam a gyerekek helyzetét. Hatmillió Ft-ért kaptunk egy 45 személyes, vadonatúj Ikarust.

Egyszer adódott egy alkalom, egy szlovéniai intézettel felvettük a kapcsolatot, és megegyeztünk egy cseréüldetésben. Mi elhoztunk ide 60 szlovén gyereket kísérőkkel együtt, és két hét alatt mindent mi álltunk, mi vittük, mi utaztattuk őket. Viszonyzáróképpen ők is vendégül láttak bennünket. Így jutottak el a mi állami gondozott gyerekeink az Adriára, és két hétig ott nyaraltak. Irigylte is őket mindenki! A busz más lehetőségeket is jelentett. Minden osztálynak megmondtam, hogy a tanulócsoportok részére a busz ingyen van, nekik csak szállást kell szerezni. De a mi felnőtteink is elmehettek Velencébe, nem ide, a Velencei-tó partjára, hanem Olaszországba. Elmentek Bécsbe, Grazba, Pozsonyba is. Nem kellett fizetni az útiköltséget. Így próbáltuk egy kicsit új lélegzetet venni, feltöltődni.

A kastély épületének felújítása újra meg újra kihívás elé állította az igazgatókat. Így volt ez az elődje, Maitz János idejében, de gondolom, Géza bácsinak is vannak emlékei a felújításért vívott harcokról.

Gyönyörű, szép építkezés volt itt 1958 és 1962 között Maitz igazgató idejében. Először 180 főre tervezték az intézményt, 320 lett belőle, viszont tornaterem nem volt. Eredetileg tervezték, de kihúzták, mert az nem kell ekkora parkba. Megépült az internátus és az egészségház, ami mellé volt tervezve öt nappali helyiség a gyerekek tanterme mellé – az sem épült meg. 1962-ben ez befejeződött, és a megyei főnökség ráült a papírokra. Azt mondták, hogy Somogyvárnak nem kell pénz, mert a nagy beruházása megvolt. Pedig nem ők adták azt a pénzt, hanem a minisztérium. Utána éveken keresztül, 1962-től 1984-ig egy fillért sem kapott az intézmény.

A kastély épülete olyan állapotba került '84-re, mint amilyen az építkezés előtt volt. Aztán igazgató lettem 1984-ben, és elmentem a főnökeimhez, hogy segítsenek, mert beázik a kastély, a mellékhelyiségek romosak. Azt mondták a pénzügyi osztályon, hogy készíttessenek egy ripsz-ropsz költségvetést a helyi KTSz-el. Hát ezek csináltak ilyet 500 ezer forintról. Bevittem Kaposvárra, megnézték és azt mondták, öt év múlva jelentkezzenek. Én viszont nem jelentkeztem, hanem pimasz módon másképp csináltam a dolgot. Mondtam a gondnokomnak, hogy menjünk fel Budára a Műem-

lékvédelmi Felügyelőséghez, azok nem szoktak sose pénzt adni, csak előírni, hogy mit, milyen módon lehet felújítani, viszont tanácsot biztosan tudnak adni, hogy hol lehet műemlék jellegű cserepet beszerezni. Decemberben fogadtak bennünket, elmondtam, mit szeretnénk. Erre jött a kitérő válasz, hogy minden gyár kapacitása telített, nem tudnak ilyenkor adni. Erre én azt mondtam, hogy uram, tessék nekem olyan embert mondani, aki decemberben akar cserepet. Következő nyáron felhívtak, és megkérdeztek, hogy mennyi cserépre van szükség? Mondtam, hogy 40 ezer darabra. Mikorra kell? Egy fillérem nem volt, de elmentem és megrendeltem a cserepet a gyárban, a Műemlékvédelmi Felügyelőségen keresztül. Ezen nem volt nagy pénzük, mert miközben a helyi kátéesz 12 Ft-ért akarta adni darabját, ők meg házhoz szállítva 8 Ft-ért adták. Ide is hozták, az ablak alá rakattam le, letakarva. Kaptam egy fülest, hogy a kaposvári színház rekonstrukcióját csak a következő évben tudják folytatni, próbáljam azt a pénzt megszerezni. Megszereztem. Persze még kivitelezőt is kellett keresni. Találtam Marcaliban egy nagyon jó és olcsó tetőfedőt. Nagyon jó munkát végzett. Jött a következő lépés, mert hát hogy néz ki ez az épület ilyen szép piros cseréppel, miközben a falak omladoznak? Akkor elkezdődött az építkezés, három év múlva lett kész.

A kastélyhoz tartozott a hatalmas park, a kertészet és a sertéstelep. Ezek vezetése szintén embert próbáló feladat volt.

Az ötholdas kertészet és a húszhektáros park gonddal jártak, ugyanígy a sertéstelep is. Amikor igazgató lettem, nem volt olyan emberem, aki ezt vitte volna. Felvettem tangazdaság vezetőnek M. Pistit, akkor végzett Kaposváron, a mezőgazdasági főiskolán. Megbízta, hogy hajtsa fel 10 anyasertést. Mondta, hogy megoldja, bár nem lesz olcsó. Mindenki csodálkozva nézett rám, mert éppen nem volt a disznónak ára, sokan akkoriban hagytak fel a tartásával. Úgy gondoltam, hogy mi éppen ezért kell, hogy foglalkozunk vele. Bejött, 200 sertésünk volt így. Mindennap volt disznóvágás, külső személytől nem kellett disznóhúst vásárolnunk, önellátók voltunk. Sok töpörtű, zsír, több mázsa füstölt áru volt fent a kastély padlásán. Mondták, hogy majd ráfizetek, ha jön a KÖJÁL. Jöttek is. Ha mondjuk Siófokon ellenőriztek, akkor – akár kerülővel is – útba ejtettek bennünket, és nálunk ebédeltek, mert szerették a főztünket. Ezenkívül a lengyeltóti kórház is tőlünk vitte a zsírt és a töpörtűt. Így gazdálkodtunk akkoriban.

Géza bácsi komoly sikereket ért el intézményvezetőként. De említette, hogy van pár dolog, ami ezt kicsit beárnyékolja.

Majdnem 200 dolgozója volt az intézetnek, vagyis mi voltunk a környék legnagyobb foglalkoztatója, és sokan rájöttek arra, hogy jó ez a hely. A gáz bevezetéséért külön imát kellett mondani a faluvezetésnek. A megyei főnökeim azt mondták, nem kell velük foglalkozni. Meg kell egyezni a bányakapitánnyal, és az öreglaki saroktól egy kis vezetéken elhozzák az intézetbe a gázt. Erre azt válaszoltam, hogy én akkor azonnal felmondok. Én itt születtem ebben a faluban, sok embernek adtam munkát, lehetőséget. Azt nem fogom megtenni a faluval, hogy az intézetben lesz gáz, de másutt sehol. Mondtam, hogy adjanak 10 millió Ft-ot, hogy beszállhassak a község gázvezetékének építésébe. Megadták. Ennek a jutalma az volt, hogy a kazánházunk mellett van

egy épület, azon egy márványtábla, melyre rá van írva, hogy az intézet az a hely, ahová Somogyváron először vezették be a gázt a somogyvári vezetők segítségével...

Az általános iskolás gyerekek éveken át idejártak a tornatermünkbe, mert nekik nem volt. Közben épült a tornacsarnok a községben. Minden kész volt, csak teteje nem volt még. Hiányzott kétfélmillió. Bejött hozzám a polgármester, hogy segítsek. Bementünk a megyére, a kétfélmillió már oda volt parolázva. A község tornacsarnokának építéséhez kérték a segítségemet, én segítettem. Idejártak a gyerekek hozzánk, mi örültünk neki. Akkor már integráltuk a falu gyermekeit az intézeti gyermekeinkkel. A falusi ünnepeket a mi gyerekeink adták. Sajnos a sportszarnok átadásán nem vettem részt. Voltam már azóta a közelében, de belülről még nem láttam.

A Magyar Tudományos Akadémia és Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága egyhetes kihelyezett Tudományos Ülésszakot tartott Somogyváron, itt az intézetben, vagy ötszáz ember részvételével. Éjjel-nappal dolgoztam. Abban az évben volt a 900 éves évforduló. Göncz Árpád köztársasági elnök urat is meghívtuk, aki el is jött.

Előző évben feleségemmel Franciaországban kóboroltunk egy hónapot. Avignonnál néztük a térképet, látjuk, hogy Saint Giles 30 kilométerre van tőlünk. A Saint Giles-i apátság szerzetesei voltak a Szent László által alapított Somogyvár-Kupavár első szerzetesei. Elmentünk, megnéztük. Itthon meséltünk az élményeinkről, és a polgármesternek eszébe jutott, hogy jó lenne felvenni a testvérvárosi kapcsolatot Saint Giles településsel. Ez meg is történt. A tudományos ülés, Göncz Árpád és a 40 fős francia küldöttség látogatása egy időpontra esett. Mindenkit mi láttunk vendégül.

Életem egyik legnagyobb bánata, hogy amikor itt volt Göncz Árpád Somogyváron, elszalasztottunk egy kitűnő lehetőséget. A látogatás előtt a falu vezetőivel beszélgettem, emlékeztettem őket, hogy Somogyvár Somogy vármegye székhelye volt sokáig, történelmi nevezetesség. Javasoltam, hogy kérjük meg a köztársasági elnök urat, hogy legyen Somogyvár város, de a vezetés nem osztozott az ötletemen. Lengyeltóti polgármestere viszont megkérte Göncz Árpádot, hogy hazafelé látogasson el Lengyeltóti. Göncz Árpád ellátogatott Lengyeltóti. és egy hónap múlva Lengyeltóti város lett.

Van egy ausztriai testvérvárosa is Somogyvárnak. Jött a polgármesterünk, hogy jönnek a vendégek, és valamit kellene adni nekik vasárnap délután. Mi megvendégtük őket. Olyan uzsonnát kaptak, hogy két napig nem kellett enniük. Az uzsonna végén az osztrák polgármester megköszönte a szíveslátást, és megkérdezte, hogy miért nem tudott eddig az intézményről, és miért nem találkozott velem. Megválasztam őszintén, hogy azért, mert ezeken a látogatásokon én nem voltam résztvevő.

Azért az így kialakított kapcsolatok hasznát is hozták. Volt nekünk két kis halastavunk a parkban, de nem volt vízjogi engedélyünk. Csak egy hároméves ideiglenes engedélyünk volt, amely 1949-ben lejárt. A tudományos ülés után vacsora közben elsírtam a bánatom. Az egyik vendég úriember felajánlotta, hogy megnézi a tavainkat, és ha tud, segít. Meg is nézte másnap. Azt mondta, adjak 70 ezer forintot, mert két zsilipet meg kell javíttatni, és meglesz az engedély. Azóta van végleges vízjogi engedélyünk.

Hogyan tudták biztosítani a szükséges gyermeklétszámot az intézetben?

Most bizottság dönt a gyerekek sorsáról. Azelőtt mi voltunk a bizottság. Jártuk a megyét, Lelléről, Fenyvesről, Karádról az általunk kiszűrt gyerekek ide lettek rendelve. Utána létrejött az Állandó Áthelyező Bizottság. Jó gazdaként próbáltunk előre tervezni, de nekünk hál' isten, soha nem is volt problémánk a létszámmal. A szabályok átalakításával más lett a helyzet. Az általános iskola dupla fejkvótát kapott gyerekenként, ott tartotta a fogyatékos gyereket, és utazó gyógypedagógust alkalmazott, aki ellátja a feladatot.

Milyen kapcsolatuk volt a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolával, illetve a szakmai szervezetekkel?

Nagyon jó volt az intézet számára, hogy a Bárczi Gusztáv Tanárképző Főiskolával a kapcsolatunk olyan remekül alakult. A főiskolai hallgatók minden nyáron itt töltöttek egy hónapot a nyári gyakorlatuk keretében. Itt csináltak nyári kézművestábort, különböző mesterségeket tanítottak a gyerekeknek. Kerámiáztak, rajzoltak, festettek a gyerekekkel. Akkor még a Gordosné Szabó Anna volt a főigazgató, aki volt szíves személyes látogatásával megtisztelni intézetünket.

Volt egy megyei igazgatói munkaközösség, amelyben az összes gyógypedagógiai intézet vezetője benne volt. Félévenként más-más intézményben találkoztunk. Ez egyrészt szakmai, másrészt baráti tanácskozást jelentett. A megyei művelődési osztály évente tapasztalatcsere-látogatást szervezett a munkaközösség számára az ország különböző pontjaira. Hasznosak voltak ezek a találkozások szakmai szempontból és kapcsolatépítés szempontjából is. Így alakultak ki a csereüdültetések is. Többször is jártunk Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Tornanádaskán. Mi is eltöltöttünk ott két hetet a gyermekekkel, és ők is eljöttek hozzánk. A minisztérium szervezett országos igazgatói tanácskozásokat is, ahol például ismertették és véleményeztették az új tanterveket.

Kikből állt a megyei igazgatói munkaközösség? Kik voltak a Somogy megyei „nagy öregek”?

A nagy öregek sajnos szinte mind elmentek már. A napokban vettem számba, hogy kik hagytak már itt bennünket. Fürstné Anikó Nagyatádon volt igazgatónő, Májér Levente az öreglaki intézet igazgatója volt. Az internátusvezető Rauf József, az áthelyező bizottság elnöke Tölgyessy Erzsébet volt. Kamper Antal nemrégiben ment el...

Géza bácsi nem szakadt el teljesen a szakmától. Milyen gondolatok foglalkoztatták ezzel kapcsolatban?

Amikor én még tanultam, egységes volt a magyar gyógypedagógia. Nem orvosi munkát végeztünk, hanem neveléssel gyógyítottunk, ezért volt gyógypedagógia, rehabilitáció. A rehabilitációs folyamatban a munkán volt a hangsúly. Olyan gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban részesültek a tanulók, hogy amikor kikerültek az intézetből, hasznos munkát tudtak végezni.

Például felkészítik egy tanulócsoportot a kisegítő iskolában nyolc év alatt. Ezután szakiskolába kerül a gyerek. A szakiskola léte, sikeressége azon áll vagy bukik, hogy a gyerekek rendelkeznek-e a szakmatanuláshoz is szükséges alapkészségekkel.

Szakiskolában nincs lehetőség szövegértést, számolási készségeket oktatni, ott már alkalmazásképes tudással kell rendelkeznie a tanulóknak. Egy asztalosipari képzésben részvevő fiatalnak a kezébe adnak egy colstokot, ki kell tudnia mérni 68 centimétert vagy éppen a derékszöget. Nagy a felelőssége az általános iskolának, a szisztematikus hétköznapi munkában rejlik a titok.

Az intézetnek sosem volt zárt kapuja, hogy is lehetne húsz hektárt bezárni? Ki kell alakítani egy olyan „lakatot”, amely ezt megoldja. Ha mi megbízunk a gyerekben, lehetőséget adunk neki arra, hogy szabadon járjehasson a faluba, elmehessen boltba vagy postára, akkor bár felmerülhet probléma, mégsem történnek kirívó esetek. A kerítéssel, portával lezárt intézményekben napi 3-4 szökés fordul elő. Nálunk ez a szám évi 1-2 a 300 gyerekből, pedig a kapu sosincs zárva. Ugyanakkor ez nevelési kérdés is. Ezek a gyerekek sokszor elsőosztályos koruktól a szakiskola befejezéséig itt élnek, ráadásul állami gondozottként sokszor a szünidőket is itt töltik. Hogyan szereznék meg a mindennapi élethez szükséges tapasztalatokat az intézetbe bezárva? Lehetőséget kell biztosítanunk számukra. Először az osztállyal közösen elmennek a postára, boltba, a Polgármesteri Hivatalba, aztán ugyanezt megteszik egyénileg is. Ez persze felveti annak a eshetőségét, hogy az utcán a gyermeket baleset érheti. A felelősséget ebben az esetben is vállalni kell. Fontos, hogy a gyermek egyéni képességeinek és viselkedésének ismeretében döntsünk, és felkészítsük őket az intézeten kívüli mozgásra.

Ugyancsak nagy felelősség az új oktatási programok beindítása, főleg úgy, ahogy pályafutásom ideje alatt többször is előfordult. Zajlik egy program, mondjuk, három évig, aztán jön egy okos ember, és kitalál egy másikat. Nem jó ez senkinek, annak sem, aki csinálja, annak sem, akivel csináltatják. A lényeg, hogy ehhez a szakmához türelem kell, ember kell, emberség kell, igazi odafigyelés és jó szív.

Létezett már az ön idejében integráció?

Nagy divat ma az integráció, mi itt az intézetben a kezdetektől éltünk ezzel. Em-lítettem a falusi rendezvényeket, de mindennapos volt, hogy az intézet udvarán 25-30 „maszek”, nem intézeti gyerek játszott, sétált, focizott. Így volt ez akkor is, amikor a lányom volt kicsi, de akkor is, amikor az unokáim voltak gyerekek. Ezeknek a gyerekeknek volt barátjuk egymás között is, de az intézeti gyerekek között is. Soha nem tapasztaltuk azt, hogy a gyerekek elkergették volna egymást, együtt játszottak.

A mai napig visszajár valamennyi gyerek, és ez mindig jó érzéssel tölt el.

Az interjút készítette: Kovács Attila

„Nem tudtam, mi vár rám, de mentem...”

Király Lajosné Lovász Klára

„Nem az enyéme az évek, melyek időmet emésztik, nem az enyéme az évek, melyeket még megélek, a pillanat az enyém, és ha erre figyelek, enyém az, aki időt és örökkévalóságot teremtett”

Andreas Gryphius

Amikor 1987 szeptemberében Kamper Antal igazgató úr, rám, az ifjú pályakezdőre bízott egy osztályt – nyilván nem véletlenül –, egy tapasztalt kollégánőt kaptam napközis párként, Király Lajosné Klári nénit. Ma is szégyellem, hogy hosszú évekig nem tudtam, hogy abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy az iskola egyik alapító tagjával dolgozhattam együtt. Klári néni, ugorjunk vissza az időben, egészen 1948-ig. Hogy is kezdődött?

Nagyon-nagyon szép, amit mondott, egészen meghatódtam tőle... 1948 nyara nagyon emlékezetes dátum az életemben, mert akkor volt az iskolák államosítása. Ezzel ugyanakkor lehetővé vált az is, hogy egy lakhelyre kerüljek a férjemmel. Korábban ugyanis – 1946-ban – állást kaptam tanítónőként egy Somogy megyei kis faluban, Bőszénfán. Ekkor a férjem még orosz hadifogságban volt, és amikor 1947 nyarán hazajött, őt a minisztérium Kaposvárra a Mezőgazdasági Szakközépiskolába helyezte, ahol egészen 1979-ig, nyugdíjba vonulásáig tanított. Az államosítás után kérvényt adtam be az Oktatási Osztályhoz, melyben kértem az áthelyezésemet Kaposvárra. Ez meg is történt, megkaptam a kinevezésemet a Központi Fiúiskolába, a mostani Kodály iskolába. Itt népes, nagy tantestületet találtam, nagyrészt a megszűnt polgári iskolák nagy tekintélyű tanáraival. Az alakuló értekezleten kiderült, hogy képesítségemnek megfelelően nehezen kapnék beosztást. Amikor meghallották, hogy az ötödik osztályt kapom, akkor egy régebb óta ott lévő tanárnő szót emelt, hogy szakképzettség nélkül nem lehet. Nekem sem volt sok kedvem. Akkor vigyem az első osztályt, amit az elsőosztályos tanár visszaadott, mert szülési szabadságra ment. Ettől kicsit megijedtem, mert

tudtam, hogy én is babát várok, és elmondtam, hogy szülési szabadságra fogok menni. Ekkor elsírtam magam és kirohantam. Amikor megnyugodtam, visszamentem, és ekkor jött a telefon az igazgatónak, hogy szerveződik egy új iskola, ahová önként jelentkező pedagógusokat kerestek. Én ennek örültem, önként és szívesen mentem. Nem tudtam, mi vár rám, de mentem, mert úgy tűnt, hogy az jó lesz nekem, miközben a Fiúiskolában feleslegesnek éreztem magam. Ha az ember feleslegesnek érzi magát valahol, az nem jó érzés. Gondoltam, új helyen, új emberekkel lehet kezdeni valamit. Dolgozni mindig is akartam és szerettem is. Hogy mire vállalkoztam pontosan, azt persze nem tudtam, mert hát ismeretlen volt előttem a gyógypedagógiai pálya, de az akkori pillanatnyi döntésemet soha, egy pillanatra sem bántam meg, és nem vágytam el az iskolától, szerettem ott lenni. Ha nincs az a telefon, akkor nincs ez a lehetőség. Sokszor ilyen kis dolgokon múlik sok minden...

A nagy döntés után mi következett?

A munkahelyem így megszűnt az iskolánál, és amíg az új iskola nem indult be, a tanfelügyelőségen dolgoztam, irodai, adminisztratív munkát végeztem. Ez alatt az iskola szervezése is folyt. Bojtay Béla siketnéma-intézeti tanárt bízták meg azzal, hogy hozza létre az iskolát. Elsőként az általános iskolákat járta végig, és választotta ki az oda nem illő tanulókat az osztályfőnökökkel együtt. Így aztán 76 gyereket sikerült beiskolázni, mert a feltétel akkor az volt, hogy négy osztályra való gyerekekkel lehet új iskolát nyitni. A 76 gyerek megvolt, még keresték, hogy hol legyen az új iskola. Megkaptuk a Törvényszék egy északi szárnyát, ahol hét helyiség volt, zárt udvar, tágas folyosók. Úgy látszott, hogy alkalmas lesz iskolai oktatásra, annál inkább, mert korábban is használták nevelési célra. Emlékezetem szerint napközire. Megvolt hát az iskola, és megvoltak a gyermekek is.

Milyen körülmények között kezdődött a tanítás?

1948. október 9-én megtartotta a tanévnyitó értekezletét Bojtay igazgató úr. Ismertette a fontosabb követelményeket, beszélt az oktatás céljáról, miért volt szükséges a gyerekek beiskolázása. Elmondta, hogy így mentesültek a tehertől az általános iskolák, viszont a fogyatékos gyermekek is megfelelő képzésben részesülhettek ezen az úton. Az osztálytermekről annyit, hogy megkaptuk ugyan az iskolát, kezdetleges bútorokkal el volt látva, padok voltak benne, szekrények, és egy pár szék is. De katedra például csak egy volt emlékezetem szerint, meg egy kerek asztal, amely vándorolt osztályról osztályra. Akinek nagyobb szüksége volt rá, az kaparintotta meg, hogy valahol tudjon írni... Később aztán kaptunk bútorokat. Viszont egyéb szemléltetőeszköz egyáltalán nem volt. Se képek, se semmi más, minden osztályfőnöknek magának kellett ezeket elkészíteni, és ugye, az osztálytermet, amelyet megkapott, azt dekorálni, díszíteni illet, nem is akárhogyan. A tanuláshoz speciális könyvek nem voltak, az általános iskola könyveit használtuk, úgy, hogy mindig az alsóbb szintű osztályét, mondjuk a második osztály az első osztályéból tanult, a negyedik osztályos a harmadik osztályoséból. Így az általános iskola hagyományos anyagát vettük.

Tantervünk először még nem volt, miniszteri utasítások, leiratok alapján ment az oktatás. Persze mi azért készítettünk ilyen, de hivatalos tanterv csak 1952-ben jelent

meg. Ezt módosították '58-ban, és az nagyon jó tanterv volt, azzal jól lehetett haladni. Ekkor már kezdtek könyveket is kiadni hozzá, és a 60-as években megjelent taneszközök szerintem nagyon-nagyon jók voltak. Sajnos később ezt is módosították egyéb kiegészítőkkal. Mert ebben úgy voltak összeállítva a tananyagok, hogy rövidek, tömörek és megtanulhatóak legyenek. A gyerekek színvonalának tökéletesen megfelelt. Keveset tanultak, de azt a keveset valóban tudták.

Azután 63-ban történt az, hogy az iskola neve megváltozott. Addig 'gyógypedagógiai iskola' volt, 63-ban pedig 'kiszegítő iskolának' nevezték el. Ez megosztotta a pedagógusok véleményét. Nekem sem tetszett. Valahogy jobban megfelelt a gyógypedagógiai iskola név, szimpatikusabb volt, mint a kiszegítő.

Bojtay igazgató úr alapította az iskolát Klári nénivel és még három másik kolléganővel. Kik voltak ők?

Az első tantestület tagjai Bojtay Béla igazgató, Kraxner Alajosné, Laky Béláné, dr. Debreczeni Kálmánné és jómagam voltunk.

Kraxner Alajosné volt a legtapasztaltabb és a legidősebb, időzjelben idős, mert 38 év körüli volt. Korábban a Petőfi iskolában nehezen nevelhető gyerekekkel foglalkozott egy éven keresztül, így neki volt már némi tapasztalata. Nálunk első osztályt kapott. A második osztályt én tanítottam kétéves általános iskolai gyakorlattal. Dr. Debreczeniné faluról kérte behelyezését a gyerekei miatt, családi okokból. Őt a Központi Leányiskolába nevezték ki, de ő is létszám feletti volt, így jelentkezett. A negyedik Laky Béláné volt, ő pedig a Vöröshadsereg utcai iskolából került ide. Valamennyien létszám felettiek voltunk, és önként jelentkezünk, ez volt a közös vonásunk. A többieknek többéves gyakorlata volt, nekem kétéves, én voltam a legfiatalabb. Ezt éreztem a kollégák magatartásából, mert tényleg szeretettel vettek körül, és annál inkább segítettek, mert akkor vártam a lányomat, és szükségem is volt egy kis dédelgetésre.

Klári néni tanítóként kezdte a pályafutását, aztán elvégezte a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát is. Kik voltak ott a tanárai?

Elsőként említeném Bárczi Gusztáv igazgató urat, aki gyógypedagógiai elméletet és gyakorlatot adott elő, és nála is vizsgáztam. Azt elmondanám, hogy mivel nekünk nem volt gyógypedagógia képezésünk, már az első évben sok előadót hívott le az igazgató hozzánk, így jött el Bárczi igazgató úr is és sok más tanár, mint például Lányiné. Előadásokat tartott még a Máriafalvi házaspár, a férj és a feleség is ott dolgozott a főiskolán. Tanfolyamot is indítottak 1949 nyarán, egy hathetes kurzust. Arra én nem tudtam elmenni, mert akkor született a kislányom, és arról felmentést kaptam, de a nyári irodai ügyeletet azt elláttam a gyerekekkel együtt, mentünk babakocsistól.

Nem lehetett egyszerű dolog munka és család mellett tanulni. Látva Klári néni diplomáját, szinte csak jó jegyek szerepelnek benne. Bár van ott egy foniátria hármas is...

Azt a mai napig szégyellem és igazságtalannak érzem, az a hármas nagyon nem tetszik ott, teljesen elrontja... A négyesekkel ki vagyok békülve, mert például Vértes O. András, aki az elméleti fonetikát tanította megkérdezte, hogy tudományos munkát végzünk-e? Nála az kaphatott ötöst, aki tudományos munkát végzett. Nála a legjobb

jegy a négyes. Úgyhogy nekem négyesem van. De hát tudományos munkát tanítás, tanulás, kisgyerek mellett ki végzett? Örültünk, ha bebeflázhattuk, amit éppen kellett.

Kérem, meséljen az iskola hétköznapijairól.

Minden tantárgyat mi tanítottunk. Az igazgatónak az volt a véleménye, hogy egy pedagógusnak, főleg gyógypedagógusnak mindent tanítania kell. Kezdetben így is volt. Nem voltak betanítások. Akkor jöttek a probléma, amikor ezek elkezdődtek. Babochay Katinak Lajosra volt panasza, pedig jó gyerek volt, de Katinál kitört. Örökös panasz volt rá, egy olyan gyerekre, akivel nekem például sose volt bajom. Jó volt, ha egy kézben volt az osztály, kivéve a készségi tárgyakat. Az énekhez szaktanár kellett, ahogy a rajzhoz is. Kezdetben volt egy-két férfi, akik testnevelést tanítottak, az szerencsés volt. Mi „női oldalról” tanítottuk a testnevelést, nem „férfi módra”.

1955-ben államvizsgáztam, amivel a gyógypedagógiai tanári végzettséget megkaptam. Persze továbbképzésekre még sokat kellett menni, ahogy értekezletek is rendszeresen voltak. Később volt, hogy nyelvtani, módszertani, anyanyelvi kísérlet indult, amit az Emmivel elvállaltunk, mi vettünk részt a kísérletben. Egy debreceni kolléga állította össze a kísérlet anyagát, havonta kellett beszámolni róla, értékelték az eredményeket. Egy év után ez abbamaradt, mert aki ezt a kísérletet indította, sajnos meghalt. Kidolgozva hivatalosan 5. osztályra volt. Érdekes, hogy az eredmények lényegesen jobbak voltak a kísérleti osztályban, mint a kontrollosztályban. Az elgondolás jó volt, csak a kezdeményezés maradt abba. Továbbképzésként felmérést csináltunk Zákányi Irénnel is. Kimutattuk, hogy azok az osztályok, akik egy nevelő kezében voltak – akkor a gyerekek hatodik osztályosok voltak –, lényegesen jobb eredményt értek el. Nem volt egészséges dolog a szakosítás.

Hogyan tartották a kapcsolatot a szülőkkel? Voltak családlátogatások?

A családlátogatások érdekesek voltak. Volt, ahova csak hármassával, kettesével mentünk, mert a Berzsenyi utcában még régi, rozszant házak voltak, „klasszikus cigánytanya” volt. Volt olyan ház, ahol a szoba közepén égett a tűz, és ott ült körülötte a család. Ilyen körülmények közül jöttek hozzánk a gyerekek tanulni. Amit ott nem tanultak meg, azt otthon nem pótolhatták, nem volt ehhez lehetőség, adottság. Eleinte nem volt napközi sem az iskolában. Talán két év múlva Erzsébet elvállalta, mert a férjének egykori csendőrtisztként nem volt munkája. Étkezni elvitte őket a Tanítóképző étkezdéjébe, délután vissza a tanterembe. 40 gyerek volt a napköziben. Nehéz dolga volt, reggeltől félőtig voltak ott a gyerekek. S közben két saját gyermeke is volt. Az 50-es évek végén már hivatalos napközi vezető is lett az iskolában.

Sokféle társadalmi munkát is végeztünk. Szülőkkel termeket festettünk, termeket takarítottunk, dekoráltunk, a Balatonnál nyaraltattunk. Segítettünk a tanulók áthelyezésében, délután tanultunk a gyerekekkel. Aztán korrepetálásokat és úttörő-foglalkozásokat tartottunk a gyerekeknek – ingyen.

Mi lett az iskolából kikerült tanítványokkal?

Akik kezdetben bekerültek hozzánk, azokból általában nemcsak betanított munkás lett, voltak, akik szakmunkás végzettséget szereztek, szobafestők lettek, kőművesek. Egyikük később annyit fejlődött, hogy elsajátította a kályhás mesterséget is, ne-

kem is ő rakta a cserépkályhát, nagyon jól. Nem olyan rég is találkoztam vele, van egy unokája. 65 év az azért hosszú idő, ő sem fiatal már... Benne vannak a korban rendesen az első tanítványaim, akik akkor tízévesek voltak. Hihetetlen, az ember előtt ők még úgy vannak, mint kisgyermekek...

Milyen emlékei vannak az utolsó osztályáról?

Elsőtől vezettem fel őket nyolcadikig. Kedves emlékeim vannak az osztályról, aranyos gyerekek, összeszokott társaság volt. Egy-egy diák jött ötödik osztálytól, mert voltak kihelyezett osztályok, ott alsó tagozatos oktatás folyt, és felsőben bejöttek a „nagyiskolába”. Így kaptam például Orsós Gyurit, aki nagyon rendes körülmények között élt. Szülei dolgoztak, saját maguk építettek egy házat, még kölcsönt sem vettek fel, saját erejükből spórolgatták össze – egyszerű, de rendben tartott ház volt. Négyen voltak testvérek, azt hiszem. Abból a fiúból sportoló lett, boksizó. Versenyekre is vitték. Aztán később felnőtként abba hagyta a sportot. Nem tudom, mi van vele, legutóbb még ő szólított meg az utcán, hirtelen azt sem tudtam ki ő. A párhuzamos osztályból lett a felesége, Böröczné osztályából. Egymás közt tréfálkoztunk is, hogy násznagyok lettünk...

Hogyan emlékszik a közös osztályunkra?

Akkor én már nyugdíjas voltam, sok év tapasztalattal a hátam mögött. Aranyos gyerekek voltak. Az osztály esze, motorja Józsi, aki egy „dinasztiából” származik, mert amikor megalakultunk '48-ban, az első osztályban volt egy ugyanolyan vezetéknevű gyermek.

Ennél a társaságnál napközit vállaltam, 81-ben mentem nyugdíjba, addig volt egy kis kihagyás, és felkértek, hogy menjek vissza dolgozni, így még négy évig segítettem. Szerettem a napköziben lenni. Nem volt a gyerekekkel semmi probléma, jó volt a létszám is, 12 fő. Szerettek együtt dolgozni, amikor virágot ültettünk, harc volt, hogy ki fog ültetni, kiásni. Szerették ezeket a tevékenységeket csinálni, de mindig készen volt a házi.

A pályán eltöltött évek alatt biztosan történ sok humoros eset is. Tetszik nekünk mesélni egy-két történetet?

1955-ben megkaptuk azt a családi házat, amely átmenetileg nagyon jó volt, de kinőttük, mert egyre több lett a gyerek. 60-ban átköltöztünk egy nagyobb épületbe, de később az is kicsinek bizonyult, pedig emeletes iskola volt. Emiatt kétműszakos tanítás folyt. A kicsik jártak délután, a nagyok délelőtt. Akkor én alsóban tanítottam, második osztályról van szó. Volt egy tanítványom, Gábor, aki nagyothalló gyerek volt, hallókészülékes. Sok mindent nem értett meg, akkor még kezdetleges készülékek léteztek csak. Sokszor ottfogtam gyakorolni. Egy téli napon ott voltunk öt óra után, az utolsó órában, már sötét volt, hideg is, minden barátságtalan. Elkezdtek gyakorolni a tízesátlépést, mert akkor az volt az anyag. 9-hez adjunk 3-at. Ott volt a kis táblácska, benne a 9 golyó, kis gombokkal működött. Kiválogatta, kezébe vette, odatette, jól megoldotta. Jó, most akkor adjunk hozzá négyet. Kiveszi a négyet, berak egyet, többi a kezébe. Odafordul hozzám, megcirógat, és azt mondja „Jaj, de öreg vagy!” Nem voltam akkor még negyvenéves se. „Gáborkám én öreg vagyok, te fáradt, pakoljunk és

menjünk haza”. Ez volt az egyik, ami bizonyította azt, hogy délután nem lehet tanítani gyerekeket, mert sok nekik. Délelőtt napközi, nyüglődés, nincs elég hely, szűk helyünk volt. Télen ki sem lehetett menni. Egykor gyerünk az osztályba, és kezdődik minden előlről. Öt óra után eredményt elérni – mutassa meg ezt valaki, akár felnőttel is.

1952-ben volt már úttörő, Kraxner Alajos vezette. Minden osztályban volt egy csapatvezető, és az osztályfőnöknek kellett úttörő-foglalkozást tartani. Ezeket társadalmi munkában csináltuk. Volt egy nagyon-nagyon szorgalmas tanuló, aki matematikából semmit sem tudott, viszont szeretett és tudott is olvasni. Beszédhibás volt, túlkoros is, de jó szándékú, jóindulatú gyerek – Kaszás Anti. Vele történt az, hogy úttörőünnepség volt, valami évforduló. Lement az ünnepség szépen, jutalmazásokkal. Anti is kapott egy könyvet. „Na, Anti miért kaptad a könyvet?” Azt válaszolta, hogy nem tudja. „Dehogynem tudod! Hát olvastál, nyomolvasás volt”. „Nem olvastam nyomot, csak könyvtári könyveket olvastam”

Jutott idő kikapcsolódásra, feltöltődésre is a munka mellett?

Szerencsém volt, mert nekem a munkatársaimból állt egyúttal a baráti köröm is. Nemcsak a munkahelyen találkoztunk, de sokszor egymásnál is összejöttünk, rendszeresen. Kellemes baráti beszélgetések és zenélések voltak, sós és édes süti mellett. Ha megvan a nyugodt légkör, ami körülveszi az embert, akkor a munkát is jobban végzi.

Emellett tanulmányutakra, tapasztalatcserére vitt minket az igazgató úr. Abban az időben vonattal jártunk. Akkoriban nagy egybe nyitott, nem fülkés kocsik voltak. Valahova mentünk, Pestre talán. A társaság vidám volt, nevetgélünk, beszélgettünk, jól érezte magát mindenki. Amikor leszálltunk, egy utastársunk odajött, és megkérdezte, hogy melyik színháznak vagyunk a színészei. Ezt sokáig számon tartottuk. Bojtay igazgató úr nagyon ügyesen szervezte ezeket az utakat. Mindig gondoskodott arról, hogy színházba is eljussunk. Egyszer még táncolni is elvitt bennünket, az Astoriába. Hárman voltunk a nők közül, Erzsébet néni, Cuci néni és én. A többiek aludtak otthon, minket meg így szórakoztatott. Sajnos több „használható” férfi nem volt, csak ő egyedül... Kellett a kikapcsolódás abból a taposómalomból, az egész napos tanítás, házimunka után jött három ilyen nap – az nagyon jó volt.

Mit üzenne, milyen tanácsokat adna a ma gyógypedagógusainak?

Kívánom nekik, hogy olyan jó éveik legyenek, mint nekem voltak. Én, aki csak úgy „tudatlanul” vállaltam el, még nem tudtam, mire vállalkozom. De nem bántam meg, mert tényleg örömmel végeztem, és szerettem csinálni a munkámat. Jó közösségben voltam, családias légkör vett körül, az újonnan jöttek is gyorsan beilleszkedtek. 1958-ban Rumszauer Gabi a jóval többet fizető banki állását hagyta ott, hogy idejöjjön. Édesapjával együtt végeztük a főiskolát, apukája is tanító volt, és gyógypedagógusnak képezte magát. Gabi is pedagógus akart lenni. A Böröcz házaspár 60-ban jött, velük a szakellátottság is javult, mert ők a főiskolát már elvégezték. Böröcz János sokáig volt igazgatóhelyettes, egy évig megbízott igazgató is. Pontosan és helyesen megtanulta Bojtaytól az iratkezelés és az adminisztráció rendjét. Petkov Marika 1964-ben jött. „Párhuzamosak” voltunk, és tényleg egy szívvel lélekkel hozzám tartozó barátnőm volt, a nagy korkülönbség ellenére. Ez érdekes, mert amikor én kezdtem, nekem is

jóval idősebb barátaim, barátnőim voltak. Amikor én kerültem abba a korba, akkor hozzám is azok a fiatalok csapódtak, akikkel én közvetlen jó, baráti kapcsolatot alakítottam ki. A mai napig is nagyon szeretem Marikát. Együtt dolgoztunk, együtt csináltuk a tantervet, megbeszéltük az anyagot, a vázlatokat is. A mai napig gondol rám, meglátogat, gyakran találkozunk. Ez jólesik. A fiatalok, akik még emlékeznek rám, nagyon aranyosak velem.

Fontos tanácsom az utódoknak, hogy a munkát szívesen végezzék és örömmel, és alakítsanak ki jó baráti kapcsolatot. Mindenkinek legyen barátja. Legyen jó hangulat, békesség, az a legfontosabb, egymás közt ne legyen torzszalkodás, vetélkedés, féltékenykedés. Az ember alaptermészete nem a ború, hanem a derű, amely átlendíti minden nehézségen. Én könnyen tudok sírni, de könnyen tudok nevetni is.

Szerintem az is lényeges, hogy a pedagógus szeresse és tisztelje az igazgatóját. Én csak jót mondhatok az igazgatóimról. Bojtay Bélára is hálával gondolok, és azokra az időkre, amikor az iskolát létrehozta. Szívügyének tekintette az iskolát, példát mutatott, rend volt nála, fegyelem, az iratok sorba állítva, a könyvek rendesen álltak. Ezt a nevelőktől is megkövetelte. Előfordult, hogy váratlanul szólt, hogy az ötödik szünetben a 3. osztály dolgozatait kéri. A kijavított dolgozatba belejavított, ha a nevelő kihagyott valamit. Utólag néztük, hogy ezt sem, azt sem vettük észre. Ellenőrizte a pedagógust. Nevelte a tantestületet a precizitásra, pontosságra, rendessége és a kötelességtudásra. Ő is ilyen volt, ugyanezt meg is követelte. Olyan nem volt, hogy vázlat nélkül bem menjünk az órára. Azt mondta, ha valakinek nincs ideje erre, legalább egy mondatot írjon, abból már látja, hogy mi a feladata. Ezt tiszteltem benne, és hálával gondolok rá. Amellett emberséges volt. Olyan nem volt, hogy egy panaszt tevő szülőnek igazat adott volna, ha a pedagógusnak volt igaza. A tantestületét mindig megvédte.

Ugyanilyen szeretettel gondolok Kamper Antalra is. Mert ő a rugalmasságával, a vidámságával, a fiatalos gesztusaival mint „vonalas tanárbácsi” került oda hozzánk. Először az írást tanította, a gyerekek ezért hívták „vonalas tanárbácsinak”. Órá nagyon sok szeretettel emlékszem, és őrzöm a szép emlékeim között. Az ő ideje alatt is jó volt. Akik nem alkalmazkodtak – nem tudtak vagy nem akartak –, azok úgymint elmentek. Akik maradtak, azokkal nekem nem volt senkivel semmi problémám. Legalábbis úgy tudom, aztán lehet, hogy megbántottam őket, mert néha nagy a szám, vagy feleslegesen jár... De szándékosan nem akartam senkinek sem rosszat.

Amikor az új iskola elkészült 1987-ben, az épület láttán egy hasonlat jutott eszembe. Mi, akik alapító tagjai voltunk az iskolának, elültettünk egy kis csemetét. Ennek a kis csemetének négy kis ága volt. Ez a kis csemete 65 év alatt hatalmas lombos, nagy fává fejlődött. Mennyi szorgos kéz és elme ápolta, védte, vigyázta. Kívánom, hogy növekedése továbbra is töretlen legyen és sok jó és bő termést teremjen!

Az interjút készítette: Kovács Attila

A zárdától Iregszemcséig

Kiszler Józsefné Wagner Ilona

Ugye, nem tévedünk, ha azt gondoljuk, gyermek- és iskoláskorában nem volt egészen sima útja a pedagóguspályáig?

Tolna megyében születtem, de éppen a másik végén, Bátaszéken, mert ez is Tolna megye, ahol most vagyunk, nevezetesen Iregszemcse. Ott jártam végig az elemi és a polgári iskolát. Onnan mentem a kalocsai zárdába, az Óvónőképzőbe. De közbejött a háború. Másfél évet tanultunk rendes körülmények között, amikor elkezdődtek a bombázások és a légiriadó. Hallottuk, hogy bejönnek az oroszok az országba, és mindenkinek haza kellett menni. Valamikor áprilisban mehettünk vissza. Érdekes, hogy a zárdába senki nem ment be a harcok alatt. Egy nővér mesélte, hogy amikor ő volt ügyeletes, egy alkalommal egy orosz katona benyitott. Amikor meglátta, gyorsan becsukta az ajtót és elment. Ennyi volt az egész. Így az iskola szerencsére megmaradt, és a körülményekhez képest nem volt nagyobb probléma. Áprilisban folytathattuk tanulmányainkat, és júliusban fejeztük be a tanévet. Egy hónap csúszás volt csak, azután szeptemberben kezdtük a harmadévet. Akkor már nem voltak ilyen akadályok, még egyházi iskolaként is működtünk. Aztán az egyházi iskolákat 1948-ban államosították, én azonban 1947-ben végeztem. Az államosítás után sok mindenre használták az épületet, de azzal mi már nem foglalkoztunk. Azért, ha találkozóra mentünk ötvenként, akkor be-benézünk. A nővéreket szétszórták mindenfelé az országba, például az osztályfőnököm a siófoki gimnáziumban tanított.

Mi motiválta Lonci nénit, hogy a pedagóguspályára kerüljön?

Sokat voltam gyerekek között, nagyon szerettem őket. Eldöntöttem, hogy pedagógus, mégpedig óvónő leszek. A család nem nagy örömmel vette ezt, mert szeptembertől decemberig zárdában kellett lenni, és kötelező volt az egyenruha. A falumban volt két aranyos óvó néni, nagyon szerettük mind a kettőt, de egyik sem ment férjhez. Mindig azt mondta a családom, hogy te is vénlány maradsz. Mondtam, én nem leszek, én gyerekek között leszek, nagyon jól fogom érezni magam, és családom is lesz.

Hogyan ismerkedett meg a férjével?

Nagyon szép ifjúságom volt, és jó volt a társaság is, noha különböző képzőkbe jártunk. De örömmel mentünk vissza a zárdába is, mert ott is jó volt. Ott ismertem meg a férjemet. Ő Budapesten kezdett a két tannyelvű tanítóképzőben, de azt lebombázták.

Utána bujkált. A legérdekesebb bujkálása Mágocson volt. Ez azért érdekes, mert majd évekkel később ennek a történetnek lesz folytatása. Ott egy családhoz beköltöztek az esperes úrral együtt, mert lebombázták a plébániát is. Mellettük volt egy cipész, aki nagyon ügyesen, szépen dolgozott, és volt mellette egy tanuló vagy segéd, a titulusát már nem tudom. Ezután a kalocsai tanítóképzőbe iratkozott be. Az óvós és a tanítós hallgatók ugyanabban az időben sétáltak a településen. Egy ilyen séta alkalmával ismerkedtünk meg.

1948 júliusában házasodtunk össze. Most lettünk volna 66 éves házások, de csak 60-at élhattünk meg együtt.

Nem gyógypedagógusnak készült, de találkozott a fogyatékossgal a pályamódosítás előtt is?

Hát az nagyon érdekes és egyszerre felemelő élmény is volt! Utolsó évben az óvóképzőn budapesti kirándulást szerveztek, a Vakok Intézetébe mentünk. Sajnos már nem tudom, ki volt ott az igazgató. Beinvitáltak bennünket egy zongoraterembe. Ott ült egy nagyon jóképű fiú, aki olyan 15-16 éves lehetett. Felállt, köszönt nekünk, visszaköszöntünk, és elmondta, hogy mit fog játszani. Hát mi csak néztünk, mert az a vak gyerek leült a zongorához, és olyan gyönyörűen játszott, hogy még most is beleborzongok, ha rá gondolok. A vége az lett, hogy mindannyiunknak potyogott a könnye a zene hallatán. Nagyon megköszöntük neki, aztán ő is köszönte, hogy meghallgattuk, és hogy annyira tetszett. Onnan átmentünk a siketekhez. Az is nagyon érdekes volt számomra, ott egy foglalkozást láttunk.

Az fogott meg engem, hogy ebből a másságból mi mindent ki lehet hozni. Hát ezen elgondolkoztunk többen is, de akkor még nem gondoltam volna, hogy egyszer én is gyógypedagógus leszek.

Az óvónőképzőben volt egy védőnő is, aki az utolsó évben minden hétfőn gyakorlatot tartott. Ez azt jelentette, hogy családlátogatásra mentünk vele. Mindig a legszegényebb emberekhez vitt el bennünket, a város szélére. Azt mondta, hogy nem a Fő utcán kezdjük a doktor úrnál, hanem itt kezdjük, lányok! Voltak bizony tragikus esetek, amikor elsírtuk magunkat attól, amit láttunk. Volt egy család, ott apa, anya és a négy gyerek fogyatékos volt. Egy nádasszerű részben volt a lakóépület, ahol éltek. De mondta a nővér, hogy ne jöjjön senki, mert csak őt fogják beengedni. Hát ezek a dolgok voltak az úgynevezett nagybetűs élet kezdetei.

Hogyan és mikor kerültek Iregszemcsére?

Meghirdetett az egyházközség egy tanítói állást a katolikus iskolához, azt a férjem megpályázta, meg is választották, ő idekerült kántortanítónak. Természetesen jöttem vele én is Nagyon jól érezte magát az iskolában, volt egy jó énekkara, sokat szerepeltek, és sok versenyt megnyertek. Három gyermekünk született. Én csak 1955-ben kezdtem óvónőként dolgozni.

Abban az időben kezdődött a gyógypedagógia keretein belül egy reform a fogyatékos gyermekek elhelyezésével kapcsolatban. Mindenhol kerestek épületet, ami ennek a célnak megfelelt. Így került az iregsemcsői, volt Kornfeld-kastély a gyógypedagógia „kezébe”. Jöttek a fiatal gyógypedagógusok, és próbálták benépesíteni az épületet.

Mi a kastély szomszédságában laktunk. Megismerkedtünk, összejártunk az ott dolgozó gyógypedagógusokkal. Nagyon jól éreztük magunkat velük, és a férjemet komolyan kezdte érdekelni a gyógypedagógia. Engem csak érdeklődés szintjén vonzott a dolog. 1957-ben a férjemet hívták a Tolna Megyei Oktatási Osztályra, és felajánlottak neki egy igazgatóhelyettesi állást. Ekkor kötelezte el magát egy életre a gyógypedagógiával. 1962-ben pedig igazgatónak nevezték ki.

Hogyan történt az intézmény megszervezése?

Kezdetben sok nehézségbe ütközött. Ahogy említettem, 1952-ben a volt Kornfeld-kastélyt jelölték ki az intézet számára. A kastélyt eléggé tönkretette háború, a fosztogatók és átutazók, akik 3-4 napig tartózkodtak itt. A háború előtt báró Kornfeld nyaralója volt az épület. Nagyon szerették őket a faluban. Tamás fiuk később Amerikából hazajöve meglátogatta az intézményt. Örömét fejezte ki, hogy az épület ilyen nemes célt szolgál, és jó munkát kívánt a pedagógusoknak. Az idén jelentette meg a harmadik könyvét, melyben sokat írt az iregi nyarokról, a kastélyról, a régi életről.

1957 után újabb szervezeti átalakulások következtek. Megyei intézmény lett az intézet. Mondhatom azt, hogy anyagiakban nagyon támogatták, segítettek az itt folyó munkát. A park is nagyon szépen kialakult. Pár év múlva országos „hírneve” lett.

Milyen volt maga az intézmény?

Nagyon szépen felújították, először a főépület készült el, utána megépítettek egy különálló iskolát. A főépület kollégium lett. A hetvenes években már 220 gyerek tanult itt. A hálószobákat, közösségi tereket szépen berendezték a dolgozók, saját készítésű kézimunkákkal, különböző dekorációkkal. Havonta hangulatos születés- és névnapokat rendeztünk. Sok állami gondozott tanulónk volt. A karácsonyt, húsvétot emlékeztetéssé tettük számukra. Klubszobájuk volt, ahol esténként televíziót nézhettek, volt egy helyiség, ahol játszhattak a nagyobbak. Nyaranta csereüdülést szerveztünk hasonló típusú intézményekkel. A balatoni táborokban is remekül érezték magukat. A gyermekfelügyelők áldozatos munkájukkal a család hiányát próbálták enyhíteni. Az oktatásban csak gyógypedagógusok vettek részt. Minden évben behívták a vezetőket a Pénzügyi Osztályra, hogy mik a terveik, mi az, ami még hiányzik. Elmondhatom, hogy a személyi és tárgyi feltételek egyre jobbak lettek.

Milyen szervezeti változások történtek akkoriban?

A hatvanas évek közepén kezdődött a fogyatékosok differenciálása értelmi képességeik alapján. Egészségügyi intézményekbe a képezhetetleneket helyezték el. E szempontokat figyelembe véve alakult ki körülbelül hetven, majd a 70-es évek elejére 220 gyerekkel itt a gyógypedagógiai intézet. Már nemcsak színvonalas gyermekmegőrzésről beszélhettünk, de elkezdődött a szakszerű oktatásuk-nevelésük is. Ekkor már Tolna megyében kihelyezett kiegészítő osztályok működtek Pakson, Dunaföldváron, Szekszárdon, Dombóváron, Bonyhádon, Bátaszéken – ezek szervezetenként hozzánk tartoztak. Mindenhol volt egy osztály egy vagy két nevelővel.

Mikor dőlt el, hogy a gyógypedagógiával foglalkozik?

Ahogy teltek az évek azt vettem észre, hogy férjemnek már lassan az „első” otthona az intézet, egyre több időt töltött a munkahelyén. Én is többször jártam az iskolá-

ban, közelebről megismertem a gyerekeket. Férjem közben elvégezte a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát. Említettem, hogy a háború alatt Mágocson bujkált, ahol megismerkedett egy cipészinassal. Sok-sok év után ott a Főiskolán talákoztak újra. A cipészinásból főiskolai tanár lett. Barátságuk ekkor kezdődött. Egy nap a férjem hazajött, és kérdezte, volna-e kedvem a gyógypedagógiához. 1963-ban is megkérdezett engem, mikor jelentkezett a főiskolára, hogy menjen, vagy ne menjen. „Én egyiket se mondom, ahogy te érzed. Ha kedved van, úgy érzed, szeretni fogod ezt a munkát, akkor menj. Döntsd el te! Te leszel az áldozat, ha méész, mert tanulni kell” – mondtam. Mivel a rám váró munka nem volt számomra ismeretlen, igent mondtam. „Akkor most te leszel az áldozat, mert te méész tanulni” – mondta ő.

Felvételiztem, felvettek. Egy kicsit féltem, amikor bemutattam a diplomámat, hogy katolikus iskolában végeztem, ez abban az időben nem volt jó pont. De aztán semmi problémát nem jelentett. Megkezdtem a hosszú négy évet. Hajnalban indultunk, este jöttünk haza. Mindig a pedagógusok szállodájában laktunk. Esténként összejöttünk, megbeszéltük a dolgokat, jó lesz, nem lesz jó, mi lesz.

Kik tanították Lonci nénit abban az időben?

Gordosné Szabó Anna, Illyés Gyuláné, Lányiné Engelmayer Ágnes, Illyés Sándor, Göllész Viktor – és még sok nevet mondhatnék. Az „igazi, elhivatott, régi nagyok” tanítottak bennünket A gyakorlatokon hasznos ismereteket szereztünk, bepillantathatunk más intézmények élétebe. A levelező tagozaton való tanulás nem volt könnyű. Hiszen nemcsak a tanulás volt, hanem család és a munkahely is. Aztán végül „lejárt” a négy év, és hivatalosan is gyógypedagógus lettem.

A település környékéről bejárhattak iskolába a gyerekek, vagy nekik is bentlakásos rendszerben kellett tanulniuk?

Ők bejárók voltak. A Gyámhivatal hozzájárult, ha megfelelőek az utazási körülmények, akkor naponta bejárhattak a környező településekről a tanulók. A kollégisták eleinte csak szünetekben mehettek haza. A szülők minden vasárnap meglátogathatták gyermekeiket. Örültek a gyerekek, mi is örültünk, hogy megismertük a szülőket. Később már – a szabad szombatok bevezetésével – a hétvégéket otthon tölthették.

Milyen osztályfokon tanított először gyógypedagógusként?

Először – mivel óvónői végzettségem volt – a kicsikhez kerültem, a legkisebbekhez, az előkészítő osztályba. Megszerettem őket, és általában ötödik osztályig vittem az osztályt. Nagyon nehéz volt az elválás, mert öt év alatt a szívemhez nőttek. Volt egy osztályom, nagyon jó és okos gyerekek voltak. Talán nem is volt mind fogyatékos vagy debilis, inkább otthonról hozták azt az állapotot, ami kialakította náluk a lemaradást. Azt az osztályt egészen nyolcadikig vittem. Attól kezdve általában a felső tagozatban tanítottam.

Vannak a gyermekek közül olyanok, akik visszajártak?

Igen. Telefonálgatnak a régi növendékek. A múltkor az egyik örömmel jelezte, hogy megkapták a vonalas telefont, és először engem keresett. Egy másik volt tanítványom minden héten telefonált, és elmesélte az ügyeit. Meghallgattam, tanácsot adtam neki. A felügyelőnőkkel is beszélgetett. Volt köztük, aki éveken keresztül tartotta velünk a kapcsolatot. Karácsonyra üdvözlőlapot küldtek.

Elmondok egy esetet, hogy milyen ragaszkodóak voltak a gyerekek. Az egyik tanítványom, egy szőke, kékszemű, nagyon csinos gyerek volt, valahonnan Baranya széléről származott. Egész kicsi kora óta itt élt, szép, stramm gyerek lett belőle. Elkönyvelték, hogy Tolna megyei. De aztán valahogy a Gyermekvédelmi Intézet – azzal nagyon jó kapcsolatunk volt – mégis csak azt mondta, hogy ennek a gyerekek megkeresik a szüleit. Volt itt egy napközis csoport is, ők kihelyezett nevelőszülőknél éltek a faluban, 20-an voltak. Az osztályomba jártak, mert a legtöbb nevelőszülőt ismertem a faluból. Nagyon szerettek ezeknél a családoknál lenni, de mikor végeztek, vagy hazamentek, vagy a GYIVI valahol elhelyezte őket. Ez a fiú is köztük volt. A családban úgy kezelték, kényeztették, mintha saját gyermekük lett volna. Rajongtak a gyerekért, csinos, szép, okos volt, és nagyon-nagyon ragaszkodtak hozzá. Akkor lehetett nyolcadikos. Mondtam neki, hogy megjött a szüleid lakhelycíme és az édesanyád neve. Azt mondja: „mit tudom én, hogy hívták”. Na, mondom, Karcsi, azért egy édesanyáról nem így beszélünk! Csak emlékszel, hogy szólítottad! Azt mondja: „nem emlékszem”. Gondolkozz csak egy kicsit, aztán végre kinyögte. Mire emlékszel még? „Nem emlékszem semmire a családból, csak mindig éhezünk, és egyszer jöttek, elvittek egy intézetbe, és akkor kerültem ide. Szeretek itt lenni.” Jött egy levél – mondtam –, amelyben az áll, hogy jön az édesanyád. Rám nézett, azt mondja „minek?” Karcsi, ő az édesanyád. „De eldobott!” És csak makacskodott. Aztán volt egy jó órás meggyőzés, hogy fogadja szeretettel. Végül találkoztak, és szóba állt vele. Nagyon csinos asszony volt. Mondta, hogy a férjével nem éltek jól, elváltak, és a gyerek intézetbe került. Ő nagyon sokáig kereste, és most végre megtalálta a fiút. Akkor a gyerek nagyon szépen azt mondta, hogy „édesanyám, jó helyem van itt, te is jó helyen vagy. Én most már elvégzem az iskolát. Itt vagyok ennél a családnál. Ők fognak gondoskodni rólam, és én majd rendezem a sorsomat.” Hát így lett. Itt maradt ennél a családnál. Majd elkerült Pestre valamelyik szakiskolába, ott szakmunkástanuló lett, elvégezte, és kiment Kelet-Németországba dolgozni. Sokáig ott volt, dolgozott. Egyszer csak megjelent. Azt mondta, hogy a vállalat, ahol dolgozott Budapesten, ilyen fiatalokat küldött ki továbbképzésre. Neki nagyon megtetszett, és ő úgy gondolta, hogy ott is marad. Meg is nősült. Jó pár évre rá eljött a feleségével is. Azóta nem tudunk róla.

Aztán van egy másik fiú, a Janikám. Ő csak a 4. osztályig jutott el. De még itt él, hordja a postát, a hirdetőket, és olyankor bekiabál, és az enyémet mindig behozza. Az idősek otthonában étkezik. Az a család, akinél ez a fiú volt, úgy bánt vele, mintha a saját fiuk lenne volna. A néni a konyhán dolgozott, és így is ismerte a gyereket, a fia gépkocsivezető volt a gyógypedagógiai intézetnél. Ez a gyerek mindent tudott, rendezgetett ott a gazdaságban, a kaszát kezelte, a disznókat nevelte, és megszerették. Végül vettek neki egy kis házat, és Jancsikám abban él.

Milyen szakköri lehetőséget tudtak biztosítani a tanulóknak?

Leginkább a felső tagozaton voltak szakkörök. Volt, aki a főzni tanult. Énekkar, irodalmi szakkör, sportszakkör is működött. Én a kézimunkaszakkört vezettem. Kalocsán a zárdában kalocsai asszonyok tanítottak bennünket kézimunkázni. Azt nagyon szerettem. Nyaranta a Népművelési Intézet továbbképzéseket szervezett. Sok új

technikát tanultunk. A sárközi hímezés volt a kedvencem, amit sikerült a lányoknak is megtanítani. Nagyon sokat kézimunkáztunk. Esténként is bejártam a kollégiumba, és a gyermekfelügyelőkkel együtt varrtunk. A lányok könyörögtek, hogy ne kelljen 8-kor lefeküdni, hogy kézimunkázhassanak. Szép dolgok készültek, év végén kiállítást is rendeztünk.

Milyen egyéb szabadidős tevékenységek voltak?

Már említettem a születésnapokat. Nagyon hangulatos farsangokat is szerveztünk. Különböző nívós jelmezekben szerepeltek a gyermekek, mert a gyermekfelügyelőink szinte versenyeztek, hogy melyik osztály szereplői lesznek az elsők. Máig is van egy emlékezetes farsangom. Az egy kicsit merész volt. Egyik kollégával szerveztük, aki testnevelő tanár volt, persze a gyermekfelügyelők is besegítettek. Nagyon jól sikerült. Terepasztalon ült a szultán szép szőnyeggel leterítve, és rendesen beöltöztetve. Az osztályomból négy nagyon ügyesen táncoló leány volt a háremhölgy. Hogy fogjuk őket felöltöztetni? Azt mondja, az egyik gyermekfelügyelő: „van otthon egy lila selyemanyagom”. De az csak egy. A másik azt mondja: „nekem van egy zöld függönyöm”. Szóval így szedtük össze a bő nadrágokat. Még a cipőket is megcsinálták. No, de a felsők! Melltartókat vontak be különböző csipkével, ami derékig ért. Már csak a tánc hiányzott. A testnevelő tanárnő kérdezte, hogy te tudod ezt a táncot? Hát én honnan tudnám, én egy sváb faluban nőttem fel. Kerestünk a hanglemezek között egy jó török muzsikát. A lányoknak mondtuk, hogy erre kellene nektek táncolni. Nem telt bele tíz perc, megváltak a mozdulatok. Azt mondja a testnevelő tanárnő, Gabika: „Ezen pedig nem változtatunk. Ez így marad, táncoljanak úgy, ahogy ők akarnak, ha ez egy betanított dolog lesz, akkor nem fog sikerülni.” A basát így táncolták körbe, és amikor lejárt a lemez, meghajoltak. A szultán kinyitotta a kis bugyellárisát és elővett mindegyiknek egy-egy gyűrűt. Ezzel aztán nagyon nagy sikert arattunk. A zsűri az általános iskolai pedagógusokból tevődött össze. Nem hittek a szemüknek, hogy mire képesek a mi tanulóink. Volt, aki holland lányokat készített fel. Egy alkalommal egy vadász gyerek is megjelent, egy Down-szindrómás kislány volt, tündérien csinálta. Nagyon szerettük. Nem is nagyon kellett őket tanítani, ők átérték, hogy arra a pár pillanatra kinek a bőrébe bújhatnak. Ma ugyanezt művészetterápiának hívjuk. Nagyon hangulatos, kellemes esték voltak gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt.

Milyen lehetőség volt a sportra?

Először csak saját berkeinken belül szerveztünk játékos sportvetélkedőket. Aztán a testnevelő tanárunk atlétikaszakkört szervezett. A focit kedvelő pedagógusok pedig fociszakkört. Később méltó ellenfeleket kerestünk. Ekkor kezdődtek Tolna, Somogy, Baranya megye sportvetélkedői. A versenyeken Pécs, Kaposvár, Velence. Iregszemcse és Somogyvár csapatai vettek részt. Nagyon jó hangulatú, vidám vetélkedők voltak. Az utolsó szám mindig tanár-diák meccs volt. Büszkén mondhatom, legtöbbször az iregi gyerekek nyakában lógott az aranyérem.

Tanulmányi versenyek, vetélkedők is voltak?

1975-ben szervezték az első tanulmányi versenyt. Ez még az előbb említett megyék között zajlott. A következő évben már országos méretű lett, és ott is nagyon szép

eredményeket értünk el, presztízskérdést csináltunk abból, hogy lehetőleg az elsők között végezzünk. Ezeket a versenyeket a mai napig évente megrendezik.

Hogyan szereztek tudomást a gyógypedagógusok erről a helyről?

A férjem a főiskolai tanulmányai alatt sok oktatóval személyes barátságot kötött. Gyakran jöttek le szakmai előadásokat tartani. Ezeknek az összejöveteleknek hamar híre ment, egyre több érdeklődőt vonzottak. Tapasztaltcseréket szerveztünk, sőt a MAGYE (Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének) gondolata is Iregszemcsén született.

Tehát az intézmény gyakorlólhelyként is működött?

Igen. Minden évben volt itt gyakorlónk. Montágh Imre volt az első, aki itt végezte a gyakorlatát. Igazán jó humorú ember volt. Zárótanítások alkalmával a főiskolai tanárok elismerően nyilatkoztak a gyakorlatvezető tanárok munkájáról. Szoros szakmai és baráti kapcsolat alakult ki az intézet és a budapesti gyógypedagógiai főiskola között.

Gondolom, a módszertanban, a tankönyvek írásában is szerepet vállaltak. Ez hogy történt?

Rengeteg tankönyvünk volt, de ezek megírásában nem vettünk részt, viszont az új könyvek „tesztelésében”, gyakorlati alkalmazásban igen. Véleményeznünk kellett a könyveket. Somogyvárról Maitz János, Pécsről Fekete Béla igazgató urak jöttek ide, és itt beszélték meg a szakmai dolgokat, tettek javaslatokat. Az új tankönyvekkel és az új módszerekkel kapcsolatban bemutató tanításokat és konzultációkat is szerveztünk. Komoly szellemi alkotómunka folyt ezekben az intézményekben.

Ezeken a bemutató tanításokon az intézményvezetőkön kívül gondolom, a gyógypedagógus kollégák is részt vettek.

Igen, sőt, még az igazgatók is – ha nem is egész nap, de – be-benéztek egy-egy órára. A gyerekekkel rendeztünk egy kis bemutatót a fogadásukra. Ez gyakran előfordult. Mondhatom, hogy negyedévenként.

Göllesz Viktor a felnőtt fogyatékosok munkába állítására tett kísérletet. Volt itt egy állami gazdaság, ők 10 állami gondozott tanulót foglalkoztattak. Sajnos aztán megváltoztak a viszonyok, és a kísérlet abba maradt.

Lehet azt mondani, hogy a speciális szakiskolának ez volt a csirája?

Valójában igen. A Kutatóintézethez jártunk ki gyakorlatra. Reggel elindultunk, és csak egy órára értünk haza, s persze mindig ment egy tanár is a gyerekekkel. Mind-egyikünknek megvolt a maga csoportja. Mert ha a tanár nem dolgozott, akkor a gyerekek sem.

Milyen munkákat végeztek?

Kurnik Ernő professzor úr új szófafajták nemesítésével foglalkozott. Ő Jugoszláviából is hozott tapasztalatokat, itthon is szerzett, s végül sikerült új fajtákat nemesítenie. Amikor a szója megszáradt, levágták a szárát, kiszántották a gyökerét. Itt jött a mi munkánk. A gyökereket kiszedtük, leráztuk róluk a földet, majd kupacokba raktuk. Ugyanis a gyökerek végén nitrogénszemcsék voltak, amelyeket a gyógyszergyarak hasznosítottak. Elég kemény munka volt, mert ugyan kiszántották, de azokat egyenként kellett megfogni és kirázni.

Ez a szakmai műhely, amely itt, Iregszemcsén működött, befolyásolta, hogy Tolna megyében mely településeken legyenek osztályok, ahol az értelmi fogyatékos gyerekeket foglalkoztatták.

A kis létszámú osztályokat körzetesítették, Szekszárdon, Dunaföldváron, Pakson, Dombóváron. Aztán leváltak tőlünk, s végül városi iskolákká váltak. Nagy lett a terület, és nagyon sok volt a gyerek, ezért kellett az önálló iskolákat létrehozni.

Beszélt arról Lonci néni, hogy a gyógypedagógiai szakmaiság egyik műhelye lett Iregszemcse. Melyik programok voltak azok, amelyek sokáig és országos szinten működtek?

A tanulmányi és sportversenyek még ma is megvannak. A Dél-Dunántúl igazgatói és szakmai munkaközösségei évtizedeken át dolgoztak együtt. Az egyik kolléga ábrahámhegyi nyaralójában nyaranta összejöttek, és terveztek, egyeztettek. Összekötötték a kellemeset a haszonnal.

Lonci néni említette azokat a településeket, akikkel úgynevezett testvérkapcsolat alakult ki. Külföldi intézménnyel is volt ilyen kapcsolat?

Igen, Darmstadtból a gyógypedagógiai iskola vezetője többször járt a főiskolán, a férjem szokott tolmácsolni neki. Ez az úriember egy csoporttal lejött Iregszemcsére, s nagyon jó barátok lettek. A diákok is szerettek itt lenni. Tanórákat látogattak, s bár nem értették a nyelvet, de össze tudták rakni a módszertani lépéseket. Este összejöttek, ők kérdezték a férjemet, aki mindig válaszolt a kérdésekre.

A férje is ellátogatott Németországban?

Igen. Az NDK-ban is volt egy intézetben szakmai tapasztalatcserén. Az ottani igazgatóval is szoros barátságot ápolt, ő is gyakran vendégeskedett nálunk. Aztán egy minisztériumi csoporttal Düsseldorfban, Svédországban is járt. Mindketten sváb származásúak vagyunk, a 70-es évek elején végre útlevelet kaptunk, meglátogattuk a rokonainkat, az akkori Nyugat-Németországban. A kinti rokonságban is volt gyógypedagógus. Ulmban megnézhattünk két intézetet is. Az egyik alapítványi volt. Hát az nekem nagyon tetszett! Minden osztálynak egy sövény volt a választója az udvaron. Belül volt a tanterem. Kinyitották a nagy ajtót, és ott tölthették el a szünetet a gyerekek. De mindenhol csak egy osztálynak volt egy kis külön helye. Testnevelésórákon és a többi készletárgyaknál együtt voltak. Az egyik tanárnő megmutatta a konyhát, ahol tanították őket főzni. Hát én csak néztem, ilyen gyönyörű konyhát se láttam korábban! Szóval nagyon szép intézmény volt. Akkor ez az ismerős, akivel rokoni kapcsolat is volt, elvitt egy olyan iskolába is, ahol középsúlyos gyerekek voltak. Németül szólunk hozzájuk, így közvetlenebbek lettek a gyerekek. Egyszer feláll egy kislány a 8. osztályból, azt mondja, hogy én is magyar vagyok. Kérdeztük, hogy került ide. Azt mondta, hogy a nagymamája Pesten él, s minden évben ott nyaral nála, mert a szülei itt dolgoznak Ulmban. Igen, ilyen meglepetés is ért bennünket. Ott láttunk egy olyan fürdőmedencét, amelyiknek az alját lehetett le-föl emelni. Ha óvodás ment, akkor föl-emelték, ha nagyok mentek, akkor lement. Gyönyörű uszoda volt! Ahogy az iskola minden más felszerelése is. Később is sokáig leveleztünk még az igazgatóval. Mindig küldték az évkönyvüket.

Amikor meghalt az igazgató, sajnos elmaradt a könyv meg a levél is... Azt tapasztaltuk, hogy a tárgyi feltételek jobbak voltak, mint itthon. Szakmai vonalon pedig tapasztalatokat szereztünk.

Gondolom, ezek a külföldi utak nagyon sok olyan tapasztalatot jelentettek, amelyeket az intézmény fejlesztésében fel tudtak használni.

Igen, biztosan sokat jelentett. Jó volt. Sokfelé volt, és sokat látott. Kamatoztatta is itthon több alkalommal, amikor ilyeneket látott.

Amikor külföldön járt a férje, nem beszélt arról, hogy bizonyos területeken az iregszemcsei teljesen más, mint a külföldi példa? Nyilván nem a felszereltségre gondolok.

A svédországi felfogás volt neki kicsit furcsa. Ott lazábban kezelték a fogyatékosok oktatását-nevelését. Azt vallották, hogy majd a társadalom elrendezi, befogadja, mert tudják, hogy kötelességük a fogyatékosokról gondoskodni. Általános tapasztalata volt, hogy amerre járt, a felnőtt fogyatékosok is megfelelő gondozást, ellátást kaptak, nálunk ez akkor még gyerekcipőben járt.

A családban a gyógypedagógusi pálya visszaköszönt a gyerekek révén?

1963–70-ig az intézet parkjában egy szolgálati lakásban laktunk. Gyermekeink szinte együtt éltek a tanulóinkkal. Fiaink az „intézetis fiúkkal” fociztak, játszottak. Részt vettek az ünnepélyeken, a karácsony délutánt is a gyerekek között töltötték. Így Éva lányomnál nem volt kérdés a pályaválasztás. Aztán a kisebbik fiam is gyógypedagógus lett. Középső fiunk műszaki ember, őt nem vonzotta ez a pálya. Sokszor megjegyezte, hogy a családi összejövetelek csak a szakmáról szólnak. A tágabb családban is sok pedagógus van.

Miután saját lánya is gyógypedagógus lett, nyilván munkakapcsolatba is került vele. Milyen közös munkában vettek részt?

A főiskola elvégzése után hazajött tanítani. Ő ugyan csak egy-két évig akart itthon maradni, de végül innen ment nyugdíjba. A közös munkánk zökkenőmentes volt. Az iskolában velünk is munkakapcsolata volt. Ha segítségre volt szüksége, támaszkodhatt ránk és a tapasztalt kollégákra. Kellemes éveket töltöttünk együtt. Az ünnepélyek, kulturális programok szervezésében dolgoztunk együtt.

Nem volt szigorúbb a saját lányával?

Én nem szoktam beleszólni a dolgaikba.

Gondolom, azért a szakmáról is beszélgettek.

Hát persze, mindig, este, reggel itthon, az intézetben is. Mindig voltak szakmai kérdései.

Volt, amiben nem értettek egyet?

Nem nagyon emlékszem ilyenre.

És az édesapjával?

Vele talán inkább. Én kimaradtam belőle, mondtam, hogy már kifelé megyek, így nem is avatkoztam bele annyira.

Miután nyugdíjba vonultak, ön és a férje is, a volt kollégákkal tartották a kapcsolatot?

Persze. Sokáig visszahívtak bennünket az iskolai rendezvényekre. Amikor baráti összejövetelek voltak, akkor is találkoztunk a volt kollegáinkkal. Van egy-kettő, akivel még ma is tartom a kapcsolatot. Sajnos megöregedtünk, sokan elmentek már közülünk. Én is egyedül maradtam, de szerető család vesz körül. Változatlanul a kézimunka az időtöltésem. Amikor a fiúk nőttek, és divatba jött a kötött pulóver, hat fiú unokának kötöttem, ikrek is vannak köztük. Lány nem volt. De mindegyik fiú hozott lányt. És most 9 dédunokám van! Gyakran meglátogatnak, örülök, ha jönnek. Ilyenkor gyerekszívajtól hangos a ház.

Bár nem gyógypedagógusnak készültem, de soha nem bántam meg a pályamódosítást. Nagyon sok szép emlék köt a gyógypedagógiához, a kollégákhoz, a gyerekekhez, és természetesen Iregszemcséhez.

Az interjút készítette: Gelencsérné Bakó Márta

„A 'gyógyra', nem pedig a 'pedagógiára' helyezném a hangsúlyt”

Magyar Márta

Először is beszéljen nekünk a családról, a családtagokról, édesanyja, édesapja hatásáról. Véletlen volt a gyógypedagógus pálya választása vagy tudatos?

Az én pályaválasztásom egyértelműen családi indíttatású volt. Édesapám közigazgatási jogászként dolgozott a kaposvári polgármesteri hivatalban. A háború után, az 1949-es politikai eseményeket követően tudta, hogy állásából fel fogják menteni, ami 1951-ben meg is történt.

Édesanyám, aki addig nem dolgozott, 1951-ben apám barátja, Duráczky József segítségével elhelyezkedett az akkor alakuló kiegészítő iskolában, képesítés nélküli tanítónak. Levelezőn elvégezte a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát, 1955-ben államvizsgázott. Megszerette a fogyatékos gyermekeket, és sokat mesélt nekünk otthon is az iskolai élményeiről, idézte egy-egy diákja érdekes mondását. Megismertem a tanulóit, és így döntöttem el, hogy én is ezt a pályát választom.

1961-ben nyertem felvételt a főiskolára. Mindenképpen a 'gyógyra', nem pedig a 'pedagógiára' helyezném a hangsúlyt. Ami egy más szempontot, más nézőpontot jelent. Nekem a főiskola nemcsak szakmát adott, hanem gondolkodásmódot, világnézetet, életfelfogást is. Én ott nevelkedtem olyan emberré, ami tulajdonképpen vagyok. Nagyon szerettem a főiskolára járni, és nagyon szerettem a budapesti életet is, a színházakat, a jó filmeket, a hangversenyeket.

Kik voltak a tanárai?

Amikor a főiskolára kerültem, még Bárczi Gusztáv volt a főigazgató, aki megszervezte az egységes gyógypedagógiai oktatást. Nagyon tiszteltük és feltétel nélkül elfogadtuk az ő gyógypedagógiai szemléletét, amelyben a hangsúly a gyógyításon volt, aminek eredménye lehet a tanítás. Egyszerűen öröm volt őt hallgatni! Éppen így, az orvosi-gyógypedagógiai szellemből alakította ki azt, hogy hogy kellene a fogyatékos gyerekekkel bánni – egy, a fogyatékoságot figyelembe vevő koncepció alapján –, illet-

ve hogy kellene egy felsőoktatási rendszert kiépíteni. Remek embereket tudott megszerezni a főiskola alapítói oktatói karába. A fenti szemlélet alapján elég alapos anatómiai, élettani, fejlődéstani, kórtani ismereteket tanultunk, melyeket orvostanárok, Csabai László, Göllész Viktor, Horváth László adtak elő. Lányiné Engelmayer Ágnes a gyermekpszichológiát tanította, aki már akkor remek előadó volt, és nagyon-nagyon szerettük. Mélységben tanultunk általános, majd gyermeklélektant Illyés Gyuláné, Kozmutza Flórától. Az általános pedagógiát, logikát Földes Éva tanította. A logopédiai kezelés megalapozásaként nyelvészetet, és fonetikát tanultunk Vértes O. József és Kanizsai Dezső jegyzeteiből, Subosits István és Palotás tanár urak előadásában. Palotás Gábor – Kanizsai Dezső tanítványaként – a logopédia-beszédfejlesztéssel foglalkozott, élvezettel hallgattuk minden egyes előadását. Azt megtanultuk, hogy kell egy hangot jól képezni, de ha az nem jó, az mitől nem jó, Montágh Imre, a logopédiai gyakorlatvezetőm, azt is megmutatta. Az összes beszédhibát tökéletesen tudta reprodukálni, és ez lényeges volt, mert láttuk, hogy mi történik hibás hangképzés közben.

Nagyon érdekes volt a gyógypedagógia története és elmélete, melyet Gordosné dr. Szabó Anna előadásában hallottunk, s amely meghatározó szemléletet adott számomra hivatásomhoz.

Természetesen tanultunk filozófiát, de még tudományos szocializmust is...

Harmadik és negyedik évben a fogyatékoságspecifikus tantárgy-pedagógián volt a hangsúly. A vakok, siketek, értelmi fogyatékosok, mozgássérültek intézeteiben hospitáltunk, majd nagyon részletes órai tervezet szerint tanítottunk, végül szaktanítottunk. Logopédiai kezeléseket is látogattunk, majd mi is vezettük a foglalkozásokat. A gyakorlatvezető tanárok között igazi egyéniségek voltak, a vakoknál Méhes József igazgató úr, a logopédia területén, mint előbb említettem, Montágh Imre. A Siketek Intézetében az egész tantestület fantasztikus volt. Minden tanár egy egyéniség volt, persze az, hogy tudtak tanítani, az volt a minimum, olyan szellemiséggel, olyan humorral, olyan kedélyesen beszélgettek velünk – egyszerűen élmény volt odamenni.

A gyógypedagógia mely szakterülete iránt érdeklődött leginkább főiskolás éveid alatt?

A harmadik évben indult egy hallásvizsgálati szakkollégium, melyre jelentkeztem. Götze Árpád vezette, olyan érdekesen és szellemesen, hogy akkor döntöttem el a hallássérültekkel szeretnék foglalkozni. A hallássérültek nevelését, oktatását ellátó intézményrendszerben a technikai, szakmai segédletek tökéletesedtek, ott voltak a hallásmérő berendezések, a hallást segítő eszközök és nem utolsósorban a felsőfokú végzettségű tanárok is. A szakdolgozatom is Götze és László tanáruinak segítségével, gyermekek részére összeállított beszéd-audiometriás teszt kidolgozása volt, amellyel a hallássérült gyermekeket is lehet mérni. Ez egy differenciáltabb mérési eszköz, a tiszthang-audiometriás vizsgálatok mellé talán még ma is alkalmazzák.

Hogyan emlékszik vissza az évfolyamtársaival való kapcsolatára?

Nagyon jó baráti, szakmai kapcsolatom volt és van velük még ma is. Mindenki nagyon komolyan vette a tanulmányait, én a 4,2-es tanulmányi átlagommal a középmezőnybe tartoztam.

Milyen emlékei vannak a pályakezdés éveiről?

1965-ben államvizsgáztam, ezután a kaposvári Siketek Általános Iskola és Nevelőotthon tanára lettem. A helyzet úgy alakult, hogy felső tagozatba kerültem, 6. osztályba. Abban az időben még jóval több siket gyermek tanult az intézetben. Annyian voltak, hogy két osztályt tudtak csinálni, és akkor az volt a koncepció, hogy az első előkészítőben egy darabig együtt voltak, bent volt az igazgató, a két tanár. Figyelték a gyermekeket, és megpróbálták őket úgy szétválogatni két osztályra, hogy egy jobb és egy gyengébb osztályba sorolták őket, volt az A meg a B osztály. Természetesen én a gyengébb osztályba kerültem, ahol minden tantárgyat én tanítottam. Boldogan elővettem a főiskoláról lehozott tervezeteimet, óravázlataimat, amikor a legnagyobb megdöbbenésemre óra végére a feléig sem jutottam el a tervezet megvalósításában. Nagy volt a különbség, akkor egy gyengébb vidéki siketosztály és a gyakorlóiskolai siketosztály között. Megmondom őszintén, teljesen kétségbeestem, nem értettek a tanulók, én meg nem értettem őket. Nem érzetem jól magam. Engem a hallásnevelés, a beszédindítás érdekelt és nem a szaktárgyak tanítása. Ezért kértem, hogy az akkor már 1959 óta egyedül Kaposváron működő siket óvodáskorú gyermekek részére szervezett óvodában „taníthassak”.

Beszéljen szakmai életútjáról!

1968 szeptemberében egy óvodai kiscsoport vezetésével bíztak meg. Az óvodát az akkor igazgató, Duráczy József alapította, tervezette és építtette meg 1959-ben. Az óvodai tantervet is ő írta leányával, Duráczy Jutkával és vejével, Farkas Miklóssal. Egy tökéletes, speciális siket óvodai tanterv volt, mert ötvözte az általános, a többségi óvodai foglalkozásokat a speciális feladatokkal. Az óvodában mi teljes szakmai egyetértésben dolgoztunk Farkas Miklósné Duráczy Jutkával. Szakmai alapelvünk a hatvanas években a rehabilitáció volt, azaz a hiányzó érzékszervi funkciót (hallás) az alap készségek fejlesztésével, korrekcióval (hallókészülék) az elérhető legmagasabb szintre juttassuk, és a következményesen nem kialakult beszédet a lehető legkorábbi életszakaszban mesterségesen, direkt hangfejlesztés útján indítsuk meg. A hangokat egymáshoz kötöttük a logopédia szabályai szerint, így építettük fel azokat a szavakat, amelyeket a gyermekek már ki tudtak mondani. Ebben voltak olyan szavak, amelyek biztosan nem a legfontosabb egy óvodás gyermek szókincsében, fonetikailag viszont ez volt kimondható számukra. Az volt a cél, hogy a gyermek a hangos beszéd ízére rájöjjön, mindenféleképpen megpróbálja az óvodában. Erre épül a két előkészítő osztály, melyek feladata, hogy a hangképzést és a szókincsfejlesztést egy általános szintre hozza, amire később a tárgyakat lehet ráépíteni.

Akkor még egész Dél-Dunántúlról jöttek a gyermekek, de érkeztek az egész ország területéről is, mivel az első és egyetlen óvoda volt, nemcsak Magyarországon, hanem, Közép Európában is. Híre ment az intézménynek Európá-szerte. Németországból nagyon sokszor jöttek vendégek, hospitáltak nálunk különböző társintézményekből. Sorra alakultak meg azokban is a siket óvodáskorú gyermekek számára az óvodai csoportok, a kaposvári minta alapján egy külön óvodai felmenő rendszerben, kis-, közép- és nagycsoport. A főiskola a gyakorlatok vezetésére a vidéki intézeteket

is felkérte, és a '60-as évek végétől már gyakorlóóvodai feladatot is elláttunk. Az óvoda tagozattá fejlődött, Szakács Éva kolléganő lett első vezetője. Az óvodában eltöltött 33 évem alatt persze változtak a szakmai elképzelések, és bizonyos specializálódás is történt.

A hetvenes években a külföldi tapasztalatok megismerése következtében a hallássérült óvodáskorú gyermekek nevelésében módszertanihangsúly-eltolódás következett be. Intenzívebbé vált a korai felkutatás és a szülővel való közös fejlesztő munka. A segédeszközök technikai fejlettségi szintje lehetővé tette a meglévő hallásmaradvány lehetőség szerinti legjobb kihasználását, fejlesztését, a hangsúlyos kondicionáló hallásnevelés segítségével. Erre épülhetett az indirekt utánzason alapuló beszédfejlesztés, mely jobban követhette a halló gyermekek beszédfejlődési menetét. Lehetővé vált az egyéni foglalkozások önálló tervezése, így az óvodáskorú gyermekek egyéni képességeit, fejlődési ütemét figyelembe vevő, differenciált fejlesztést tervezhettünk. Általánossá váltak a vizsgálati módszerek és szűrő eljárások, melyek alkalmasak voltak a pontos differenciáldiagnosztika megállapítására. A teszteljárások profilértelmezése alapján megkülönböztettük az ép értelmű, de súlyos beszéd- és nyelvtanulási zavarban szenvedő gyermekeket. Akkor már jól ismertük a kicsi hallássérült gyerekeket. Több gyermeknél felmerült, hogy nemcsak a hallással van probléma, hanem egyéb probléma is lehet. Ami ugyan elég nehéz volt, de megpróbáltunk kicsit a diagnosztikával is foglalkozni, hogy megismerjük az óvodáskorú hallássérült gyerekek intellektusát is és taníthatósági szintjét. Ezt nagyon-nagyon szerettem, mert dolgoztam én a főiskolán, a Pszichológia Tanszéken is főiskolás koromban, és akkor természetesen utánajártam a dolgoknak, sok mindent olvastam e témában. Szerencsém volt, mert sikerült '71-ben az akkor már meglévő, de elég gyerekcipőben járó Gyermekpszichiátriai Gondozóba mellékállásba bekerülnöm. Ott már hozzáfértem tesztekhez, ott is jártam tapasztalatcserére, a pesti intézetekkel kapcsolatba léptem pszichológiai vonalon. Elkezdtük felmérni a hallássérült óvodásokat. 1981-ben lettem az intézmény óvodai tagozatának vezetője. Tapasztaltuk, hogy egyre több hallássérült gyermek komplexebben sérült, tehát értelmi problémáik is voltak. Akkor az óvodában létrehoztunk egy halmozottan sérült csoportot, ahol sokkal jobban használtuk a jelbeszédet, és inkább a szóképes beszédet, mert könnyebb volt számukra a megértés. Több gyermek esetében tapasztaltuk, hogy nem tudják a beszédet olyan szinten megtanulni, ami a képességeik alapján elvárható lenne. Őket próbáltuk a szakma szabályai szerint diszfáziás gyerekeknek nevezni. Egy diszfáziás csoportot is indítottunk. Kidolgoztunk külön tanmeneteket, amit arra a gyermekcsoportra alkalmaztunk, valamint a tantárgyfelosztást is ehhez igazítottuk. Sokkal több, különböző képességfejlesztő foglalkozást biztosítottunk számukra a beszédfejlesztés mellett. Én mindig úgy éreztem, hogy a jobb képességet kell nagyon jól fejleszteni, az visszahat arra, hogy azt kompenzálni tudja, ami kevésbé adatott meg. Így próbáltuk a nonverbális funkciókat a diszfáziás gyerekeknél egyre határozottabban és súlypontozva fejleszteni. A gyermekek többségével elért szép eredmények igazolták elképzelésünk helyességét.

Az óvodának kezdetben valószínűleg nem voltak egyéb intézményekkel kapcsolatai, mint a Bárczinak. Amikor megindult a többi intézményben is az óvodai fejlesztés, igényt tartottak-e arra, hogy szakmai kapcsolatot építsenek ki? Hogy alakult az évek, évtizedek alatt más óvodával való kapcsolatfelvétel kapcsolattartás?

Amikor 1968-ban az óvodába kerültem, az ország többi hét intézetében is sorra szerveződtek az óvodai csoportok. Nagyon sok látogatónk volt itthonról és külföldről is. Megalakult a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete. Azóta is minden évben az ország különböző városában kerül sor a szakmai konferenciák megrendezésére. Rendszeresen részt vettünk a Magyar Gyógypedagógusok Országos Egyesületének vándorgyűlésein. A gyógypedagógia területén dolgozó szakemberekkel ezeken a rendezvényeken rendszeresen találkoztunk. Szoros szakmai és talán mondhatom, baráti kapcsolatot tartottunk a társintézményekkel, rendszeresen rendeztünk szakmai napokat. Megünnepeztük egyes intézetek évfordulóit, jeles napjait, melyeket mindig szakmai előadások és videofelvételek is kísértek. A kolozsvári siketek iskolájában dolgozó kollégákkal nagyon jó kapcsolatot alakítottunk ki. Tudtunk sokat segíteni, átadtuk a tanterveket, videofelvételeket a foglalkozásokról.

Az óvodáskor előtti korai fejlesztés érdekében kiépítettük a szakmai kapcsolatot régióink audiológiai állomásaival, kórházi, fülészeti osztályaival. Közösen segítettük a legkorábbi életkorban diagnosztizált gyermekek megfelelő otthoni illetve intézményi fejlesztését. Az évek során számos közös szakmai programot valósítottunk meg óvodapedagógusokkal is.

1989–90-ben részt vettünk az Oktatási Minisztérium diszfáziás hallássérült gyermekek tanítási módszertanának kidolgozására kiírt pályázatán. Így sikerült külföldi, német és holland intézetek speciális munkáját is tanulmányoznunk.

Beszéljen röviden a beszéd fogyatékos gyermekek szakellátását vállaló óvodai profilbővülésről!

Nálunk legalább 5-6 logopédia szakos tanár dolgozott. Úgy gondoltam, hogy próbáljuk feltérképezni a városkörnyéki beszédhibás gyermekeket, hozzuk be a mi óvodánkba őket, és ott kapjanak komplex logopédiai fejlesztést a súlyos beszédhibások. A kevésbé súlyosak pedig ambuláns módon, heti egy-két órában bejárhatnának óvodánkba, s így szakmai ellátásuk biztosított lenne. Ilyen még nem volt sehol az országban, csak Budapesten. Amikor 1987-ben óvodai logopédiai csoport szervezését határoztuk el, felvettük a kapcsolatot a városkörnyéki és városi többségi óvodákkal is. Felmértük az enyhe és súlyos fokban beszédhibás gyermekeket. Ambuláns keretek között biztosítottuk intézményünkben az enyhe fokban beszédhibás gyermekek kezelését. A súlyos beszédhibás gyermekek részére a szülők kívánságára és beleegyezésével, a Beszédvizsgáló Országos Szakértői Bizottság vizsgálati javaslata alapján egész napos logopédiai koncepciójú óvodai nevelést és a beszédhiba szerinti egyéni logopédiai kezelést biztosítottunk. Célunk volt, hogy az óvodai foglalkozások anyagait ötvözzük a logopédiai alapkészségeket fejlesztő módszerekkel. Szándékunk szerint öt távlati céllal indítottuk a beszéd fogyatékosok speciális csoportját:

1. A fejlesztés bármely időpontjában, tanév közben is biztosítjuk az átjárhatóságot.
2. Az iskola 1. évfolyamáig működtetjük a speciális tanulócsoportokat.
3. Szükség esetén automatikusan vállaljuk a további ambuláns foglalkozásokat.
4. Csak nagyon indokolt esetben ajánljuk a diákotthoni elhelyezést.
5. Folyamatosan törekszünk a „fordított integráció” megvalósítására, logopédiai osztályt befogadó iskolával való együttműködésre.

Ez nagy munka volt. Megszerveztük a súlyos fokban beszédhibás, beszédfigyeltékos gyermekek logopédiai óvodai csoportban történő kezelését.

A terápiás foglalkozásokon felfigyeltünk a súlyos fokban beszédhibás gyermekek-nél gyakran előforduló részképesség-gyengeségekre is. Kiegészítettük programunkat zavarspecifikus prevenció foglalkozások beiktatásával. A sokoldalúan megtámogattott, komplex kezelés által az egymást segítő módszerek eredményes terápiának bizonyultak a súlyos fokban beszédhibás gyermekek tünetmentesen történő beiskolázása érdekében.

Milyen tantervi változások történtek gyógypedagógusi pályája időszakában?

Az első hallássérültek részére készült óvodai tantervet Farkas Miklós írta, aki később a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatóhelyettese lett – tökéletesen összhangba hozva a többségi óvodai elvárásokat a fogyatékoságból adódó speciális módszerekkel. A hetvenes években Csányi Yvonne főiskolai tanár vezetésével új óvodai tanterv készült, mely megírásában részt vettek a kaposvári óvodában dolgozó tanárok. A kilencvenes évek elején aztán megint új tanterv megírására kaptunk felkérést. További speciális tantervek készültek értelmi fogyatékos hallássérültek, beszédfejlesztési zavarban szenvedő gyermekek részére is.

Az előbbieken felsorolt valamennyi tanterv megírásában részt vettem.

Dolgozott-e a gyógypedagógusi munkájához kapcsolódó más területen?

1981-ben lettem óvodai tagozatvezető. Gyógypedagógiai szakértő lettem. Mellékállásban dolgoztam a Gyermekpszichiátriai Gondozóban, majd a felnőttgondozóban gyógypedagógusként utógondozásra járó afáziás betegekkel is foglalkoztam. Elvégeztem egy asszertív tréninget, az enyhébb neurotikusokkal asszertív vagy racionális terápiás tréninget is vezethettem. Természetesen a fő profilom az intelligenciavizsgálat maradt. A Pszichiátriai Gondozóban, az intézetből való nyugdíjazásom után is dolgoztam. Eközben még egy szép szakmai lehetőséget kaptam. '99-ben a minisztérium megalakította a Fogyatékosok Esélye Közalapítványt, és oda is kerestek minden fogyatékosági típushoz szakértőket. 1999-ben négy évre szóló a megbízást kaptam – a közalapítványnál, ahol siketekkel foglalkozó kurátorként dolgoztam.

Tartott-e szakmai konferenciákon előadásokat, vannak-e publikációi?

Az intézmény fennállásának 100 éves évfordulójára egy nagy kiadvány is megjelent, abban több cikket írtam. A Kaposvári Siketnéma Intézettől a széleskörű gyógypedagógiai ellátó központig című kiadványban bemutattam az óvodai tagozat szakmai útját. Arra is nagyon büszke vagyok, hogy a Gyógypedagógiai Szemlében megjelent egy-két cikkem főiskolai jegyzetbe is bekerült. De például a Fejlesztő Pedagógia című folyóiratban is publikáltam.

A Kolozsvári Siketintézetben többször, különböző témában, Szlovákiában két városban is tartottam előadást a diagnosztikáról, valamint a beszédfejlesztés fonetikai vonatkozásairól.

Összességében hogy emlékszik vissza a pályán eltöltött évekre?

Visszanézve több évtizedes pályafutásomra újra hálásan gondolok főiskolai tanárimra, a jó alapozó, sokirányú, de egységes szemléletű képzésért. Az így megszerzett tudással képes voltam alkalmazkodni a változó körülményekhez. Ez a tudás segítségemre volt a gyermekvizsgálati módszerek elvégzésében, az eredmények értelmezésében, melyre egyre alaposabb és differenciált módszertant tudtunk alkalmazni. Büszkévé tesz az a tudat, hogy a hallássérülteket nevelő óvoda magas színvonalú szakmai történetében az újat felismerő és megvalósítani képes elődök és a mai, széles körű, modern szakmai elvárásoknak megfelelő utódok között én is tevéleges résztvevő lehettem.

Az interjút készítette: Dr. Kovácsné Nagy Ibolya és Gelencsérné Bakó Márta

„Szinte valamennyi volt tanítványunk megtalálta helyét az életben”

Mihalovics Jenő

Ma már általános gyakorlat az orvoslásban, a terápiában, hogy a születés, majd a gyerekkor körülményeit megnézik. Talán nem tévedünk, ha azt mondjuk, az Ön esetében egyik sem volt hétköznapi...

A háború végén, a békekötés előtti utolsó napokban születtem. Akkor zavaros idők jártak, és menekült a családnk. Én gyakorlatilag útközben születtem Klagenfurt és a Wörthi-tó felé vezető úton, Sárváron. Amiért ez érdekesség – bár különösebb jelentősége természetesen nincs –, amikor megérkeztünk a Wörthi-tó mellé – ott álltunk meg legelőször –, menten angol hadifogságba estem. Nem ez a lényeg az egész dologban, legfeljebb csak érdekesség. Felmenőimet, közvetlen rokonságot tekintve most azt mondanánk, hogy értelmiségi felmenőkkel rendelkezünk. Anyai nagyanyám és édesanyám tanítónő volt. Édesapám katonatiszt, nagyapám református lelkész volt. Így én nagyon „rossz káder” lettem, ami végül is hatott a későbbi időkre is. A családban szinte mindenki felsőfokú végzettséggel rendelkezett. Édesanyámék öten voltak testvérek, akik közül Csukás Zoltán Kossuth-díjas akadémikus a Kaposvári Egyetem Kollégiumának névadója lett. A másik nagybátyám Csukás Kálmán, Ő egy kiemelkedően tehetséges műszaki érdeklődésű ember, repülőszázados vezérkari ezredes volt. Amúgy Horthy kormányzóhelyettesének volt a parancsnoka. Ő is a Don mellett halt meg, több helyen van már elhelyezve emléktáblája is. Hát ezek a dolgok aztán nem voltak jó pontok az iskolai életünkben. Amikor a „menekülésből” hazajöttünk, Somogyjádra költöztünk. Valószínűsíthetően így úsztuk meg a kitelepítést. Szüleink újra kezdték életüket földműveléssel, segédmunkásként stb. Két idősebb férfitestvérem van, ők azok nehezebben tudtak boldogulni származásuk miatt. Például egyik testvérem jó pontszámokkal ötször felvételizett a Műszaki Egyetemre, mégsem juthatott be. „Segédmunkás karrierjét” építgetve végül mégiscsak mérnök lett.

Én Somogyjádán jártam általános iskolába. Kellemes, jó közeg volt. De hát akkor még bőven élt az „osztályidegen” megbélyegzés. Ezek után „származási okok miatt” nem kerültem be a Táncsicsba. Azt viszont sikerült elintézni, hogy felvegyenek vas-

esztergályosnak a régi Transvillbe. Apám boldog volt, mondván, onnan nem fognak elküldeni származásod miatt, az jó hely, kétkezi munkával. De hát nem jött össze a dolog, mert anyám jött be Kaposvárra, és találkozott a volt főnökével, aki kérés nélkül elintézte, hogy fölvegyenek a Táncsicsba. Az osztályfőnököm az a Nádasdi József volt, akit a Felvidékről kitelepítettek. Nagyszerű tanárim voltak, hálás szívvel gondolok rájuk: Király Lajosra, Papp Árpádra, Skandera és Stettner tanár urakra, és hát sorolhatnám tovább. Ennek a „szedett-vedett” osztálynak egyötöde orvos, és szinte minden tagja egyetemet végzett ember lett. Az én pályaválasztásom pedig a gimnázium után a pedagógia felé irányult. Talán azért, mert édesanyám példáját láttam. Ő nagyon jó tanítónő, „klasszikus” pedagógus volt, akit ’56 után engedtek csak dolgozni. Nemcsak tanított, de gyönyörűen kézimunkázott, kézimunka- és főzőszakkört szervezett, vezetett. Kiállításokat rendezett. Emlékszem, hogy délutánig az iskolában volt. Meg jöttek hozzánk azok, akik nehezen tanultak. Most már tudom, hogy közöttük voltak enyhe értelmi fogyatékos meg a mostani szóhasználattal „diszes” gyerekek. Ezek a fogalmak akkor még nem éltek. Ültek ott, velük dolgozott nagyon sokat, és ez nekem nagyon tetszett. Az is, hogy mindig olyan nagyon nagy szeretettel és tisztelettel vették körül a faluban. Arra is emlékszem – bár ez később történt –, hogy a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára küldtünk vizsgálatra egy rendkívül jó intellektusú „diszes” gyermeket, módszertani tanácsadást kértünk és kaptunk. Ez az akkor még problémás gyermek ma sikeres életet él.

Akkor még jellemző volt az, hogy X-szel jelölték az ember neve mellett a származását („osztályidegen”), amikor én gimnáziumból továbbtanulásra jelentkezhettem. A sors úgy hozta, hogy munkát kaptam gyermekfelügyelőként a Siketek Iskolájában. Igazából nem tudtam, hogy milyen feladat vár rám. Meglehetősen sok időbe telt, amíg kiderült, hogy igazából hova kerültem, milyen feladat vár rám. Amikor mondtam bárhol az ismerősöknek, hogy Duráczy József igazgató úr a főnököm, akkor mondták, hogy „ó, a Duráczy igazgató úr, az egy nagy ember” – ezt hallottam róla. Akkor majdnem új volt az óvoda, az ország első olyan óvodája, ahová kifejezetten súlyosan hallássérült, siket gyerekeket vettek fel. Akkor értettem meg, hogy miért van a kaposvári óvodában észak-kelet magyarországi gyerek több 100 kilométeres távolságról is. Akkor derült ki, hogy óriási szakmai munkáról van szó. Nem arról, hogy addig senkinek nem jutott eszébe, hogy óvodáskorú siket gyerekekkel minél korábbi életkorban kell foglalkozni. A lényeg az volt, hogy olyan környezetben legyenek az alacsony életkorú siket gyerekek, ahol aktív nyelvi kommunikáció (hangos beszéd) veszi körül a kicsiket. A jel az oktatásukban nem volt kívánatos, mert „akadályozta a nyelvi fejlesztést”. Kitűnő tanárokat ismerhettem meg, például Farkas Miklóst (későbbi főigazgató-helyettest), aki rendszeresen műszeres hallásvizsgálatokat végzett, de nagyon jó szívvel emlékszem Miklós feleségére (Duráczy Jutkára), a már később kolléga Sziklai Ágira, Stettner Nórára, Gállos Ilire és hát persze Kamper Antalra, Jászberényi Mártára, majd a fiatalok közül is Magyar Mártára, Névény Katira, Kovácsné Nagy Ibire. Nagyszerű volt látni a magas színvonalú szakmai munkát. Ezek után mást nem tudtam elképzelni, minthogy felvételizzek a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára.

A főiskolai évek alatt milyen benyomások érték? Az ott tanító pedagógusok hogyan befolyásolták a szemléletmódját?

Iskolánkban a már említett nagyszerű gyógypedagógus-kollégákat láttam, ismerhettem meg. Felsőfokú tanulmányaim során (Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola) ha elhangzott a Tanárképző Főiskolán is a Duráczky József név, akkor mindenkinek felcsillant a szeme. Hát olyan tanárok oktattak a főiskolán, mint Illyés Gyuláné, Göllész Viktor, Gordosné Szabó Anna, Lányiné Engelmayer Ágnes, Vassné Kovács Emőke, Subosits István, de hosszasan folytathatnám még a sort. A mi iskolánk élete úgy alakult, hogy duzzadt a tantestület, mert egyre több gyerek jött-járt a kaposvári iskolába. Alig volt már tanterem, olyan sok gyerek lett. A korábban említettek miatt szívesen hozták Győrtől Nyíregyházáig a gyerekeket a kaposvári óvodába. Nagyszerű szakmai élet folyt, mi is csodálattal néztük, ahogy Farkas Miklós audiométerrel vizsgálja a gyerekeket. Vagy a fül-orr-gégész szakorvosok jöttek, és a gyerekeket vizsgálták, „pörgették” őket. Majd megjelentek az első hallókészülékek. Duráczky igazgató úr szakmai úton Hollandiában volt a '60-as években. Ez is szenzációs volt, aztán egy-két gyereknek már egyéni hallókészüléke is lett. Egyre több csoportos hallásfejlesztő berendezés lett az iskolában. Félkör alakban, külön fejhallgatókkal, minden gyereknek a hallásához beállítva. Most már technikailag sem jó ez így, de akkor óriási szenzációnak számított.

Sok vendég, társadalmi szervezet, külföldi delegáció járt a kaposvári iskolába, és a társintézményektől is gyakran érkeztek tapasztalatcserére és óvodát nézni. Szélesre nyitott kapuja volt az iskolának. Duri bácsi nagyszerű ember volt, kitűnő előadó és szervező is volt. Pénzt tudott előteremteni, felépíteni egy óvodát. Téglajegyet árultak e célból az ország minden részében, azokban a nem gazdag időkben közadakozásból is jelentős összeg segítette az építkezést.

Miben változott meg a gyógypedagógiához való hozzáállása, amikor elkezdte tanulmányait?

A már korábban említett főiskolai oktatóim, nem utolsósorban a budapesti iskoláknál végzett hospitálások és gyakorlatok, emlékezetesen a Logopédiai intézetben a feledhetetlenül nagyszerű Montágh Imre tanár úr nagy hatással voltak szakmai elgondolásom alakulására. És persze a napi munka és környezet a már említett kiváló gyógypedagógus kollégákkal. Változatos osztályfokokon való tanítási munkám tapasztalatai döntőek voltak. Tanítottam előkészítő 1., iskolai tagozat alsó és felső osztályaiban, halmozottan hallássérült gyermekek csoportjaiban. No és a kollégiumi tapasztalatok is jelentős szemléletalakító hatással voltak rám. Talán az foglalkoztatott leginkább, hogy a nem hallásnak milyen korlátozó nyelvi kifejezési és megértési, személyiségfejlődési befolyása van, lehet. Egyre határozottabban úgy gondolom, hogy a nem kifejezetten szakemberek számára az artikulációs problémák elfedik az igazi tartalmat: magának a nyelvi kommunikáció súlyosbított elsajátíthatóságának gondját, nehezítettségét.

Duráczky igazgató úr nyugdíjba vonulása után több szempontból is nehezebb éveket élt át az iskola, annak ellenére, hogy új iskolaépület kezdett épülni, tehermentesítendő a zsúfolt kollégiumi helyzetet.

Számomra 1975-ben nagy szakmai lehetőség nyílt meg azzal, hogy a Gyógypedagógiai. Főiskolán tanár, majd főigazgató-helyettes lett Farkas Miklós. Én pedig utóda lehettem mint szakfelügyelő. Ebben a munkakörben betekinhettem más intézmények tevékenységébe is. Nagyszerű kollégákat ismertem meg Szegeden, Debrecenben, Sopronban és a többi társintézményeknél is. Külön is szoros szakmai munkakapcsolat kötött a soproni (Szakály Ernő), szegedi (Hégely Gábor), budapesti (Tóth Egon) igazgatókhoz. A minisztérium szakmai referenseivel, a tanárképző főiskolánkkal, az OPI-val közvetlen munkakapcsolatba kerültem. Fontos volt számomra is ez, hiszen tapasztalatokat szerezhettem, láttam, hogy ugyanazon problémákat miként oldják meg a különböző iskolákban, és ezt volt alkalmam továbbadni a társintézményekbe.

Abban az időben – a gyakorlat szempontjából – novum volt a hallássérült kisgyermek korai életkorban történő „felkutatása”, a lehetőség szerinti legkorábbi életkorban (0–3 évesek) történő szakmai segítségnyújtás. Ez most is kardinális feladat.

Beszéljen, kérem, a több mint 25 éves igazgatói tevékenységéről.

Az öt év szakfelügyelői munka a mai napig nemcsak kellemes emlék, sokkal több. Igazgatói munkásságomban – amelyre 1980-ban kaptam megbízást – nagy hasznát vettem.

Az intézményben 1980-ig is több építészeti bővítés történt. Kaposváron 1987-óta – 15 év magániskolai előzményeket követően –, jelenlegi helyén 1902-től működik a „Siketnémák Intézete”. Felvevő körzete az ország délnyugati része volt. (Trianon előtt is így volt, például fumei gyermekekről, adományokról is tudunk).

A város, a megye jellegzetessége volt a szép épületegyüttesben működő speciális pedagógiai intézmény. Több mint százéves fennállása során az intézmény átesett építészeti bővítéseken, szakmai megújulásokon: emeletráépítés, kollégium létesítése stb.

A szakmailag, építészeti is nevezetes, jelentős fordulatot az óvoda létesítése jelentette 1959-ben, Duráczy József igazgató úr nevéhez fűződően.

1978–80-ban új iskolaszárnyal bővült az intézmény, majd megkezdődött az internátus alapvetően szükséges rekonstrukciója. Az 1980-as éveket követően jelentős szakmai, szakterületi bővítések történtek. Az intézmény négy megye (Somogy, Tolna, Baranya, Zala) hallássérült gyermekeinek ellátását végezte. Ezekben az időkben új szakmai hangsúlyok jelentek meg oktatásunkban a korai fejlesztésen kívül is. Új alapidokumentumok, módosított tantervek, tankönyvpótló jegyzetek jelentek meg, ezek majd mindegyikében mint szerzők is részt vettünk tantestületünk tagjaival. Mindannyiunk szerencséjére külföldi, még hozzá nyugati szakmai kapcsolatokra is sikerült szert tenni. A 80-as évektől utazni is tudtunk. Így került sor arra, hogy alkalmam/alkalmunk volt Ausztriába, Németországba, majd Hollandiába utazni. Nagyon sok hasznos tapasztalatot, kapcsolatot szereztünk, építettünk, amelyek hasznát évtizedekig élvezhettük a módszerek, eszközök, illetve az előadók terén.

Minden évben egy nagyon fontos szakmai témában szerveztünk – szinte kivétel nélkül nemzetközi részvétell – szakmai konferenciát. Témánk volt pl. a diszes gyermekek oktatása (holland előadóval az udeni iskolából), vagy a cochleáris implantációról a műtétet végző professzor előadásában.

Azt remélem és hiszem, hogy mindvégig sikerült megtartani a szakmai érdeklődést és azt a lehetőséget, hogy a kollégák megismerjék mások szakmai tapasztalatait, elmélyüljenek szakterületük fő kérdéseiben.

Egyre erősödött bennem az a gondolat, hogy hallássérült gyermekeink számára nemcsak a klasszikusan vett szűk területű rehabilitációs képzést kell biztosítani, hanem ki is kell azt szélesíteni. Ezen elgondolás keretében került sor (a szerencsés véletlen hozzájárulásával), hogy konduktor-pedagógus közreműködésével bővítettük a nélkülözhetetlenül szükséges mozgásfejlesztést. Ez utóbbi külön intézményi profillá „nőtte ki magát”. Legalább ilyen fontos szakmai fejlesztés volt a logopédiai szakterület. Nem utolsósorban az adott Szakértői Bizottság létrehozása. Óvodáskortól kezdve hoztuk létre a logopédiai csoportokat.

Fenntartónk (Megyei Önkormányzat) támogatta szakmai fejlesztési elgondolásainkat, így egyre jobb feltételeket teremtettünk a korai fejlesztéshez. A ránk bízott egyhatod-egynyolcad országész hallássérült gyermekeinek korai gondozását mi végeztük. Jó kapcsolatot tudtunk teremteni valamennyi audiológiai állomással, védőnői hálózattal, körzeti orvosokkal. Hangsúlyozottan is említendő ebből a szempontból is a szegedi, majd a pécsi klinika.

Vezetői munkám központi, egyik leghangsúlyosabb koncepciója az volt: ha a szülő hallássérült gyermekével iskolánkkal kapcsolatba kerül, akkor mi gondoskodjunk arról, és lehetőleg helyben, hogy szakemberek (gyermek-, audiológus, szemész stb. szakorvosok) vizsgálják szükség szerint egészségi állapotát, mozgásfejlődését, értelmi állapotát is, technikus hallókészülékét. Ezért az említett, valamint további szakemberek iskolánk alkalmazásában voltak – egy részük rész munkaidősként, megbízási szerződéssel stb. –, illetve rendszeres kapcsolatban álltak velünk. Fentiekkel kívántuk csökkenteni a szülők fizikai, pszichikai terheit és összhangot tudtunk teremteni a gyermek fejlesztésével kapcsolatos teendőkben. Mindezek természetesen feltételezték azt is, hogy kapcsolatunk a helyi és a körzeti egészségügyi intézményekkel nagyon harmonikusak voltak.

Az 1980-as évektől gyors egymásutánban következtek a szükséges építészeti felújítások, szabványosítások, a bővülő profiloknak megfelelő építészeti-műszaki fejlesztések.

Az 1980-as éveket követően milyen jelentős szakmai, szakterületi bővítések történtek?

Óvodánk születésekor „ajtót nyitott” a korai gondozásnak. A hallássérült kisgyermek szülei már a hároméves kor előtti gondoskodásról is kaphattak tanácsadást, foglalkozási mintát.

A további „nagy lépések” egyike az utazótanári hálózatunk kiépítése volt. Külföldi kapcsolatainkból nyert példák, szakmai tanácskozásaink, a BGGYF Szurdopedagógia Tanszéke (mindenekelőtt dr. Csányi Yvonne tanárnő), valamint tapasztalataink adták szakszakmai elképzelésünk megvalósításához a tartalmat és a megoldási mintát. Kibővítettük tevékenységünket a megyénkben élő látássérült gyermekek korai, illetve utazótanári formában történő ellátásával is.

Utazótanári feladatunk közé tartozik a halmozottan fogyatékos gyermekek komplex ellátása is.

A súlyosan mozgássérült gyermekek konduktív pedagógiai ellátása 1983-ban az országban elsők között kezdhetette meg működését intézményünkben, kitűnően képzett szakemberekkel, Kaposvári Konduktív Pedagógiai Ambulancia néven.

Óvodánkban is többszakos gyógypedagógus-kollégák dolgoznak, ez a tény bátorított fel bennünket, hogy a logopédiai kezelés nehézségeire, egyes területek ellátatlanságára felfigyelve megszervezzük a beszéd fogyatékos, súlyosan beszédhibás gyermekek csoportjainak indítását óvodás életkortól.

Az 1995/1996-os tanévtől logopédus-szakembereink ambuláns logopédiai kerek között is biztosították a Kaposvár környéki kistérségi régió településein, falvaiban a komplex, célzott egyénre szabott terápiát.

Az országban hallássérült gyermek nevelését-oktatását ellátó intézmények közül elsőként nálunk alakult korszerű audiológiai állomás, mely a XXI. században elvárható szinten biztosít komplex szakellátást a hallássérültek számára.

Minőségi előrelépést hozott, hogy „családi apartman”-t alakíthattunk ki a korai gondozott, illetve integrált oktatásban részesülő hallássérült és konduktív pedagógiai ellátásban levő gyermekek és szüleik számára. Főként a korai gondozottakhoz kapcsolódóan szülőklub alakult és működött nagyon eredményesen. Folyamatosan bővültek az alkalmazott módszerek, eljárások, a személyi és tárgyi feltételek, egyre nagyobb teret kapott a hallássérült gyermekek korai életkorban történő felkutatása, illetve integrált oktatásba helyezése – négy megyére kiterjedően.

A diákotthon is átesett egy szükséges felújításon, állami gondozott gyermekeinknek lakásotthont alakítottunk ki.

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karával 2007 óta rendszeresen megújított Együttműködési Megállapodás alapján történik a logopédia szakirányon tanuló hallgatók szakgyakorlati képzése.

Tanulmányi munkánk szerves részét képezi az integráltan tanuló hallássérült középiskolások délutánonkénti szakszerű felkészítése, kollégiumi ellátása.

Kerestük és megtaláltuk azokat a lehetőségeket, ahol tanulóink eredményesen vehetik fel a versenyt halló társaikkal is. Kézműves-foglalkozásokon készített gyönyörű tárgyak, képek bizonyítják ügyességüket, kreativitásukat. Sportversenyeken megszerzett kupák, oklevelek, érmek sokasága is igazolja sikereiket.

Jól alakultak iskolánk tárgyi feltételei is, köszönhetően a fenntartó támogatásának, szakmai kérdések iránti érzékenységének. Szinte kifogástalan feltételeket sikerül teremteni a három személyautóval az utazótanári feladatokhoz. Egy kilenc- és egy harmincszemélyes autóbusz került az intézmény birtokába, melyek az iskola tanulóit, a kollégisták haza-, illetve visszautaztatását is tudta segíteni. Jól tudtuk szolgálni az ismeretszerzésben a rosszabb anyagi körülmények között élő tanulóink, tanulmányi kirándulásokon kedvezményes, illetve térítésmentes részvételének biztosításával.

Sikerült udvarunkat jelentősen bővíteni a METESZ-től vásárolt területtel, ahol sportpályát, játszótérrel alakítottunk ki.

Milyen építészeti-műszaki fejlesztés történt igazgatósága idején?

A 2004 és 2006 közötti időszak 1,5 milliárd forintos beruházásának eredményeként az új épületszárny kialakításával városképi szempontból tetszetős, stílusos épület jött létre. Az akadálymentesített, korszerűen berendezett intézményben gyakorlatilag új diákothton, lakásothton, konduktív pedagógiai, korai, utazótanári, audiológiai, szemészeti, gyermekorvosi részleg, konyha és étterem, kiszolgálóhelyiségek, családi apartmanok kerültek kialakításra. Nem utolsósorban nagyszerű tornateremmel, egy gyönyörű és legalább ilyen hasznosságú, terápiás úszástanulásra alkalmas medencével lettünk gazdagabbak.

Önálló, a szakmai igényeket teljességgel kielégítő elhelyezést nyert az épületben a Somogy megyei Tanulási Képességet Vizsgáló és Beszédvizsgáló Szakértői Bizottság.

Az előbb már említette, nagyon fontosnak tartotta a kollégákkal való, valamint az intézményen kívüli szakmai kapcsolatokat. Szóba került az is, hogy még konferenciát is rendeztek, ami abban az időben egyedülállónak tűnt. Milyen lehetőségek voltak még szakmai összejövetelekre? Volt például bemutatóóra? És utána elemezték ezeket?

A szakmai információk cseréje jelentős mértékben a társintézményekkel és a külföldi iskolákkal való kapcsolatokban, látogatások és viszontlátogatások során valósulhattak meg. Döntően Iskolaegyesületünk keretei és szervezése útján. (A Hallássérültek Iskoláinak Országos Egyesülete többévi működés után vezetéssel alakult, működött, hivatalos bejegyzéssel 1995-től. Célja az iskolák szakmai munkájának segítése, koordinálása volt.) A kaposvári iskola az Országos Egyesület vezetésével, az adminisztratív és gazdasági feladatok ellátásával, szervező munkával járult hozzá a hallássérültek iskolái együttműködéséhez, szakmai programok megvalósításához. Egymás munkáját segítő céllal koordinálta iskolánk utazótanári munkacsoportja a társintézmények hasonló profilú tevékenységét. Tapasztalatszerző, -átadó látogatásaink, tanácskozásaink jó alkalmak voltak a szűkebb szakterület problémáinak feltárására, megoldások keresésére. A bemutatóórák, foglalkozások szervezésének új, hangsúlyos szempontjai lettek: kifejezetten módszerekre, szakmai témákra fókuszáltak. Természetesen a bemutatóórákat mindig részletes elemzések követték.

Egyre bővülő feladatot jelentett a súlyosan mozgássérült gyermekek konduktív pedagógiai módszerekkel történő ellátása (létszámnövekedés, megyei intézményekbe utazással, plusz megtisztelő feladatként Svédországban, Németországban, Norvégiában előadások, bemutatófoglalkozások, tanfolyamok tartása).

Folytatható a sor a nemzetközi közlekedési verseny évenkénti rendezésével, a már említett HIOE megalakításával, működtetésével.

A kollégák újabb szakok megszerzésére irányuló továbbtanulásának támogatása is gyakorlattá vált. A külföldön vagy más iskoláknál látott módszerek bevezetése a módszertani munkaközösségek feladata lett.

A kiejtéstanítás, a „Beszédmester” programmal történő alkalmazásának kidolgozásában, kipróbálásában való részvétel külön feladatot jelentett többünknek. Mostanra egyre több intézményben alkalmazzák terápiás eszközként logopédusok,

szurdopedagógusok, a kaposvári kollégák közreműködésével készült kiejtésjavító „Beszédmester” szoftvert.

Volt Ön, voltak az ötletek, voltak az eszközök. Hogy sikerült meggyőzni a kollégákat? Egyáltalán: kellett őket győzködni?

Nem. Igazán mondhatom, hogy nem emlékszem, vagy találok olyan esettel, hogy tiltakozott volna valaki új dolgok bevezetése miatt. Vagy kifejezett utasítást kellett volna ilyen területen alkalmaznunk. Az alapos megbeszélések, kipróbálások vezettek odáig, hogy alkalmazni tudtuk az új eszközöket, módszereket.

Ötletek nyilván nemcsak Öntől indultak.

Igy van. A kollégáimmal történő hasznos együttműködés számomra kellemes és megnyugtató alapja az volt, hogy az egyes szakterületek vezetői elméletileg és gyakorlatilag kitűnően felkészült szakemberek voltak – valamennyi szakterületen. Csak példaként: nyolc hónapos hallássérült vagy központi idegrendszeri okok miatt mozgássérült gyermek fejlesztésének módjait, szükséges eszközöket csak az adott kolléga tudja hitelesen megítélni. Ezért az ő javaslataik, véleményeik megfontolandók, példaértékűek. Erre támaszkodhattam napi munkámban és központi szakmai anyagok (tanterv stb.) készítésekor, véleményezéskor, előadásokra történő felkérésekkor. Külföldi és hazai intézményeknél szerzett tapasztalataim, tapasztalataink, kollégáim hozzáértő szíves segítsége és együttműködése nélkül a gyakorlatilag 1,5 milliárd Ft-os beruházás szakmai hátterét nem tudtam volna megteremteni.

Említette, hogy a tantervirásból is kivették a részüket. Ezek a külföldi tapasztalatok is közrejátszottak ebben, vagy inkább a saját intézményben szerzett tapasztalatok segítették?

A külföldi dolgok is, nagyon komolyan. Ezeket próbáltuk meghonosítani. Természetesen a saját intézményben szerzett tapasztalatok nagy hangsúllyal számítottak. Amúgy kitűnő tankönyveket írtak is a kollégák, ezek három osztályfokra jelentek meg.

Milyen tantárgyakra?

Anyanyelv. Ez központi tantárgy iskoláink főleg alsó osztályaiban, ami magába foglalja az összes, adott életkorban szükséges ismeretet, szükséges fogalmak nyelvi formáját, alkalmazását. Természetesen érinti még a testnevelésórát is, mert annak az írott formája – például az „Állj fél lábon” című kép megfogalmazása – már a gyermek számára szükséges nyelvi forma megtanítását célozta. Ez átfogó dolog. Úgy gondolom, hogy ezek nagyszerű munkatankönyvek lettek, nagyon jó visszhangjuk volt. Nagyon tetszetősek is ráadásul. Adja Isten, hogy folytatásuk lehessen!

Ez a három osztályfok ez az 1–2–3. osztály volt?

Nem. Ez az úgynevezett két előkészítő évfolyam és az 1. osztálynak a tankönyve. De ott már az általános iskolai 1. osztály tartalmi követelményeinek felel meg igazából.

Hogy működött a társintézményekben dolgozó kollégákkal való kapcsolattartás? Abban az időben még nem volt e-mail, nem volt mobiltelefon. Milyen időközönként találkozott az ország különböző intézményei vezetőivel?

A társintézményi vezetőikkel való kapcsolattartás a már említett Hallássérültek Iskoláinak Országos Egyesülete keretei közt 2-3 havi rendszerességgel történt. A szak-

mai kapcsolatok döntően dokumentumok cseréjével, munkaközösségek látogatásai útján valósult meg. Leggyakrabban talán a korai gondozást – mint új szakmai területet művelők – végző kollégák találkoztak személyesen.

Ez az intézmények között „forgó rendszerben” valósult meg?

Igen, döntően váltogatva, más-más intézményben találkoztunk. A fő szempont az volt, hogy az egyes iskolavezetők milyen témát ajánlanak.

A bemutatóórák akkor nemcsak kollegiális szinten működtek, hanem más intézményekkel kapcsolatban is?

Volt olyan is, igen. Arra készültünk nyilván mi is, ha ellátogattunk más intézménybe, vagy fogadtunk kollégákat. Hagyományosan nagyszerű kapcsolata volt az iskolának Sopronnal, Szegeddel. De mondhatom, hogy felhőtlenül jó kapcsolatunk volt minden iskolával. Legfeljebb a távolság szabta akadályát annak, hogy távolabbi iskolákba gyakrabban mehessünk.

A bentlakó gyerekek szabadidős tevékenységét milyen sikerrel tudták megvalósítani? Említette a beszélgetés elején, hogy busszal vitték a gyerekeket.

A legtöbb gyerek Pécs környékéről, illetve arról az útvonalról érkezett az iskolába. Akkor, amikor megteremtettük a lehetőséget, hogy járművünk legyen, akkor ők nem valamikor vasárnap, szomorú szívvel jöttek el hazulról, hanem hétfő reggel. És péntek délben már utaztak haza.

Gépjárműveink nagyszerű lehetőséget biztosítottak arra, hogy a szakmai szempontból hangsúlyozottan indokolt esetekben személyesen vegyenek részt gyermekeink az adott dolgok megtekintésén, meg tapasztalásában. Gyakori tanulmányi, tapasztalatszerzési utakat szerveztünk. Szinte havi gyakorisággal utaztak gyermekeink országos tanulmányi és sportversenyekre a társintézményekhez. Heti rendszerességgel valósult meg hosszú éveken keresztül az úszásedzésekre, versenyekre történő utaztatás (Mosdós, Vác stb.).

A kísérők szándékosan nem csak tanári beosztású kollégák voltak. Azért, hogy számukra is adott legyen a lehetőség más intézmények kollégáival való találkozásra.

Ehhez is kapcsolódva elmondanám, hogy a nem pedagógus óraszámában dolgozók (gyermekfelügyelők, asszisztensek), de gyermekfoglalkoztatást végzők számára „óra-kedvezmény” biztosításával kötelezővé tettem a hospitálást és foglalkozásokra történő felkészülést. A gyermekekkel történő foglalkozásra fel kell készülnie mindenkinek, tárgyi eszközökkel, foglalkozási tervvel stb. A gyermekfelügyelők pedagógiai munkája színvonalának emeléséhez sikerült közreműködnünk abban, hogy Kaposváron, iskolánkban történt az első, hivatalos gyermekfelügyelői képesítést adó tanfolyam megvalósítása, dr. Göllesz Viktor és Mezeiné dr. Isépy Mária MAGYE-főtitkárok szervezésével.

Kaposváron is szerveztek MAGYE-konferenciát?

Két jelentős rendezvény külön is kiemelendő. A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete fogja át az egész szakterületet. 1984-ben, óvodánk fennállásának 25. évfordulóján rendezhettünk országos szakmai kongresszust – itt például Duráczy nyugalmazott igazgató úr is tartott előadást –, majd ezt követően pár év múlva szintén

a kiegészítőiskolával, Kamper Igazgató úrékkal emlékezetes, nemzetközi részvétellel is történő szakmai tanácskozást szerveztünk.

Országos, sőt nemzetközi kapcsolataink alkalmain nagy sikereket arattunk „kulturális” tevékenységünkkel. Például Koltai Mária gyogyopedagógus-kollégám szellemes árnyjátékaival és nem utolsósorban Pótó Kornélia művésztanárunk szakkörökön készült tűzzománc, szövés és más változatos, különleges technikával készült gyermekmunkáival. (Iskolánk bejáratának díszes művészi alkotása – az ólomberakásos ablak – is az ő keze nyomát őrzi).

A mi hallgatóinkkal kapcsolatban is kérdeznénk. Nyilván megváltoztatta az intézmény életét, amikor a logopédia szakirányon tanuló hallgatók gyakorlati képzését elvállalták.

Bizony, nagy kihívás volt. Természetesen mindazon logopédia szakos kollégák számára is, akik a hallássérültek oktatásán kívül ezen a szakterületen is működtek.

A kép úgy teljes, ha elárulom, hogy akkor már gyakorlatilag a Kaposvári járás iskoláinak, óvodáinak ambuláns logopédiai feladatait kollégáim látták el. Nem egy faluban megteremtve a szakterület minimális tárgyi feltételeit is (helyiség, eszközök stb.). Intézményünk feladata lett a falvak logopédiai szűrővizsgálatainak megszervezése, végzése is.

Felmenő rendszerben – óvodás életkortól kezdődően – logopédiai csoportokat nyitottunk. A szükséges „beutalásokat” a Szakértői Bizottság végezte. Külön kiemelendő Magyar Márta igazgatóhelyettes, majd dr. Kovácsné Nagy Ibolya, dr. Szépné Varga Andrea, Antalné Peti Zsuzsa, Zákányi Katalin igazgatóhelyettesek szervező, szakmai-tartalmi munkája. (Természetesen dr. Totth Lászlóné, dr. Csandáné Erika, Vígvariné Kati kollégáim hozzáértő munkáját is meg kell említeni!) Az óvodai csoportoknál óvónői végzettségű pedagógusokat is alkalmaztunk. Ennek a munkának köszönhető a Kaposvári Egyetemmel történő egyre szorosabb együttműködésünk. Azóta jelentős számban végzik gyakorlatukat (dr. Kovácsné Nagy Ibolya szervezésével) a logopédia szakos hallgatók kollégáim gyakorlatvezetésével, például dr. Totth László főorvos úr előadói munkája is még intenzívebbé tette együttműködésünket. Ez az együttműködés intézményük szemléletében, tevékenységében is pozitív hatású, az integrációs szemlélet több dimenzióban történő megjelenését is segítette. Összességében azt mondhatom, a logopédia széles körű művelésével iskolánknak egy hangsúlyos, új profilja is megjelent.

Az integráció milyen módon valósul meg? És milyen a kapcsolattartás azokkal az intézményekkel, ahonnan esetleg fogadják a gyerekeket, vagy ahova visszakérül a gyerek?

Ez nagyon fontos felvetés. Az egész integráció-ügy mindig is testületünk működésének központi kérdése volt. Nagyon sokat dolgoztunk, gondolkoztunk ezen, a leghatékonyabb megoldást keresve.

Ez nemcsak az intézménybe, majd az onnan történő visszahelyezést jelenti, hanem lehetőség szerint a szülői házban, lakóhelyi óvodában, iskolában történő fejlesztést is magába foglalja, sőt, lehetőség szerint döntően azt takarja. Intézményi, önálló

audiológiánk (szakorvos, asszisztens, technikus a legmodernebb vizsgáló és mérő műszerek) folyamatosan fogad és figyelemmel kísér gyermekeket. Utazótanári szolgálataink négy megyére kiterjedően a legalacsonyabb életkortól középiskolásokig szolgálja az integráció célját, általunk legcélszerűbbnek gondolt módját, útjait.

Somogy megye határain túlnyúlva – a Gyengénlátók és Vakok Országos Intézeteivel szoros együttműködésben – a látássérült gyermekek integrált nevelésében-oktatásában, nyomon követésében utazótanári formában veszünk részt. Intézményünkben külön e célt szolgáló vizsgáló- és foglalkoztatóhelyiséget alakítottunk ki.

A természetes integráció hatékonyságának (formáját is) segítve testületünk állományába tartozó gyógypedagógus tanár működött a volt Hámán-iskolában, teljes óraszámában. A hallássérült gyermekek tanév közben is, bármikor az általános iskolai csoportba mentek át, vettek részt az oktatásban, szükség szerint az adottságoknak leginkább megfelelő formában. Speciális foglalkozásokra iskolánkban került sor. Gyakorlatilag két tanítója-tanára volt az adott csoportnak.

Az integráció legtermészetesebb formáját szolgálta, hogy állományunkba tartozó, teljes óraszámában működő gyógypedagógus-kollégát alkalmaztunk – intézményünk-től távol, de szakmailag is testületi tagként – Nagykanizsán, az ottani gyermekek ellátása céljából.

Az integráció témához – a teljesség igénye nélkül – még egy-két megjegyzés:

A cochlea implantáció előkészítésében audiológiánk is közreműködik. Ugyanzen „hallásteremtő” műtéten átesett gyermekek utógondozását is végezzük a szakmai kívánalmaknak megfelelő módon. E téma részét képezi, hogy szükség esetén reintegrációs esetek is nemegyszer előfordultak. Érdekességként megemlítendő: nem egy esetben az illetékes Szakértői Bizottság speciális intézményi oktatás javasolt (hallássérült vagy logopédia területen). A szülőt gyermekének óvónője, környezete segítségével nagy erőfeszítéssel sikerült meggyőzni a Bizottság javaslatának elfogadásáról. Az érdekes a dologban az, hogy több esetben ugyanazon szülőt nem kis erőfeszítéssel sikerült rávenni, hogy gyermekét a sikeres speciális oktatás eredményeként az általános iskolába írassa át, vissza. A szülő számára az alacsony csoportlétszám, a személyre szabott módszer, az individuálisabb bánásmód időközben vonzóbb lett, gyermekét féltette az általános iskolai környezettől.

Szomorú a dolog – és ez nem egy esetben fordult elő –, amikor olyan „integráció” történt, hogy a gyermek csak annyiban vett részt lakóhelye iskolájának életében, oktatásában, hogy reggel 8-ra ment, délután jött haza. A két időpont között vagy ott üldögélt, vagy „kezelhetetlen”, vagy egy „jópofa” néma kisgyerek volt. Ilyen eset sajnos nem egyszer fordult elő. 3., 4., 5. osztályos korában került a gyermek látóköreinkbe, illetve iskolánkba. Az ilyen esetek nehezítették a gyermek későbbi sorsát.

A szemléletmódváltás nyilván a szülőkre is hatással volt. Az évek, évtizedek alatt ez hogyan változott?

Azt hiszem, hogy ez egy külön téma, amiről hosszan lehetne, kellene beszélni. Szinte gyerekre/családra szabott dolog. Én is, több kollégám is őriz olyan levelet szülőtől, amelyet boldogan olvastam fel a tantestületnek, mert nekik szólt. A szülő jelezte,

milyen hálás azért, mert hallássérült gyereke odáig jutott el, hogy kiváló szakember, megbecsült munkatárs lett belőle. Nem egyszerű dolog, de arról is kell beszélni, hogy a szülő nehezen tudja elfogadni, hogy hallássérült a gyereke. Holott nagyon sok tehetséges, ügyes, jó karriert elért hallássérült gyerekről van tudomásunk. Alapvetően egyetlen egy olyan gyermekről sem tudunk, akinek ne tudtuk volna megadni a továbbtanulás lehetőségét, vagy ne segítettük volna. Jó érzés gyermekeink találkozásánál részt venni mondjuk 20 év után. Elmondják a sorsukat: van benne jó és rossz is. Van sajnos egy olyan gyermekünk, aki – bár bizonyítottan ép intellektusú – súlyos kommunikációs zavarban szenved, a szükséges támogató környezet és szülői háttér hiánya miatt nem tudott képességei arányában „boldogulni” az életben. Egy másik volt tanítványunk viszont alacsonyabb intellektussal is jól megállja a helyét. Asztalosszakmát tanult, majd NB II-es profi futballista lett. Most ismét a szakmájában boldogul, és eltartja a családját. Végül szinte valamennyi volt tanítványunk megtalálta helyét az életben. Továbbtanulásuk után önálló életvezetésre, családalapításra alkalmasak lettek. Adná Isten, hogy a cochlea implantáció bővülő lehetősége nyissa még szélesebbre a nyelvi kommunikáció magasabb színvonalú elsajátításának lehetőségét. Ez óriási perspektíva.

Kevesebbszer hangzik el sajnos a médiában és pont az érintettek körében, hogy evvel a lehetőséggel még közelebb lehet jutni a teljesebb életforma éléséhez. Jegyzetelő, tolmács vagy kisegítő személy segítségét alig-alig kell igénybe. Ez pedig újabb szakmákhoz és magasabb iskolázottsághoz, nem utolsósorban önbizalomhoz, a kiszolgáltatottság érzésének mellőzéséhez vezethet.

Ön pályája során milyen témában, milyen területen publikált?

Néhány cikkem jelent meg a GYOSZE-ban. Előadásaim voltak rendszeresen a MAGYE (annak vezetőségi tagja voltam hosszú éveken át) országos szakmai tanácskozásain.

Egyre több időt, energiát kellett fordítani a pályázatos munkákra. Szívesen emlékszem – nagy munkát is jelentett sokunknak – az ép intellektusú, de tanulási zavart mutató gyermekek oktatásával, a rájuk szabott speciális módszerekkel foglalkozó nyertes munkánkra.

Előadást tartottam Pozsonyban, Prágában – ez utóbbit a budapesti igazgatóval, Tóth Egonnal –, és hazai „rokonintézményekben” is. Összefoglaló munkát készítettem az Országgyűlés egyik bizottságának felkérésére. A téma a hallássérültek társadalmi beilleszkedésének helyzete térségünkben. Örömmel vettem részt a „Beszédmester” kimunkálásában, majd terjesztésében. A szegedi társintézmény igazgatójának felkérésére a Szegedi Egyetem közreműködésével több kollégával végeztük ezt a munkát.

Publikációmnak tekinthető az utóbbi 10-15 évben készült, megjelent központi dokumentumok elkészítésében, véleményezésében, lektorálásában történt közreműködésem. Ezek jórészt tantervi módosítások, irányelvek voltak. De szívesen említem meg ennél a témánál, hogy nekem sikerült a jelkommunikációt tantervi dokumentumba emelni. Ezt megelőzően persze mi már szerveztünk jelnyelvi tanfolyamokat tanulóink számára is.

Van még valami, amire igazán büszke? Van-e például a családban még gyógypedagógus?

Az ember elfogult a gyermekeivel... Igen, egyik lányom logopédus (is), a másik asszisztensként dolgozik óvodáskorú hallássérült, illetve beszédhibás/fogyatékos gyermekekkel. Szóval nem esett messze az alma...

Őn annak idején milyen szakot végzett?

Logopédia és hallássérült szakot, négyéves képzésben. Később pedig szakértő-jeltolemás végzettséget is szereztem. Tartok tőle, hogy a mostani idők jelnyelvi „renewszánsza” sok, divatos, nyelvészet-tudományi szempontból több kifogásolható elemet tartalmaz. Sajnos pont ebben az időszakban, amikor nagyszerű medicinális és műszaki lehetőségek is rendelkezésre állnak. Ez utóbbiak – véleményem szerint – a szükségesebnél sokkal kevesebb „hangerőt” kapnak. Nem csökkentve mindezzel a jelnyelvi jelentőségét, hanem elismerve azt.

Aktív gyógypedagógusi pályájára visszatekintve mit hangsúlyozna összegzés-ként?

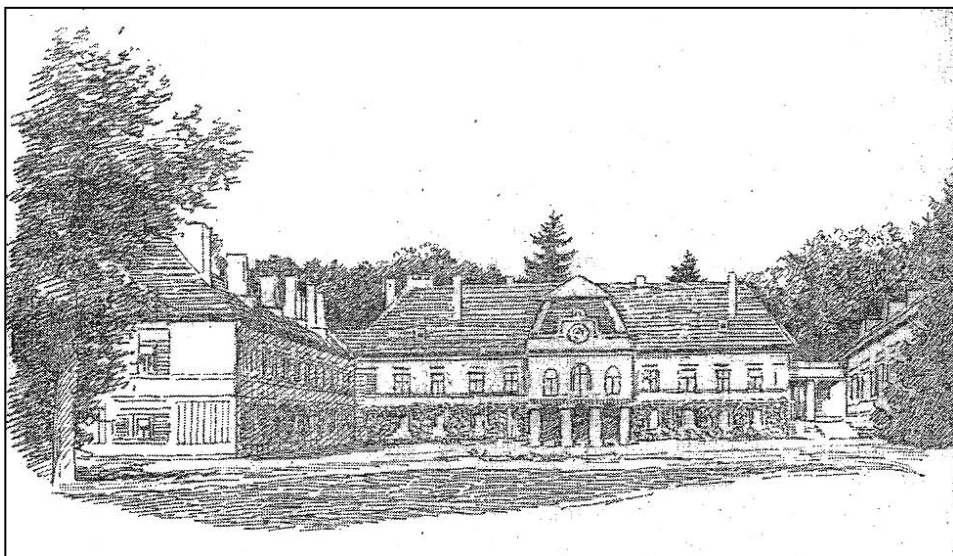
Az integrációt emelném ki leginkább. Az integráció és az inklúzió divatosnak is minősíthető kifejezések, de mindenképp a fogyatékosokra és az őket körülvevő közösségekre vonatkozó ideológiai változást mutató szakkifejezéssé lettek. Aminek – megítélésem szerint – az egyéni és/vagy társadalmi empátiáskészség-tartalma „hal-latszük”. Az a fontos része viszont sajnos kevésbé hangsúlyos, ami a speciális szaktudás szükségességét, a megalapozást, a folytonos segítő figyelemmel kísérést is feltételezi. A befogadás sikeressége igenis igényli a speciális ismeretekkel rendelkező orvosokat, gyógypedagógusokat, szükség szerint műszaki szakembereket, környezeti, tárgyi feltételeket, és nem utolsósorban a tisztességes, felelősségteljes kommunikációt, médiát.

Én gyógypedagógusként ezeknek az igényeknek próbáltam megfelelni. Ezt az alapvető célt szolgálták az intézményünkben töltött éveim. Az ehhez szükséges személyi és tárgyi vonatkozású feltételek megteremtését tekintettem feladatommak.

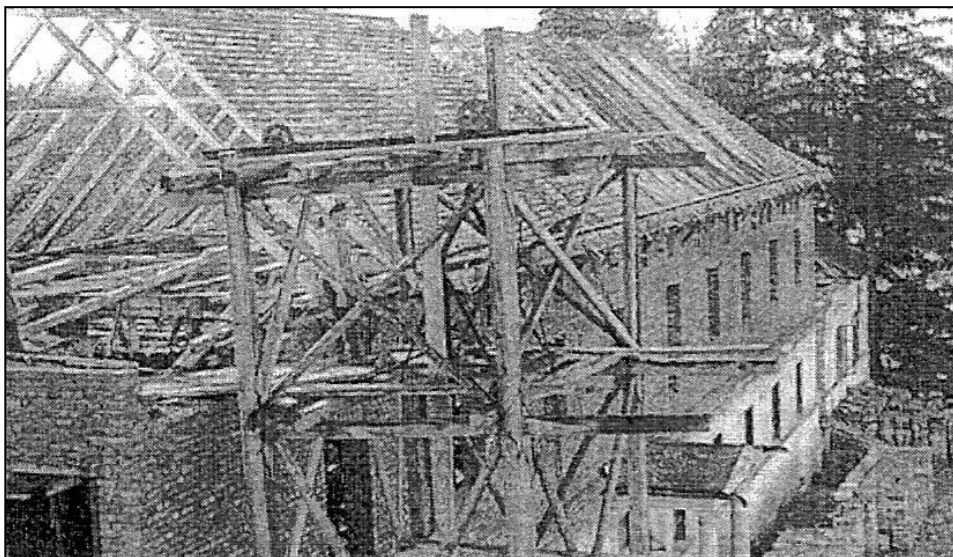
Az interjút készítette: Dr. Kovácsné Nagy Ibolya és Gelencsérné Bakó Márta

Somogyvár

Schell József illusztrációja Széchenyi Zsigmond „Ahogy elkezdődött...” című könyvéből

Az intézet átépítése

GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁRI OKLEVÉL

A MAGYAR ÁLLAMI GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG

Szentiványi Piroska ÚR, ÚRNŐ RÉSZÉRE, AKI *Férfi* N,

1923. ÉVI *január* HÓ 3. NAPJÁN SZÜLETETT, ÉS A MAGYAR ÁLLAMI GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁR-
KÉPZŐ FOISKOLÁN AZ ELŐÍRT TANULMÁNYOKAT 1947-48, 1948-49, 1949-50. 19 TANÉVEKBEN ELVÉGEZTE,
S EZEN IDŐ ALATT AZ I. ALAPVIZSGÁT *jeles* (2) EREDMÉNNYEL, A II. ALAPVIZSGÁT *jeles* (4) EREDMÉNNYEL,
SZAKVIZSGÁJÁT *kitünő* (5) EREDMÉNNYEL LETETTE,

„Globális nevelés és a kondicionális reflex viszonya” CIMMEL TUDOMÁNYOS DOLGOZATOT KÉSZÍTETT.

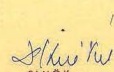
I. GYAKORLATI TANÍTÁSÁT A *Gyógynevelési Intézet* INTÉZETÉBEN *kitünő* (5) EREDMÉNNYEL,
II. GYAKORLATI TANÍTÁSÁT A *Mosonyi utcai Gyógypedagógiai Iskolában* (INTÉZETÉBEN) *jeles* (3) EREDMÉNNYEL,
III. GYAKORLATI TANÍTÁSÁT A *Széchenyi utcai állami* INTÉZETÉBEN *kitünő* (5) EREDMÉNNYEL MUTATTA BE ÉS EZZEL
A GYÓGYÍTVA-NEVELŐI ÉS OKTATÓI MUNKÁRA VALÓ KÉPESSÉGÉT IGAZOLTA,

<p>1949/50. évi II. feladat elért eredmények:</p> <table border="0"> <tr><td>Kitünő:</td><td>5</td></tr> <tr><td>Jó:</td><td>4</td></tr> <tr><td>Elégséges:</td><td>3</td></tr> <tr><td>Elégetlen:</td><td>2</td></tr> <tr><td>Elégetlen:</td><td>1</td></tr> </table>	Kitünő:	5	Jó:	4	Elégséges:	3	Elégetlen:	2	Elégetlen:	1	<p>Főbből elért eredmények:</p> <table border="0"> <tr><td>Jó:</td><td>1</td></tr> <tr><td>Jó:</td><td>2</td></tr> <tr><td>Elégséges:</td><td>3</td></tr> <tr><td>Elégetlen:</td><td>4</td></tr> </table>	Jó:	1	Jó:	2	Elégséges:	3	Elégetlen:	4
Kitünő:	5																		
Jó:	4																		
Elégséges:	3																		
Elégetlen:	2																		
Elégetlen:	1																		
Jó:	1																		
Jó:	2																		
Elégséges:	3																		
Elégetlen:	4																		

ÉS AZT PECSÉTJÉVEL, ELNÖKE ÉS VALAMENNYI TAGJA ALÁÍRÁSÁVAL ELLÁTTA.

KÉLT BUDAPESTEN, 1950. ÉVI *június* HÓ 29. NAPJÁN.

 ELNÖKHELYETTES

 ELNÖK

AZ ÁLLAMI GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG TAGJAI

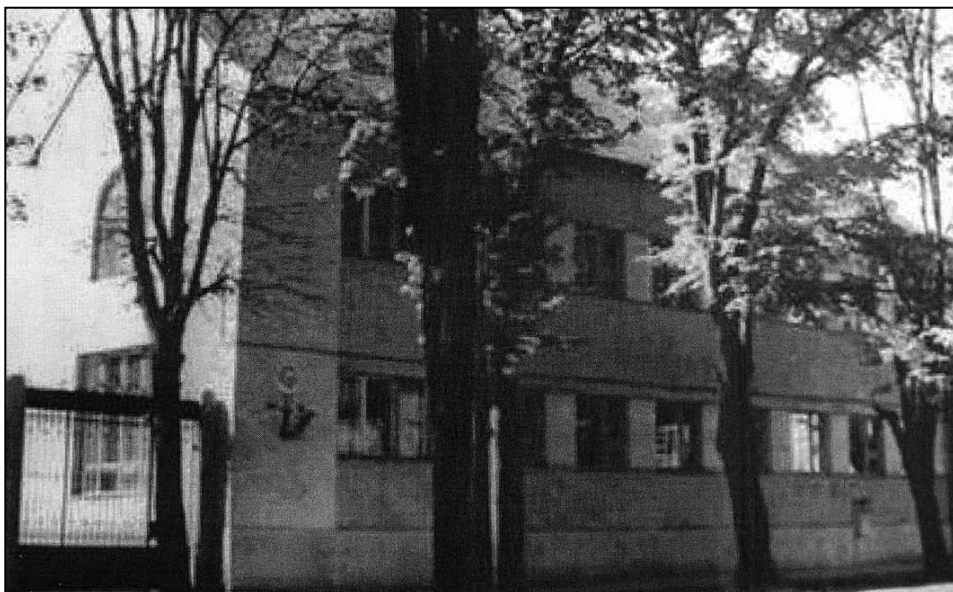
Meitz Jánosné Szentiványi Piroska diplomája

Bárczi Gusztáv Módszertani Központ

Az iskola régi (belvárosi) épülete

Király Lajosné Klári néni tanítás közben 1960 májusa

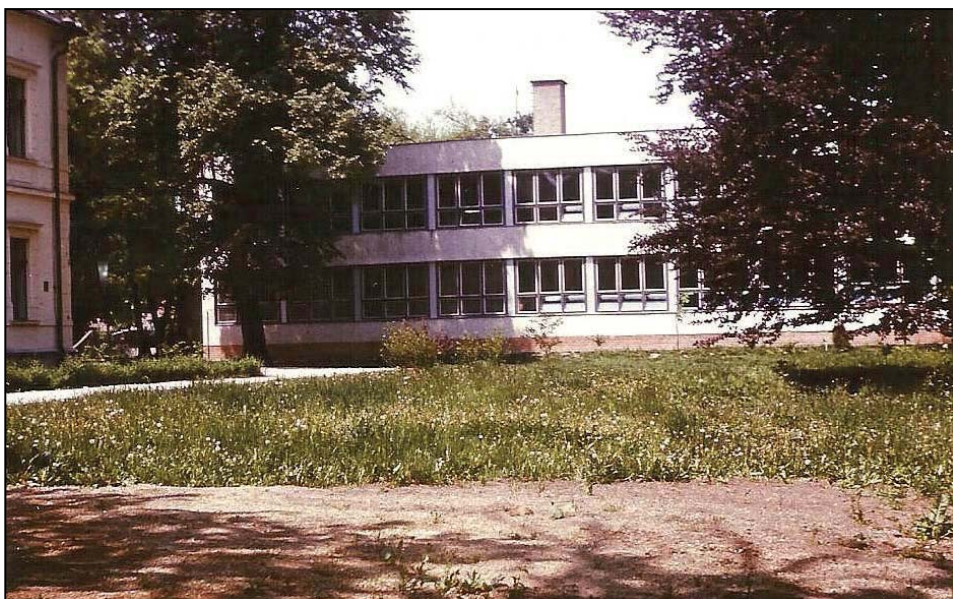
Értekezlet 1959-ben

Iregszemcse

A főépület

Az iskola épülete

Együtt a gyermekekkel

A kézimunka szakkör kiállítása

SM Duráczky József EGYMI

Építkezés

A felújított épület

Együtt a gyermekekkel

A kézimunka szakkör kiállítása